

Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Masteroppgave 2017 30 stp
Fakultet for landskap og samfunn

Eiendomsforhold og reguleringsstrukturens innvirkning på avvirkning og aktivitet i skogbruket i Møre og Romsdal

The impact of the property and regulatory structure
on the activity in the forestry sector in Møre and
Romsdal

Rasmus Andreas Stokkeland
Eiendomsutvikling

Forord

Dette er begynnelsen på slutten på min andre mastergrad, ja du leste rett; jeg har to. Denne masteren tar jeg i eiendomsutvikling ved Fakultet for landskap og samfunn ved Norges Miljø- og Biovitenskapelige Universitet. Jeg vil rette en stor takke til min hovedveileder Einar Hegstad for meget god veiledning. Stor takk til alle mine informanter som har gjort denne oppgaven mulig. En øvrig takk til Håvard Steinsholt som har vært min biveileder, samt Birgit Sundbø Hagalid, Andreas Roaldsnes og Adrian Hjelvik for korrekturlesing.

Ås, 15.mai.2017

Rasmus Andreas Stokkeland

Sammendrag

Bakgrunnen for oppgaven er at avvirkning og aktivitet i skogbruket i Møre og Romsdal er lavt i forhold til sitt potensiale. Investeringer er på et 15 prosent sammenlignet med for 30 år siden, og man avvirker i underkant av 50 prosent av kommersielt rundvirke.

Hensikten med oppgaven var å se på eiendomsforhold og reguleringsstrukturen i utmark for å se om dette innvirker på avvirkning og aktiviteten. Eiendomsstrukturen i Møre og Romsdal er preget av små eiendommer med en høy grad av teigdeling. Eierstrukturen er dominert av privat individuelt eierskap, men rettighetsstrukturen i utmark kjennetegnes med stor grad av kollektivitet og avhengighet. Reguleringsstrukturen er et stort og omfattende tema som påvirker og styrer muligheten for å drive med næringsutvikling.

Et ønske om å øke avvirkningen og aktiviteten ledet meg til følgende problemstilling; påvirker eiendomsforhold og reguleringsstrukturen avvirkning og aktivitet i skogbruket i Møre og Romsdal? Empiri ble samlet inn fra ni ulike informanter gjennom individuelle dybdeintervju for å avdekke lokale og regionale forhold. Resultatet viste at både eiendomsforhold og reguleringsstrukturen påvirker både avvirkning og aktivitet negativt.

Abstract

The background for the thesis is that the investments and activity in the forestry sector in Møre og Romsdal has yet to reach its full potential. Investments are at 15 percent-levels compared with the 1980`s. Less than 50 percent of commercial roundwoods are cut, compared to the resource equilibrium. The purpose of the assignment was to look at the property and regulatory structure in the outskirts to see if they affected the level of activity.

The property structure is characterized by small properties with a high degree of parcelization. The ownership structure in Møre og Romsdal is characterized by private individual ownership, but the rights structure in the outskirts is generally characterized by collectivity and high degree of dependents. The regulatory structure is a large and comprehensive category that influences and governs the ability to engage in business development in the outskirts.

The desire to increase the activity led me to the following problem; Does property and regulatory structure affect the impact and activity of forestry in Møre og Romsdal? Data was collected from nine different informants through individual depth interviews to reveal local and regional circumstances. The result showed that both property and regulatory structures affect both activity and investments negatively.

Innhold

1. Innledning.....	1
1.1. Eiendomsstruktur.....	2
1.1.1. Eierstruktur.....	3
1.1.2. Rettighetsstruktur.....	5
1.1.3. Reguleringsstruktur.....	6
1.2. Egne tanker om oppgaven.....	6
1.3. Formålet.....	7
1.4. Problemstilling.....	7
1.5. Oppgavens videre oppbygging	9
2. Teori.....	10
2.1. Eiendomsstruktur.....	12
2.2. Eierstruktur.....	13
2.3. Rettighetsstruktur.....	14
2.4. Reguleringsstruktur.....	15
2.5. Skogsøkonomi	19
3. Materiale og metode.....	20
1.1. Intervju som forskningsmetode	20
1.2. Utvalg av informanter.....	20
1.3. Tilnærming.....	21
1.4. Gjennomføring	21
1.5. Transkripsjon og analysen.....	24
4. Resultater.....	25
Fylkesskogmester 1	25
Skogbruket i dag.....	25
Eiendomsstruktur	25

Eierstruktur.....	27
Rettighetsstrukturen	28
Reguleringsstrukturen.....	29
I hvor stor grad påvirker eiendomsforhold avvirkning og aktivitet, sammenlignet med andre faktorer?	30
Fylkesskogmester 2	31
Skogbruket i dag.....	31
Eiendomsstruktur	31
Eierstruktur.....	33
Rettighetsstrukturen	35
Reguleringsstrukturen.....	36
I hvor stor grad påvirker eiendomsforhold avvirkning og aktivitet, sammenlignet med andre faktorer?	38
Skogbrukssjef 1	38
Skogbruket i dag.....	38
Eiendomsstruktur	39
Eierstruktur.....	41
Rettighetsstruktur	42
Reguleringsstruktur.....	43
I hvor stor grad påvirker eiendomsforhold avvirkning og aktivitet, sammenlignet med andre faktorer?	44
Skogbrukssjef 2	45
Skogbruket i dag.....	45
Eiendomsstruktur	45
Eierstruktur.....	46
Reguleringsstruktur.....	46

I hvor stor grad påvirker eiendomsforhold avvirkning og aktivitet, sammenlignet med andre faktorer?	48
Skogbrukssjef 3	48
Skogbruket i dag.....	48
Eiendomsstruktur	48
Eierstruktur.....	50
Rettighetsstruktur	51
Reguleringsstruktur.....	51
I hvor stor grad påvirker eiendomsforhold avvirkning og aktivitet, sammenlignet med andre faktorer?	52
Skogbrukssjef 4	53
Skogbruket i dag.....	53
Eiendomsstruktur	53
Eierstruktur.....	55
Rettighetsstruktur	55
Reguleringsstruktur.....	55
I hvor stor grad påvirker eiendomsforhold avvirkning og aktivitet, sammenlignet med andre faktorer?	56
Skogbrukssjef 5	56
Skogbruket i dag.....	56
Eiendomsstruktur	57
Eierstruktur.....	57
Reguleringsstruktur	58
I hvor stor grad påvirker eiendomsforhold avvirkning og aktivitet, sammenlignet med andre faktorer?	59
Skogbrukssjef 6	59
Skogbruket i dag.....	59

Eiendomsstruktur	59
Eierstruktur.....	60
Reguleringsstruktur	60
I hvor stor grad påvirker eiendomsforhold avvirkning og aktivitet, sammenlignet med andre faktorer?	60
Tidligere administrerende direktør.....	61
Skogbruket i Norge generelt.....	61
Eiendomsstruktur	61
Eierstruktur.....	62
Reguleringsstruktur	62
I hvor stor grad påvirker eiendomsforhold avvirkning og aktivitet, sammenlignet med andre faktorer?	63
5. Diskusjon	65
5.1. Hvilke egenskaper ved eiendomsstruktur påvirker avvirkning og aktivitet.....	65
5.1.1. Effekt av eiendomsstørrelse	66
5.1.2. Har teigdeling og jordskifte en innvirkning	67
5.1.3. Utviklingen i antall eiendommer.....	70
5.2. Hvilke egenskaper ved eierstrukturen er det som påvirker avvirkning og aktivitet.....	71
5.3. Hvordan innvirker rettighetstrukturen	74
5.4. Hvordan påvirker reguleringsstrukturen avvirkning og aktivitet.....	74
6. Avsluttende refleksjoner.....	78
6.1. En retur til problemstillingene	78
6.2. Eiendomsforhold og reguleringsstrukturen i forhold til andre faktorer.....	80
6.3. Tanker om modellen og begrepet transaksjonskostnader	81
6.4. Styrker ved oppgaven.....	83
6.5. Videre forskning.....	84
6.6. Til slutt.....	85

Kilder.....	87
Vedlegg.....	i
Vedlegg i Intervjuguide	i
Vedlegg ii NSD test.....	viii
Vedlegg iii Informasjonsskriv.....	ix

Figurliste

Figur 1. Eiendomsforhold i en matrise organisert etter privat/offentlig, samt individuelle/kollektive eierskapsformer.....	4
Figur 2. Modellen til Korsvolla et al. (2004).....	10
Figur 3. Grenser og teigdeling. Godt eksempel på problematikken rundt eiendomsgrenser.....	26
Figur 4. Kartet viser bruk av vernskog-paragrafen for å verne andre interesser.....	30
Figur 5. Manglende enighet blant grunneiere.....	33
Figur 6. Lite optimal ressursforvaltning som følge av et dødsbo.....	35
Figur 7. Kartutsnitt over et stort område som plutselig dukket opp som "Svært viktige naturtyper".....	37
Figur 8. En mer rasjonell eiendomsstruktur i utmark.....	39
Figur 9. Eksempel på kløyvd eiendomsrett. Skogeier A eier grunnen, skogeier B eier skogen.....	43
Figur 10. Brakklegging av arealer ved dårlig planlegging.....	47
Figur 11. Teigproblematikk.....	49
Figur 12. Problematikk rundt teigdeling ved investeringer.....	54
Figur 13. Kartutsnitt over Møre og Romsdal.....	65
Figur 14. Teigproblematikk.....	69
Figur 15. Område som er definert som en svært viktig naturtype.....	77
Figur 16. Ny utgave av modellen til Korsvolla et al. (2004).....	82
Tabell 1. Antall eiendommer gruppert etter arealstørrelse på produktivt skogareal oppgitt i antall dekar.....	3
Tabell 2. Antall eiendommer gruppert etter arealstørrelse på produktivt skogareal oppgitt i antall dekar.....	71

1. Innledning

Denne oppgaven ser på hvordan eiendomsforhold og reguleringsstrukturen i utmark påvirker på avvirkning og aktivitet i skogbruket i Møre og Romsdal.

Utmarken i fylket har alltid vært et sted hvor næringsaktivitet har vært utøvet. Den har blitt bruk til beite, tømmerproduksjon, jakt og fiske for å nevne noe. Utmarken har vært historisk viktig for sysselsetting og verdiskaping opp igjennom tiden, men bruken i næringsssammenheng har vært jevnt fallende. Siden 1970 har en voksende oljeøkonomi ført med seg omfattende endringer i det norske samfunnet (UiO 2016). Under stadig økende velstand har antall jordbruksbedrifter blitt redusert med 75 prosent og bare halvparten så mange avvirker årlig som det var for 25 år siden (SSB 2017). Skogbruksinntektene utgjør en stadig mindre del av bruttoinntekt til skogeier og utgjør i fylket 4 prosent, sammenlignet med landsnittet på 7 prosent (Rognstad; et al. 2016)

Selv om skogbruksinntekten er nær det halve av landsgjennomsnittet er avvirkning i fylket tredoblet de siste fem årene og passerte 320 000 m³ i 2016. Ressursgrunnlaget for skogbruk er bra. Drivverdige skog dekker 200 000 hektar. Man har en årlig tilvekst på 700 000 m³ og 20 millioner m³ med gran og furu stående på rot. Resultatet per dekar er like bra som på Østlandet, så det økonomiske grunnlaget burde tilsi høy avvirkning og investeringer. Selv om avvirkningen har økt utgjør den i 2016 kun 46 prosent av tilveksten, så det urealiserte potensialet er stort. Investeringer i ungskogpleie, planting og veibygging er på om lag 15 prosent av nivået for tretti år siden, noe som indikerer at aktiviteten er veldig lav (SSB 2017). Det lave aktivitetsnivået kan indikerer at transaksjonskostnad hos den enkelte skogeier er høy. Transaksjonskostnader kan man litt folkelig kalle «dørstokkmila» eller alt av arbeid og strev som må til for å samhandle med andre aktører eller organisasjoner. Den omfatter alle materiell og immaterielle kostnader som går med fra eksempelvis når skogeier har tenkt på å avvirke til man er ferdig med hogsten og fått oppgjøret på konto (Sky 2003).

1.1. Eiendomsstruktur

Eiendomsstruktur omhandler egenskaper til eiendommer. Egenskapene kan man i korte trekk definere som antall, størrelse, teigdeling og arrondering av teiger. Generelt er eiendomsstrukturene betraktet som et problem for verdiskapningen i skogbruket langs hele kysten og er spesielt utfordrende i deler av Møre og Romsdal (Barstad 1997; Kystskogbruket 2015). Egenskapene til eiendommen har innvirkning på arealbruksavhengighet.

«Arealbruksavhengigheten er knyttet til de praktiske tillempninger av driften som må gjøres fordi arealbruken berører andre som naboer eller rettighetshavere med kvalifiserte interesser»

(Korsvolla et al. 2004:20). For skogbruket kan en slik påvirkning være at man må kjøre omvei for å unngå å kjøre over eiendommen til en nabo.

Dette påvirke kostnadsnivået ved en avvirkning som en følge av at man kjøre en omvei når man ikke får kjøre over en nabo. Den samlede effekten av egenskapene til en eiendom påvirker mulighetene for å drive næring, og dermed også det samlede avvirknings- og aktivitetsnivået. Møre og Romsdal har en betydelig andel mindre eiendommer.

Eiendomsstørrelse påvirker det relative avvirkningsnivået negativt, da mindre eiendommer avvirker et betydelig lavere kvantum enn hva som er mulig (Vennesland et al. 2006). Som man ser av Tabell 1 er 82 prosent av eiendommen i fylket er under 500 dekar og har sannsynligvis en høy grad av teigdeling. En teig vil si en jordoverflate som er begrenset av eiendomsgrenser fra andre omliggende eiendommer (Korsvolla et al. 2004). Nyere statistikk over antall teiger per eiendom finnes ikke. Landbrukstillingen kan vise til at nærmere 60 prosent av skogeiendommene i fylket var oppgitt med teigblanding og halvparten av disse eiendommen hadde mer enn fire teiger (SSB 1992). Sammenlignet med andre deler av landet er Møre og Romsdal det fylket med flest teiger per eiendom, etter Hedmark (Lunde 1983).

Tabell 1. Utviklingen i antall eiendommer gruppert etter arealstørrelse på produktivt skogareal oppgitt i antall dekar. Tidsrom mellom 1979 og 2015 for Møre og Romsdal (SSB 2016). Her må det ta forbehold om at en del av de nye eiendommene kommer som en følge av deling av eksisterende eiendommer og at det kan være en betydelig underrapportering.

	SKOGEIENDOMMER 1979	SKOGEIENDOMMER 2005	SKOGEIENDOMMER 2010	SKOGEIENDOMMER 2015
25-99 dekar	3054	2790	2956	3553
100-249 dekar	2409	2424	2456	2633
250-499 dekar	1336	1454	1459	1650
500-999 dekar	990	870	872	1101
1 000-1 999 dekar	365	268	325	431
2 000-4 999 dekar	88	49	57	73
5 000-19 999 dekar	9	5	4	6
TOTALT ANTALL EIENDOMMER	8251	7860	8129	9447

1.1.1. Eierstruktur

Eierstruktur handler om hvem som eier, hvilken eierform og hvilken relasjon denne enkelte eier har til eiendommen (Korsvolla et al. 2004). Møre og Romsdal har en høy grad av privat individuelt eierskap. Det finnes ikke noe nyere statistikk for hvordan eierstrukturen er på fylkesnivå, men landbrukstelingen i 1989 viser til at private individuelle eiere utgjør over 90 prosent (SSB 1992). Dette har trolig ikke endret seg grunnet sterke formelle og uformelle institusjonelle rammevilkår.

	Privat	Offentlig
Individuell	Bonde/gardsskog	Kommuner Opplysningsvesenets fond / prestegårdsskog
Kollektiv	Uoppgjort dødsbo/personlig sameie	Staten/statsallmenning

Figur 1. Eiendomsforhold i en matrise organisert etter privat/offentlig, samt individuelle/kollektive eierskapsformer. Matrisen er tatt fra Korsvolla et al. (2004)

Det som er av interesse er å prøve å identifisere egenskaper ved eier. En av de viktigste egenskapene er hvilken relasjon gjennomsnittseieren har til sin eiendom. Med relasjoner menes forholdet mellom eier og eiendom. Relasjon mellom eier og eiendom har betydning for bruker av eiendommen. Man har ulike typer relasjoner, i denne oppgaven tar jeg utgangspunkt i Sevatdal (1990) som beskriver fire ulike relasjoner som foretak-, kapital-, sosial- og konsumentrelasjon. For økt avvirking og investering i skogbruket vil foretak- og kapitalrelasjonen være viktig. For førstnevnte, foretaksrelasjonen, vil eiendommen representere en produksjonsfaktor, som produserer et produkt som genererer inntekt ved et salg. For sistnevnte, kapitalfunksjonen, vil eiendommen representere en kapital verdi som enten kan ligge urealisert i takt med at foretaket utvikler seg, eller den kan realiseres i form av pant for videre investeringer. En kartlegging av relasjonen og hvordan den har utviklet seg over tid kan forklare hvorfor dagens investeringsnivå i skog er på et 15 prosent av nivået det lå på for 30 år siden. Barstad (1997) har tidligere vist at foretaksrelasjoner var vikende allerede på 90-tallet og men kunne også vise til geografiske skillelinjer for når foretaksrelasjonen ble mer vanlig blant eiere.

1.1.2. Rettighetsstruktur

Rettighetsstrukturen kan defineres som de kvalitetene ved retten subjektet, altså eiere, har i objektet, som er eiendommen (Sky 2003). Sky (2003) mener at ordet «eier» burde være erstattet med «rettshaver» grunnet at man kan være i besittelse av en bruksrett eller ha inngått en leieavtale relatert til objektet. Derfor er rettighetsstrukturen alle rettslige stillinger med grunnlag i eiendomsretten.

Eiendomsrett er ett av mange regimer og kan defineres som den rett som hjemler eieren av en formuesgjenstand all den rådighet over den, som ikke er særlig unntatt i lov eller andre rettsregler (RUV 2017). Rådigheten over eiendommen kan deles inn i en fysisk og juridisk side (RUV 2017). Førstnevnte er retten til eksempelvis å bruke eller høste ulike ressurser. Sistnevnte gir oss retten til for eksempel å selge eller pantsette objektet (RUV 2017). Eiendomsretten er både positivt og negativt avgrenset. Med positivt avgrenset menes at det gir eier hjemmel til for eksempel å kunne sluttavvirke. For negativt avgrenset menes alt som ikke er lov, er lov (RUV 2017).

«Vi kan tenke oss det samla knippet av eiendomsmessige rettigheter på en fysisk eiendomenhet som et kornband; er alle aksa bundet sammen hos en aktør har vi en individuell tilstand, er de splittet opp slik at vi har flere aktører på samme arealmessige eiendom har vi en kollektiv tilstand» (Korsvolla et al. 2004 :69)

Eierstrukturen i Møre og Romsdal er preget av privat individuelt eierskap, men Korsvolla et al. (2004) mener at rettighetsstrukturen i utmark generelt er preget i stor grad av kollektivitet og avhengighet. Hvordan den kollektiviteten påvirker avvirkning og aktivitetsmulighetene er uvisst. Dagens eiere kan være bevisst på dette eller som en følge av manglende bruk av utmarken kan dette være en problemstilling man kan se helt bort i fra.

1.1.3. Reguleringsstruktur

Begrepet "reguleringsstruktur" er en stor kategori og man vil i denne oppgaven ikke ha mulighet til å gå i dybden på alle faktorene som faller inn under dette for å se hvordan dette påvirker avvirkning og aktivitet (Korsvolla et al. 2004). De ulike delene av reguleringsstrukturen representerer de offentlige styringsmulighetene som eksempelvis konsesjonsloven, naturmangfoldloven og tilskuddsordninger for å nevne noe. Men også de faktiske tilstandene, altså utøvingsmuligheter og begrensning (Korsvolla et al. 2004).

Hvilken deler av reguleringsstrukturen som i dag kan tolkes som et problem for avvirkning og aktivitet varierer med hvem du spør. Men noe av det som må vurderes er hvordan lovverket rundt skogbruk spiller inn på ressursforvaltningen, da manglende foryngelse er et dagsaktuelt tema i kystskogbruket (Bårdsgård 2017). Har man konstruert en «sosial felle», hvor man ikke klare å tvinge gratispassasjerer til å yte sitt (Berg 2011)? Norsk skogbruk har vært regulert fra et veldig tidlig stadium. På 1600-tallet kom de første reguleringene fra danskekongen (Norsk-Virkesmåling 2017). Regulering av utmark er i dag ganske komplisert ettersom har ført til et samarbeid i forvaltningen, hvor det jobbes mot en forenkling av regelverket, slik at det skal bli lettere å bruke utmarka både til rekreasjon og næring (Fjæran 2017).

1.2. Egne tanker om oppgaven

Gjennom mitt tidligere masterstudie på skogfag har jeg opparbeidet meg en genuin interesse for det forstlige. Siden studiets avslutning i 2014 har jeg jobbet med ulike aspekter innen skognæringen, mens jeg har tatt fag ved siden til min andre mastergrad i eiendomsutvikling. Jeg har primært arbeidet operativt opp mot skogeier, innenfor hogst, skogkultur og vei. Dette har ført til at jeg gjennom de siste to årene har fått en førstehånds erfaring inne problematikken rundt eiendomsforhold gjennom illsinte skogeiere som jeg ble fortalt hadde gitt sitt samtykke til bruk av veiene ved skogsdrift, til andre som er positivt overrasket over at de har 2000 m³ gran stående med veien¹ som de slipper å betale for å bli kvitt, på en teig de

¹ En fin netto på rundt 300 000,-kr.

trodde var naboens. Gjennom denne prosessen har min fasinasjon for eiendomsforhold i utmark, da relatert til næringsutvikling for det tradisjonelle skogbruket økt. Den har økt parallelt med at jeg har oppdaget at kompleksiteten i teigdelingen vanskeliggjør avvirkning og at veirettene man må graves frem hos jordskiftekontoret for å kunne si til grunneier «her kan vi kjøre». Dessuten har jeg sett vanskelighetene med å få alle eierne i sameieteigen til å bli enig om hogst eller å prøve å forklare grunneier at han ikke kan forvente 100 000,-kr dekaret ved salg av LNFR regulert skogsmark som en følge av prisreguleringen.

1.3. Formålet

Denne oppgaven ser på eiendomsforhold og reguleringsstrukturen kun i relasjon til skogbruk i Møre og Romsdal med utgangspunkt i modellen til Korsvolla et al. (2004). Utgangspunktet for modellen (som vist i Figur 2) er at eiendomsforhold og offentlig regulering påvirker avvirkning og aktivitet først og fremst ved at de påvirker transaksjonskostnadene.

1.4. Problemstilling

Med et ønske om å øke avvirkning og aktivitet må man først forså hvordan transaksjonskostnadene innvirker i dag. Kartlegging av hvor transaksjonskostnaden kommer ifra er derfor viktig. Samt prøve å kvantifisere hvilken variabel som er av størst betydning og om den/de er avgjørende for at avvirkning og aktivitet finner sted. Oppgaven vil kun se på eiendomsforhold og reguleringsstrukturen i relasjon til tradisjonelt skogbruk selv om dette også virker inn på andre sektorer. Med tradisjonelt skogbruk menes bruk av utmark til å produsere kommersielt rundvirke.

Dette har ledet meg til følgende hovedproblemstilling: Påvirker eiendomsforhold og reguleringsstrukturen avvirkning og aktivitet i skogbruket i Møre og Romsdal?

Når jeg bryter opp denne problemstillingen med basis i modellen som vist i Figur 2 er det av interesse å identifisere enkeltvariabler som er mer målbare. Dette har ledet meg til følgende spørsmål som jeg ønsker å se på.

Hvilke egenskaper ved eiendomsstruktur påvirker avvirkning og aktivitet i fylket? Har da eiendomsstørrelse noe å si på aktivitetsnivået. Hvordan spiller den høye graden av teigdeling inn på dette og hvilke konsekvenser har «linjalene» som går fra fjøre til fjell?

Hvilke variabler ved eierstrukturen er det som kan påvirke avvirkning og aktivitet i fylket? Har nedleggingen av aktive gårdsbruk hatt en innvirkning relasjonen mellom skogeiendom og eier. Har den økte urbaniseringen også slått inn også hos skogeiere og hvilken konsekvens har dette? Hvordan har utviklingen i dødsbo vært og har det en innvirkning på avvirkning og aktivitet?

Er det elementer med rettighetsstrukturen som i dag utgjør et problem for å øke avvirkning og aktivitet. Har man en stor grad av avhengighet? Eller er det rettslige uklare stillinger som begrenser eller er dagens skogeier mer føyelig?

Hvordan påvirker reguleringsstrukturen avvirkning og aktivitet? Virker skogbruksloven positivt eller negativt på ressursforvaltningen og hvordan spiller andre miljøreguleringer som eks. naturmangfoldloven med forskrift og svært viktige naturtyper inn på mulighetene for å avvirke og investere? Er man på et regionalt og lokalt nivå bevist på å tilrettelegge for skogbruk ved samfunns- og arealplanlegging?

1.5. Oppgavens videre oppbygging

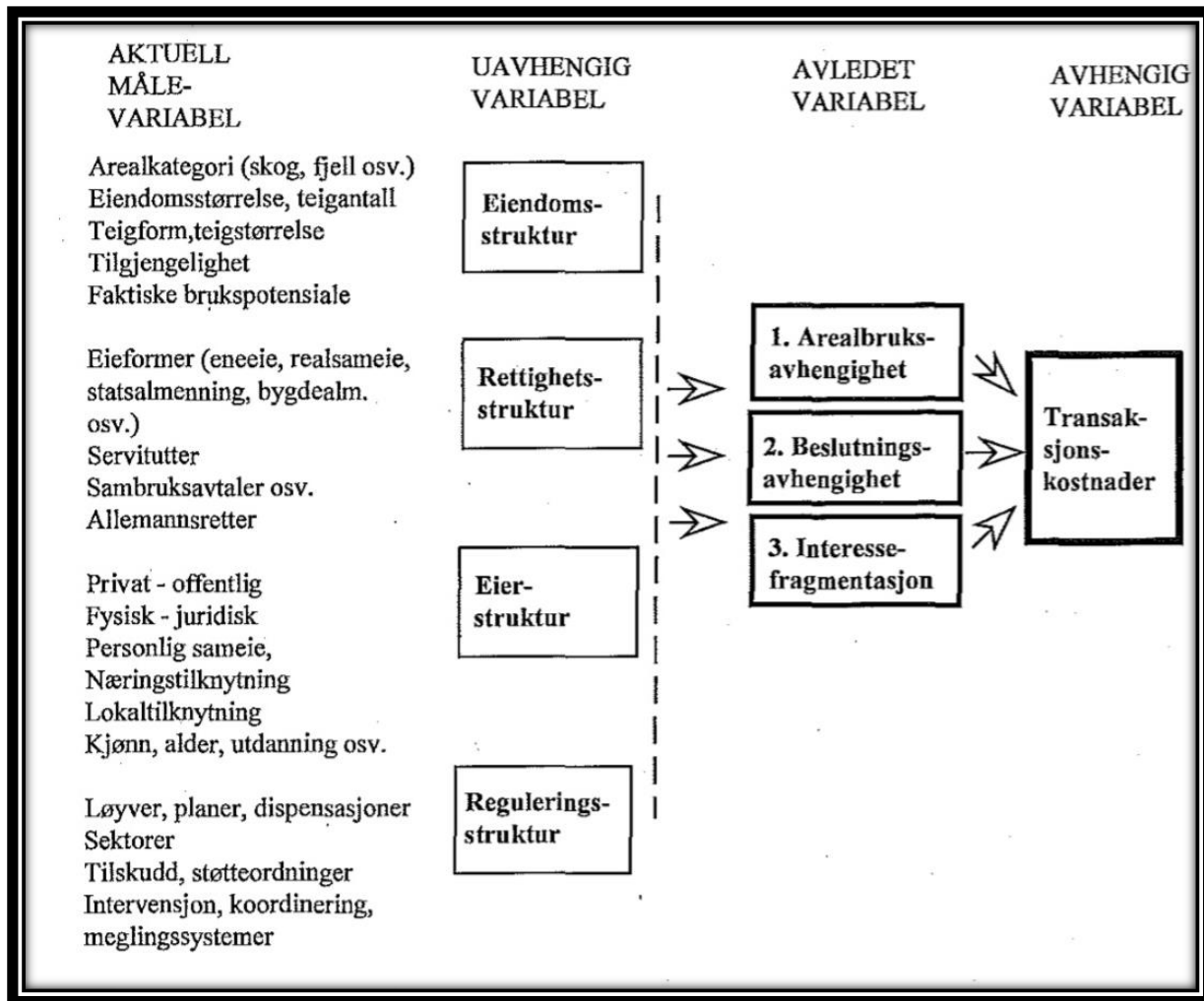
Kapittel en, innledningen har gitt en innføring i problematikken relatert til skogbruket i Møre og Romsdal, samt formål, begrensninger og problemstillingen. Videre i kapittel 2 vil jeg gjennomgå de teoretiske rammene for oppgaven. Jeg starter med å gå litt mer detaljert inn i modellen til Korsvolla et al. (2004). De ulike strukturene vil bli utdypet før jeg avslutter med litt elementær skogsøkonomi på det enkleste planet. I kapittel 3 vil jeg gå gjennom metode og da tankegangen bak intervju som forskningsmetode.

I kapittel 4 vil jeg presentere empirien som er jeg har anskaffet hos de ulike informantene. Denne vil bli presentert hver for enkelt informant. I kapittel 5 vil jeg diskutere funnene opp mot eksisterende forskning.

Kapittel 6 er avsluttende kapittel hvor jeg deler tanker rundt metodikk og videre forskning. Samt modellen som jeg har jobbet ut fra og mine egne tanker om hvordan man skal angripe problemet rundt eiendomsforhold og reguleringsstrukturen for å øke avvirking og aktivitet i skogbruket i Møre og Romsdal.

2. Teori

For å gi en litt dypere forståelse for den bakenforliggende teorien som oppgaven omhandler vil jeg i dette kapitlet presentere relevant litteratur. Litteraturens grunnmur er rapporten til Korsvolla et al. (2004) og jeg starter med å gå litt nærmere inn på modellen som er vist her i Figur 2.

Figur 2. Modellen som er sentral for oppgaven. Lengst til venstre finner vi noen av det man kan kalle målbare variabler. Beveger vi oss til høyre finner vi de ulike strukturene vi skal prøve å kartlegge, som er forklaringsvariabelen. De ulike avledete variablene påvirker de uavhengige variabelen i stor, liten eller ingen grad. Modellen er tatt fra Korsvolla et al. (2004).

Utgangspunktet for modellen til (Korsvolla et al. 2004) er at eiendomsforhold og reguleringsstrukturens ulike variabler innvirker på transaksjonskostnaden. Lengst til venstre i modellen finner man de målbare variablene. Noen av disse variablene klarer man å innhente fra offentlig statistikk og tidligere forskning, mens andre er man helt avhengig av annen innhenting av empiri på. For å ta et eksempel så er konflikter rundt servitutter vanskelige å fange opp med mindre man gjør det kvalitativt som ved denne oppgaven. Andre faktorer har man noen kvantitativ statistikk på, som antall teiger, men informasjonen er gammel og suppleres med ny informasjon gjennom denne oppgaven.

Disse ulike målbare variablene kategoriserer man i samlebetegnelsen eiendomsforhold og reguleringsstruktur, som jeg vil komme nærmere inn på senere.

Beveger vi oss et hakk til høyre i modellen finner man de avledede variablene. For to av disse er man avhengig av andre forhold enn bare de på sin egen eiendom. Det blir på måte som en styrkemultiplikator til de uavhengige variablene.

Arealbruksavhengigheten kan innvirke som en ekstra kostnad ved eksempelvis en hogst. Kostnaden kommer som en følge av at man er avhengig av andre ved fremdrift av tømmeret. Altså vedkommende som har en eiendom lengst inne i lien og er *avhengig* av å kjøre tømmeret over fem andre grunneiere, da har man en høy grad av arealbruksavhengighet. Får man ikke kjøre over «naboene» vil kostnaden komme i form av lengere terrengtransport som gir en økt driftspris, dette reduserer videre investeringer og aktivitet (Korsvolla et al. 2004).

Beslutningsavhengighet er de lover og normer som er avgjørende for endringer i arealbruk, for eksempel at man er avhengig av et flertallsvedtak ved bygging av en skogsbilvei i en sameieteig. Møre og Romsdal har en høy grad av personlig privat eierskap, men beslutningsavhengighet kan også være av en kulturell eller normativ betydning, altså at eier føler seg avhengig av aksept fra naboer for å avvirke.

Den tredje avledede variabelen er *interessefragmentering*. Fragmentasjon av interesser kan skje innad i et sameie, altså at de ulike eieren har forskjellige relasjoner til eiendommen. En eier ønsker å avvirke, mens resterende vil verne (Korsvolla et al. 2004). Interessefragmentering er primært grunnet hos rettighetshavere, men kan også komme fra ulike aktører utover disse.

Det kan komme fra miljøvernorganisasjoner som klager på vedtak om løyve om utbygging av en skogsbilvei.

I de neste fire delkapitlene deler jeg opp samlebetegnelsen eiendomsforhold og ser litt nærmere på reguleringsstrukturen.

2.1. Eiendomsstruktur

Eiendomsstrukturen omhandler som nevnt tidligere egenskapene ved eiendommen. Termen «eiendom» er kanskje et for løst begreper for de med en dypere innsikt i faget. Folk flest har sikkert en praktisk tilnærming til ordet «eiendom» og tenker nok at begrepet har sitt opphav i eiendomsregistrene, selv om begrepet har andre meninger og betydninger i en politisk og juridisk sammenheng.

Det norske eiendomsregisteret består av to systemer. Disse to systemene er matrikkelen og grunnboka. Matrikkelen et objektsregister, her finner man informasjon om grunn, adresse og bygning, det består også av en kartdel og tekstdel. Grunnboken som er system nummer to, er et register for rettigheter i eiendom. Disse to systemene er sammenkoblet (Korsvolla et al. 2004). Som nevnt ovenfor i Tabell 1, vises det til et antall gitte eiendommer. Denne statistikken tar utgangspunkt i tellingen til Statistisk Sentralbyrå. Hvordan SSB teller eiendommer er viktig å avklare. I denne statistikken kan en eiendom ligge inne med flere bruksnummer. Andre objekter som ikke ligger inne er andel i realsameie. Andeler i realsameier er ikke er definert som egne objekter, hverken av matrikkelen eller grunnboken, noe man må huske på når man ser på det statistiske grunnlaget.

Den offentlige statistikken sier ikke noe spesifikt om de ulike egenskapene til en eiendom, noen av dem ser man i Figur 2. Egenskaper som er av interesse er antall dekar skog, areal med drivverdig virke, antall teiger og arrondering av disse. En eiendom kan bestå av flere teiger. Teigen kan ha et samlet bruksnummer eller hvert sitt. En kvantitativ oversikt over hvor mange teiger hver skogeiendom har er ikke tilgjengelig. Generelt for Vestlandet har man en høy grad av teigdeling. Møre og Romsdal skiller seg ut fra Vestlandet for øvrig, ved at man har en stor variasjon i antall og størrelse. Jo lengre sør jo flere og mer oppstykket blir eiendommen og

man har en høy grad av teigdeling (Barstad 1997; Lunde 1983). Et annet kjennetegn ved teigene er at man har linjaler som går fra sjø til fjellet. Dette gjør at man i et skogbruksperspektiv ikke kan nytte hele eiendommen, av praktiske og økonomiske grunner. Enten fordi at terrenget er utilgjengelig lengst oppe i lia eller at kostnaden ved driften vil overstige inntekten. For skogbruk er det generelt en fordel å ha eiendommen samlet som «en». Dette gir en lavere grad av arealbruksavhengighet, samt at man oppnår det man kaller «stordriftsfordeler». Desto mer samlet eiendom er, desto større er den skogsøkonomiske fordelene.

2.2. Eierstruktur

Eierstruktur omhandler om hvem som eier skogen og egenskapene ved eier. Eier er en viktig faktor for å oppnå økt avvirking og aktivitet og dermed økt næringsutvikling.

Næringsutvikling innen skogbruk forutsetter en sammenkobling av humanressursene, altså de med kunnskap og kapital til eiendom og naturressurser (Korsvolla et al. 2004).

Balansekvantum² av tømmer og faktisk tømmertilbudet er to forskjellige ting. Derfor er det viktig å identifisere variabler som innvirker på eiers beslutning om å avvirke, altså tømmertilbudet. Tilbudet av tømmer i et langsiktig perspektiv er helt avgjørende for utvikling av industri (Moe 2017). Tilbudet er påvirket av flere faktorer enn bare pris og det er derfor vanskelig å estimere fremtidig avvirkningskvantum sett opp mot mulig balansekvantum (Størdal & Lien 2005; Størdal et al. 2006; Tahvonen & Salo 1999; Thorsen 1998). For Møre og Romsdal viser tidligere studier av Barstad (1997) at eiers relasjon er påvirket av egenskaper ved strukturen. Eiere i dagens Norge innehar trolig andre egenskaper enn for 20 år siden. Flere borteboere er trolig en av disse nye egenskapene, da man har en

²Det maksimale en kan avvirke av skog på en eiendom (i dette tilfellet på fylkesnivå) uten at en i framtida må gå ned på avvirkningskvantumet som følge av avvirkningsprogrammet, forutsatt av at investeringsprogrammet følges.

økende grad av urbanisering. Bosetting utenfor eiendommen kan innvirke på avvirking og investeringsnivået (Størdal et al. 2006)

Man har ulikt eierskap til eiendommen, privat individuelle er det mest utbredte eieformen om man ser på antallet eiendommer i fylket (SSB 1992). Dette at man har et så stort antall av eiendommene i denne eieformen vil gjøre at man trolig har mange ulike faktorer som spiller inn på hvordan næringsutvikling innen skogbruk tar til. Altså ulike eiere har ulike målsetninger og hvordan man når ut til disse skogeierne for å oppnå en økt avvirking og aktivitet er trolig høyst forskjellig.

Personlig sameie eller dødsbo er en kollektiv/privat eieform og består av flere personer som eier en eiendom i fellesskap, derfor vil egenskaper ved de enkelte eierne innvirke på evnen til å samarbeide og ta beslutninger innad i sameiet (Korsvolla et al. 2004). Kollektive eierformer utgjør ofte et problem når det kommer til beslutninger rundt hogst eller bygging avveier, fordi eierne ofte har ulike relasjoner til eiendommen. Hvordan dette påvirker skogbruket i dag er uvisst.

Noen individuelle offentlige har man fortsatt i form av at fylke- og kommuneskoger, utover dette har man Statskog og Opplysningsvesenets fond. Sistnevnte er en profesjonell aktør, eiendommen utgjør rundt 18 000 dekar og står for 3 prosent av avvirket kvantum (GjØra 2017). Statskog eier noe eiendom i Møre og Romsdal, men har et strategisk ønske om å selge seg ut og har siden 2014 foretatt arronderingsalg hver vår og høst.

2.3. Rettighetsstruktur

Rettighetsstrukturen står sentralt for hvor fritt den enkelte eier er til å drive med næringsutviklingen innen skogbruk i forhold til andre eiere og rettighetshavere innenfor samme eiendom (Korsvolla et al. 2004). Hvis man ser de ulike ressursene som ulike eiendomsretter, kan altså en eier eie rettighetene til skogen og en annen eier eie rettighetene til beitet. Hvis alle rettigheten er tilhører samme eier kan man si at man har en individuell tilstand (eneie), som fører med seg en stor grad av frihet. Denne friheten kan eieren bruke til å utvikle eiendommen innen skog eller til andre tjenlige formål som eier ønsker. Er derimot

rettigheten delt på flere rettshavere har man en kollektiv tilstand som begrenser friheten til å drive med næringsutvikling (Korsvolla et al. 2004). Dette kan skje gjennom at personer eller eiendommer har servitutter på eiendommen. Servitutter er omfattet av *Lov um særlege råderettar over framand eigedom* også kalt Servituttlova. Personlige servitutter kan gå ut på at person A har rett til å hogge et juletre på eiendom B ut sin levetid. Reelle servitutter kan være at gårds og bruksnummer 51/1 har rett til å kjøre ut tømmeret over gård og bruksnummer 52/2 (Korsvolla et al. 2004). Reelle servitutter har som regel ingen tidsavgrensning og følger eiendommen. Eiers fysiske og juridiske handlingsrom er da begrenset av lover og regler (Korsvolla et al. 2004). Dermed kan man si at «*kombinasjonen av de juridiske handlingsmulighetene som springer ut av rettighetsstrukturen med reguleringsstrukturen er det faktiske juridiske handlingsrommet man har å operere i*» når man ønsker å drive med skogbruk (Korsvolla et al. 2004 :18). Tar man også med de uformelle normene, som at ingen av naboene dine aksepterer rydding av plantefelt i hjortejakten er det en ytterlig innsnevring av det mulige handlingsrommet.

Rettighetsstruktur er viktig å skille fra eierstruktur, for her blander man fort når det kommer til sameie. Man har to typer sameie, det ene er personlige sameiet som nevnt tidligere og realsameiet. Men disse sameieformene er forskjellige. Personlig sameie er en egenskap ved eierskapet, altså et sameie mellom ulike eiere om en eiendomenhet, derfor blir dette behandlet under eierstruktur og ikke rettighetsstruktur (Korsvolla et al. 2004). Realsameie blir derimot behandlet under rettighetsstruktur, sameieområdet som kan utgjøre en teig i utmarken er ikke en selvstendig eiendomenhet. Teigen er et område der flere gårdsbruk har en andel som inngår i en eiendomenhet, eller sameie mellom gårdsbruk (Korsvolla et al. 2004).

2.4. Reguleringsstruktur

Reguleringsstrukturen skilles klart fra eiendom-, eier- og rettighetsstrukturen og er en nokså stor og noe utflytende kategori (Korsvolla et al. 2004). Det er også knyttet opp mot begreper som «reguleringsregime» og «institusjoner». Jeg går litt mer inn på disse termene. Et regime er

en samlebetegnelse for institusjoner som innenfor sitt handlingsområde styrer handling og atferd til en eller flere aktører innenfor et avgrenset område (Berg 2011). Jeg kan presentere et eksempel fra skogbruket, som utarbeiding av en hovedplan for skogsbilveier. Her møter man to ulike regimer. Først møter man reguleringsregimet som består av lover relevant for oppgaven, samt offentlige organer som landbrukskontoret som kan beslutte om hvilke områder planen skal omfatte og om planen skal godtas eller ikke med hjemmel lovverket (Korsvolla et al. 2004; Sky 2003). «I det andre regimet hersker eiendomsretten» (Sky 2003 :27). Dette gir grunneier (subjektet) rett til å komme med innspill på utforming og innsigelse av et eventuelt vedtak av planen.

Eiendomsretten som er sentral for grunneier, er et regime bestående av flere institusjoner som han henter maktgrunnlaget sitt fra. En institusjon er formelle og uformelle lover og normer som kort fortalt er spillereglene til en aktør (Sky 2003).

Forvaltningsapparatet og da eksempelvis skogbruksjef (aktøren) vil da hente sine spilleregler fra reguleringsregimet. Dette regimet består av institusjoner som forvaltningsloven, plan og bygningsloven, forskrift om planlegging og godkjenning av landbruksveier og naturmangfoldloven, for å nevne noen.

Skillelinjen mellom reguleringsregime og reguleringsstrukturen er ikke klart definert og jeg vil videre i denne oppgaven omtale dette som reguleringsstrukturen. Skogbruket og mulighetene for å drive med næringsutvikling er styrt og påvirket gjennom dette. Kort fortalt all utøving av politisk myndighet gjennom lovgiving så inkluderer reguleringsstruktur mange ulike elementer og institusjoner. Noen av de mest aktuelle institusjonene som skogbruket vil kunne komme bort i vil jeg gå igjennom i korte trekk nedenfor:

Lov om skogbruk. Skognæringens egen lov, av 27. mai 2005, har til formål å «*fremme ei berekraftig forvaltning av skogressursane i landet med sikte på aktiv lokal og nasjonal verdiskaping...*» jf. §1.

For å sikre bærekraftig forvaltning av ressursene er dette ytterligere definert gjennom skogbruksloven § 6 og forskrift om *berekraftig skogbruk* § 6-8 (Skogbruksloven 2005; Skogbruksloven 2006). Når det kommer til foryngelse finner man at kontrollen av denne

foryngelsesplikten ligger hos kommunene som «skal føre tilsyn med at føresegnene i lova blir haldne, og kontrollere at vedtak med heimel i lova blir gjennomførte» jf. skogbruksloven § 20, 1-ledd.

Lov om forvaltning av naturens mangfold, også kalt naturmangfoldloven av 6. juni 2009 har til formål «at naturen med dens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og økologiske prosesser tas vare på ved bærekraftig bruk» jf. naturmangfoldloven § 1.

Denne kommer til virke spesielt i skogbruket vedrørende hogst, utbygging av veier og generelt for investeringer gjennom § 7 som sier at «Prinsippene i §§ 8 til 12 skal legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet, herunder når et forvaltningsorgan tildeler tilskudd, og ved forvaltning av fast eiendom». Samt gjennom § 54 som krever meldeplikt av skogbrukstiltak.

Indirekte under loven finner man miljøforvaltningens *Nasjonalt program for kartlegging og overvåking av biologisk mangfold* kartlagt svært viktige naturtyper (Miljødirektoratet 2017a; Miljødirektoratet 2017b). Disse lokalitetene befinner seg både innenfor og utenfor områder som er vernet etter naturmangfoldloven. Utenom verneområdene ivaretas disse primært gjennom arealforvaltning og skogbrukets sertifiseringsordning (Miljødirektoratet 2017b).

Lov om konsesjon ved erverv av fast eiendom, konsesjonsloven 28. november 2003. Kjøp og salg av landbrukseiendommer, derav også omsetning av skogbrukseiendommer er regulert gjennom konsesjonsloven. Loven har til formål å regulere og kontrollere omsetningen av fast eiendom for å oppnå et effektivt vern om landbrukets produksjonsarealer og slike eier- og bruksforhold som er mest gagnlige for samfunnet.

Flere aktører innen skogbruksnæringen som eksempelvis Norskog³ mener at konsesjonsreglene i landbruket er hovedårsaken til at anvendelsen av skogressursene er kritikkverdig lav i Norge og at konsesjonsloven burde fjernes (Norskog 2012). Mens andre

³ NORSKOG er en medlemsorganisasjon for skogeiere

aktører⁴ er for lovverket og mener at det sikrer aktivitet og drift av landbrukseiendommer (Bondelaget 2017).

Lov om planlegging og byggesaksbehandling, plan og bygningsloven av 27. juni 2008. Loven er veldig viktig for skogbruket for den definerer arealformål og rettsvirkninger av disse. De viktigste paragrafene for skogbruket, i alle fall når man bryter det ned på enkelteiendommer er følgende:

- § 11-2, som omhandler samfunnsdelen.
- § 11-5, selve arealdelen av planen
 - § 11-6, som sier noe om rettsvirkninger av arealplanen
- 11-7, som angir arealformål, dette sier noe om hvilken bruk som kan foregå på arealet.

Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker, forvaltningsloven av 10. februar 1967.

Av annet lovverk og forskrifter som er relevant for skogbruket, men som det ikke går nærmere inn på er: odelsloven, servituttloven, jordloven, forskrift om utsetting av utenlandske treslag til skogbruksformål og forskrift om planlegging og godkjenning av landbruksveier.

Andre faktorer som innvirker, men ikke tilhører forvaltningen, men domstolsapparatet er Jordskiftedomstolen. Det vil senere i oppgaven bli skrevet og nevnt litt om hvordan avvikning og aktivitet har vært påvirket av jordskifte. For å gi en litt bedre forståelse for hva dette handler om gis det her en kort gjennomgang. Jordskiftedomstolen er en særdomstol.

4 Norges Skogeierforbund og Bondelaget

Hovedforskjellen mellom de alminnelige domstolene og jordskiftedomstolen er at sistnevnte bare kan behandle saker som lovgivningen legger til domstolen. De alminnelige domstolene løser tvister med utgangspunkt i lovgivning og regulering, mens jordskiftedomstolen har mulighet til å endre eiendoms- og bruksforhold noe de alminnelige domstolene ikke har adgang til, som eksempelvis foreta et bytte eller samling av skogteiger mellom ulike eiere (Langbach 2009).

2.5. Skogsøkonomi

Reguleringsstrukturen virker inn på skogsøkonomien gjennom nettopp reguleringer. Derfor vil denne oppgaven vil kun i korte drag ta for seg skogsøkonomi. Når man snakker kjøp og salg av skogeiendommer så er det ulike elementer som innvirker på verdsettingen. Men skal man bare vurdere skogsverdien snakker man om grunnverdi. Grunnverdien er også påvirket gjennom reguleringer som fastsetter rentefoten på avkastningskravet (Landbruks-og-matdepartementet 2002). Når denne blir påvirket innvirker det direkte på investeringsnivået, og dermed forvaltningen av ressursen. Grunnverdien av skog er definert som avkastningsverdien av snau skogsmark forutsatt at den skal brukes til skogproduksjon. Grunnverdien uttrykkes på følgende måte.

$$G = H_n * (1+p)^{-n} + D_x * (1+p)^{-x} - C_y * (1+p)^{-y}$$

H_n : rånettoen ved sluttavvirkning i år n (kr/dekar).

n : sluttavvirkningsalder (år).

D_x : netto innbetalinger i år x , f.eks. ved tynning (kr/dekar).

C_y : utbetalinger (kostnader) i år y , til skogkultur eller tynning (kr/dekar).

p : kalkulasjonsrentefot (avkastningskrav) oppgitt i prosent p.a. realrente.

G : grunnverdi (kr/dekar).

Dette er Faustman's formel på det enkleste. Herifra kan man bygge på formelen for å prise inn usikkerhet til både skogbrann, innsektangrep og usikkerhet relatert til miljørestriksjoner.

3. Materiale og metode

I dette kapittelet vil jeg gå gjennom hvordan jeg har jobbet for å produsere kunnskapen som fremlegges i denne oppgaven.

1.1. Intervju som forskningsmetode

Kvalitativ forskning handler om å få frem andres erfaring og situasjonsforståelse for å kunne produsere kunnskap (Kvale & Brinkmann 2015). For å klare dette må man ha forståelse for intervju som metode. De fleste klarer å intervjuer, færre klarer å produsere et intervjumateriale med god kvalitet. Et godt forskningsintervju innebærer at man utvikler sine samtaleferdigheter i kontekst av hva man ønsker å produsere, i dette tilfellet kunnskap om hvordan eiendomsforhold og reguleringsstruktur påvirker avvirking og aktivitet i skogbruket. Kvaliteten på intervjuet måles ut fra verdien av kunnskapen det produserer. For å skape tilfredsstillende kvalitet kreves det en god dialog mellom to personer om temaet som opptar dem begge (Kvale & Brinkmann 2015). Dette kan man oppnå ved å strukturere planleggingen, gjennomføringen og bearbeidingen av et forskningsintervju opp i følgende faser: (1) tematisering, (2) design, (3) selve intervjuet, (4) transkribering, (5) analyse, (6) verifikasjon, og (7) rapportering (Kvale & Brinkmann 2015). Tematiseringen er gitt i oppgavens formål, punkt 3-4 er beskrevet videre i metoden, punkt 5-6 blir gjort i diskusjonen, og punkt 7 vil gjøres ved innlevering av oppgaven.

1.2. Utvalg av informanter

Valg av informanter er viktig (Dalen 2011). De danner informasjonsgrunnlaget og muliggjør et grunnlag vi kan forstå de ulike variablene som påvirker transaksjonskostnaden. Ønsket om nøytralitet og lokal forankring lå som grunnlag for valg av informanter. Med nøytralitet så menes det at de hadde et annet perspektiv på eiendomsforhold og reguleringsstrukturen enn skogeier selv og aktører innenfor tømmermarkedet. Dette kunne gi dem et mer balansert syn på de ulike variablene. Ønsket om at informantene var lokalt forankret var begrunnet med at det kunne gi god kjennskap til lokale eiendomsforhold, og en bedre mulighet til å se effekter av tiltak over en lengre tidsperiode. Informantene representerte også et geografisk område

som strakk seg fra sør til nord i Møre og Romsdal. Dette sørget for at jeg kunne fange opp geografiske forskjeller i effekten av variablene.

Informantene var seks skogbrukssjefer, to fylkesskogmestere, og en tidligere administrerende direktør for et skogsamvirke. Skogbrukssjefene representerte lokale forhold, fylkesskogmesterne regionale, og tidligere administrerende rammeverket rundt skogbruket som helhet. For å sikre personvernet til informantene ble "meldepliktstesten" tatt på Norsk senter for forskningsdata's hjemmeside (NSD 2017). Resultatene av testen viste at det ikke var nødvendig å melde inn undersøkelsen (Vedlegg ii NSD test)

1.3. Tilnærming

Etiske problemstillinger oppstår oftest i en forskningssammenheng når kunnskapen legges ut offentlig, noe som kan utfordre privatlivets fred (Kvale & Brinkmann 2015). Etikk burde ikke sees på som en begrensende faktor, men en integrert del av planleggingen under alle faser av intervjuet. I denne oppgaven har jeg tatt hensyn til dette ved å gi god forhåndsinformasjon om oppgaven, hva det skulle spørres om og hva den innhentede informasjonen skulle brukes til (Vedlegg iii Informasjonsskriv). Det ble så avtalt en dato for intervjuet i god tid på forhånd slik at informantene kunne reflektere over problemstillingen. Intervjuet ble gjort enten ved et personlig møte eller per telefon. Det ble utformet en samtykkeerklæring som informanten kunne signere eller akseptere muntlig på båndopptaker. Det etiske ble også ivaretatt gjennom konfidensialitet ovenfor informanten og en ordrett transkribering av intervjuet.

1.4. Gjennomføring

Intervjuene ble gjennomført som individuelle dybdeintervju. Seks av ni intervju ble gjort i møte med informanten, de resterende ble gjort over telefon grunnet at informanten var utilgjengelig på reisetidspunktet. Et dybdeintervju gir et godt grunnlag for å bedre kunne identifisere og forstå holdninger og erfaringer om temaet (Lars 2001). Intervjuet var også semistrukturert. Dette sikret at informantene ble stilt tilnærmet de samme spørsmålene, samtidig som det åpnet for å videre stille utdypende og avklarende spørsmål med

utgangspunkt i informantenes beskrivelser og utsagn (Kvale & Brinkmann 2015). Dette sikrer et solid empirisk grunnlag som er lettere å sammenligne og etterprøve.

Det ble utformet en intervjuguide (Vedlegg i Intervjuguide) som hadde som hovedformål å være en forhåndsdefinert mal å jobbe etter for å lette arbeidet og heve kvaliteten på intervjuet (Kvale & Brinkmann 2015). Intervjuguiden ble strukturert i seks hoveddeler med grunnlag i problemstillingen:

- (1) Rammesetting: formålet var å varme opp informanten. Lokalforstlig tema ble satt på dagsorden for å få i gang praten.
- (2) Informasjon om prosjektet og problemstillingen: repetisjon av hva, hvorfor og hensikten med oppgaven. Samtykkeerklæringen ble enten signert eller akseptert.
- (3) Bakgrunn: enkle spørsmål ble stilt for å fortsette oppvarmingen av informanten. Videre ble det stilt overgangsspørsmål for å identifisere erfaringer og om vedkommende kjenner til problemet.
- (4) Fokusering: spørsmål etter intervjuguiden ble stilt.
- (5) Tilbakeblikk: oppsummering av informantens faglige vurderinger.
- (6) Sluttkommentar: om det manglet informasjon og dette ble oppdaget under "Tilbakeblikk".

Ordbruken og terminologien ble forenklet ved utforming av spørsmålene for å ikke avspore informantene. Dette gjør at språket i intervjuene skiller seg fra det i selve oppgaven hvor fagterminologier benyttes. Spørsmålene ble utformet som mest mulig åpne med det formål å sikre at informantene ikke ble ledet i en gitt retning under samtalen. Dette sikrer kvaliteten og forsøker å hindre manipulering av empirien. Før hvert spørsmål ble det utformet en liten ingress for å «hjelp» informantene på sporet av kjernene i spørsmålet.

Intervjuet hadde som formål å produsere relevant kunnskap, samt utprøve ulike problemstillinger. For å kunne oppnå dette ble følgende huskereglar brukt under intervjuet (Jacobsen 2005):

- Intervjuet er ikke en debattarena

- Informanten er hovedpersonen
- Still åpne spørsmål
- Informanten snakker mest mulig
- Intervjueren snakker minst mulig
- Ikke:
 - still dobbeltspørsmål
 - overless informanten med informasjon
 - påstå, bruk kun fakta
 - bruk ladede ord eller uttrykk
 - overdriv
 - stille ledende spørsmål
 - still lukkede spørsmål

Svarregistering ble gjort på to måter, ved hjelp av båndopptaker og som stikkord underveis. Bruk av båndopptaker sikret hele intervjuet samtidig som det frigjorde intervjuerens oppmerksomhet. Dette muliggjorde aktiv lytting, med andre ord intervjuerens evne til å fange opp hva som ble sagt. Lytting til hva som blir sagt er like viktig som å beherske spørreteknikken (Kvale & Brinkmann 2015). Når det var hensiktsmessig ble det tatt notater i stikkordsform for å kontrollere og reflektere over informantens standpunkt (Dalen 2011). Under telefonintervjuet brukte jeg applikasjonen *Another Call Recorder (ACR)* versjon 16.7 (NLL 2017). Applikasjonen fungerer som en båndopptaker.

Forhåndsintervjuer ble gjort for å teste båndopptakeren, for å få erfaring med intervjuprosessen og vurdere oppbyggingen av intervjuguiden. Dette ble utført på to personer. Resultatet av dette ga noen naturlige korreksjoner på intervjuguiden og spørsmålene, som igjen hevet kvaliteten på empirien.

1.5. Transkripsjon og analysen

Transkripsjon er en omdanning av intervjuet til en skriftlig tekst. Dette sikrer en bedre oversikt over samtalen, noe som letter analysearbeidet i etterkant. Transkripsjonen av intervjumaterialet var gjort av intervjuer selv for å sikre at formuleringer og meninger kom i rett kontekst under analysen. Det ble foretatt en meningsfortetting av informantenes svar ved transkripsjonen. Meningsfortetting er en forkortelse av informantens svar hvor hovedinnholdet tas med ordrett. Ved å selv transkribere lærte jeg også mye om min egen intervjuteknikk.

«Grounded Theory» er utgangspunktet for analysen. Det vil si at informantenes egne oppfatninger og perspektiver dannet utgangspunkt for analysen, og at man ved å bruke informantenes erfaring søker å utforme en generell teori (Dalen 2011). Utgangspunkt for valget av informanter var at sammensettingen skulle gjenspeile maksimalt av variasjonen i empirien, dette styrker analysen. I denne oppgaven tok jeg høyde for dette ved å velge informanter fra hele fylket, noe som kan være med å synliggjøre de ulike variablene og ytterpunktene i empirien (Dalen 2011).

4. Resultater

Jeg vil nå presentere resultatene. Dette vil bli gjort for hver enkel informant. All tekst i «kursiv» er direktesitater fra informantene.

Fylkesskogmester 1

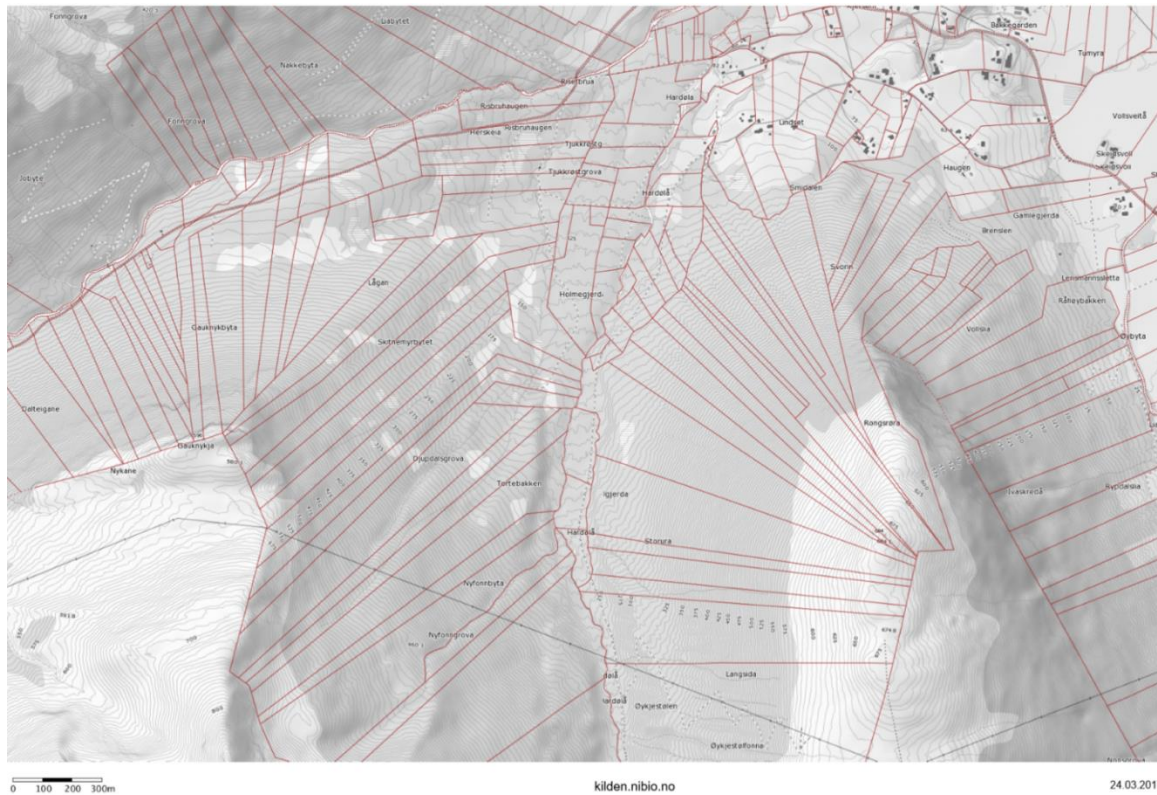
Skogbruket i dag

Aktivitet innebærer avvirkning, investeringer i vei, skjøtsel og rekrutteringsarbeid. I dag er avvirkningen økende, men man har fortsatt et potensiale på rundt 150 000 m³ som ikke er realisert, mens skogkulturtiltak som planting og rydding ligger på 1/3 av et absolutt minimumsnivå. Interessen og kunnskapen hos den gjennomsnittlige skogeier er lav, men det går et klart skille ved Romsdalsfjorden. Nordmøre har flere skogeiere med kunnskap og interesse, og aktiviteten er også jevnt høyere der. Den generelle forståelse for økonomi og inngrep er ikke-eksisterende hos den gjennomsnittlige skogeiere, og «*skogen har ingen reell verdi om man ikke kjenner økonomi og skogsdrift*». Dagens driftsform krever god kunnskap om utbygging av infrastruktur og skogsøkonomi, noe skogeier ikke innehar.

Eiendomsstruktur

Eiendomsforholdene er en utfordring i fylket, som vist i Figur 3. Eiendommene er relativt små, gjennomsnittseiendommen er mellom 200 og 300 dekar skog. Mellom 10 og 25 prosent av eiendommene er tilplantet, resten består av furu og lauv som det i dag ikke er avsetning på. Muligheten for å øke avvirkningen utover granen er derfor vanskelig.

Strukturen er generelt bedre i nord i fylket, og blir verre jo lenger sør i man kommer. Kommunen som skiller seg positivt ut er Surnadalen, Tingvoll, Halså og Sunndal. Disse kommunene har i snitt større eiendommer med bedre arrondering. De større eiendommen kommer trolig av at man har hatt mindre deling av brukene.

Figur 3. Grenser og teigdeling. Godt eksempel på problematikken rundt eiendomsgrenser. Til venstre i bildet ser vi en teig som slynger seg som en S fra ene siden til den andre

Hadde den gjennomsnittlige skogeiendommen femdoblet seg hadde interessen for skog økt. Den økte interessen hadde kommet som en følge av at den økonomiske verdien hadde steget. Økonomisk verdi fronter interesse, derav hadde man også fått økt kompetanse og kunnskap. «Store arealer hadde blitt satt i drift og nye områder hadde åpnet seg». Avvirkningen hadde ikke nødvendigvis blitt høyere, trolig hadde man fått en jevnere avvirkning grunnet en endring i forholdet mellom skogeier og eiendom. Skogen hadde utgjort en større del av inntekten og skogeier hadde muligens hatt et ønske om at skogen skulle gi en jevn kontantstrøm. En klar fordel hadde vært «at man hadde unngått en slaktemetodikk, med dette så menes at enkelte områder avvirktes for hardt og muligens for tidlig». Den stipulerte effekten på avvirkning og aktivitet av en femdobling hadde vært et sted mellom 20 og 40 prosent. Effekten hadde nok vært større på Sunnmøre enn på Nordmøre.

Teigdelingen er en annen faktor som sammen med eiendomsstørrelse har en negativ påvirkning. Den negative påvirkningen kommer av at man deler og sprer eiendommen over et større geografisk område. Jo flere teiger, jo større er den negative effekten. Teigdelingen representerer en tid som ikke er representativt for dagens skogbruk. Effekten av dette er at det blir vanskelig å identifisere eiendom og verdier for skogeiere. Dette øker transaksjonskostnadene, som reduserer aktiviteten. *«De færreste har i dag oversikt over hva de eier, og det er en bøyg å komme over å gå til noen med kompetanse».*

I de områdene hvor man har foretatt et jordskifte og fått en mer rasjonell eiendomsstruktur har man sett et positivt resultat for avvirkning og aktivitet. Effekten av et jordskifte er at skogeier får en god oversikt over de ressursene som står der, og skogeiers beslutningsgrunnlag for å iverksette tiltakene blir mye høyere. Det er dette som utløser aktivitet og avvirkning. For de områdene hvor man har hatt en klar nytte av et jordskifte, men hvor det ikke er foretatt kommer det av at skogeier vurderer kostnaden som større enn nytten. Elementer ved kostnadsvurderingen er tidsperspektivet er for langt og at «uhyggefaktoren blir for høy». Kunnskapen til den enkelte skogeier om jordskifte er også relativt lav. Men her ser man effekt av eiendomsstørrelse, større skogeiere har ofte mer kunnskap og bruker jordskiftet aktivt for det det er verdt.

Eierstruktur

Av de som eier skog i dag er nærmest 100 prosent private enkelteiere i tillegg til noen personlige sameie. Noen eiendommer er og eid av Statskog og Ovf., men de er ikke av betydning i antall eller dekar. Eierskap i regi av privat/kollektivt har endret seg noe de siste 10 årene. Andelen personlig sameie har vært økende og det gjelder spesielt dødsbo. *«Effekten av Dagmar-orkanen viste omfanget av dødsbo, orkanen traff hardest på Sunnmøre som også har mindre eiendommer og mange teiger».* Gjennomsnittlig utgjør dødsbo et sted mellom 10-20 prosent av antall eiendommer, enkelte kommuner har noe mer enn andre. Dødsbo blir ofte liggende lenge fordi eiere ikke klarer å bestemme seg for hva som skal gjøres med dødsboet grunnet ulikt relasjonsforhold mellom eierne til eiendommen. Dette kan utgjør en hindring for aktivitet og avvirkning. Det at eierne har ulike relasjonsforhold til eiendommen har kommet

over tid. Relasjonen mellom skogeier og eiendom har endret seg betraktelig de siste 30 årene, proporsjonalt med nedleggingen i jordbruket. Det har gått fra at gjennomsnittseieren har innehatt et en foretak- og kapitalrelasjon til at man i dag har en rekreasjon og affeksjonsforhold til eiendommen. «Når noen ringer og sier de har 19 trær som de skal hugge, da har du ingen næringsforhold til eiendommen». Effekten av endring i relasjonsforhold påvirker kunnskapen og interesse hos skogeier. Mindre kunnskap fører til en lavere aktiviteten i skogbruket. «Det er veldig få skogeiere som er skogbrukere i dag»

Hvor skogeier bor har også endret seg veldig bare det siste tiåret. Antall skogeiere som bor utenfor kommunegrensene er stadig økende, i takt med urbaniseringen. Urbaniseringen hos eiere er ikke et problem, heller det motsatte. Skogeiere som bor utenfor kommunen vet at de eier en eiendom, og er ofte bevisst på å utnytte de ressursene som ligger tilgjengelig, selv om relasjonen mellom eiere og eiendom ikke nødvendigvis er en foretaksrelasjon. En skogeier som bor utenfor kommunen er vant til å søke informasjon for å kunne realisere investeringer eller aktivitet. Problemet ligger hos de lokale skogeierne som gjerne bor på bruket, og som verken har hatt drift jord eller skog de siste 30 årene. Den samlede effekten av dagens eierstruktur med hvem som eier skog og relasjonen mellom eier og eiendom, hemmer aktivitet og avvirkning.

Rettighetsstrukturen

Rettighetene i utmark påvirker i liten grad avvirkning og aktivitet i skogbruket. Det kan være manglende veiretter, men dette ligger mer på skogeiers manglende vilje til å kreve et jordskifte. Man har enkeltcaser med kløyvd eiendomsrett, men dette påvirker ikke avvirkning og aktivitet. Noe realsameie-teiger finnes under produktiv skoggrense, men ikke som påvirker skogbruket. I terrenget ovenfor produktiv skog har man som regel bare realsameie. Hadde man flyttet dette ned i produktiv skog ville man hatt et helt annet ressursgrunnlag noe som hadde gitt stordriftsfordeler på den økonomiske siden. Stordriftsfordelen kunne ha ført til at man kunne tatt seg råd til profesjonell veiledning, forutsatt at man hadde fått store nok enheter. Effekten i skogbrukssammenheng ville ha vært en kontinuitet i avvirkningen og en økning i investeringer. «Det hadde vært en annen hverdag».

Reguleringsstrukturen

Loverket rundt reguleringer av jordbrukseiendom, eksempelvis landbruksveiforskriften, har en positiv effekt på aktivitet- og investeringsnivået i skogbruket, fordi det forenkler forvaltningens arbeid. Andre lovregulering, som naturmangfoldloven og utvalgte naturtyper, oppfattes derimot som vanskelig, grunnet at man har en liten grad av revidering og kvalitetssikring av de utvalgte områdene. Metodikken for registrering og hvem som har ansvaret er også ukjent for skogeiere og til dels forvaltningen på lokalt nivå. Skogbruksloven fungerer, men man har en vernskog-paragraf som tillegger skogen en vernfunksjon mot ras og vind. Praktiseringen av å sette igjen vernskog grensen har variert fra kommune til kommune. Problemet med dette har vært at man strekker begrepet for langt og blander andre interesser. Dette har skjedd i eks. Vestnes kommune, hvor man bruker vernskog-begrepet for å skjerme turinteresser som vist i Figur 4. Det er en klar demper på avvirking og aktivitet i de sakene hvor dette forekommer.

Når det kommer til den enkelte kommunes bevissthet til å ta med skogbruket i kommuneplanlegging er det varierende. Forholdet mellom politikere og skogbruket er med på å påvirke dette, noe man er mer bevisst på nord i fylket enn i sør. Det er først i nyere tid at man i arealplanleggingen har vært bevisst på å ta med skogbruket. I fylket har man på plansiden ønsket å komme i gang med «Hovedplan vei» for den enkelte kommune som skal ligge til grunn som en plan for fremming av aktivitet og investering. Dette vil synliggjøre skogbruket som ei næring på kommunalt nivå siden disse planene må behandles og vedtas lokalt. *«Når det kommer til tilskudd og støtteordninger er man i dag kommet opp på et akseptabelt nivå, det er mer enn doblet siden 2010, men vi har behov for mer»*. Det er fordi skogbruk er relativt nytt her, og at man har helt andre driftsforhold enn andre steder i landet.

Figur 4. Kartet viser bruk av vernskog-paragrafen for å verne andre interesser som er konsekvent feil bruk av Skogbruksloven § 12. Dette eksempelet er fra Vestnes kommune. (NIBIO 2017)

I hvor stor grad påvirker eiendomsforhold avvirkning og aktivitet, sammenlignet med andre faktorer?

For avvirkning utgjør eiendomsforhold rund 1/3 av problematikken for å løse ut det siste volumet, og andre faktorer som økonomi og infrastruktur utgjør 2/3. Problematikken rundt eiendomsforhold sørger for at eiendommen ikke driftes optimalt, og effekten av eiendomsforhold vil ha en mye større påvirkning i fremtiden. Den økte effekten vil i fremtidige komme av at avvirkning, planting og skjøtsel ikke er tilstede på de mindre eiendommene. Dette blir en følgefeil i neste omløp og «konsekvensene av eiendomsforhold vil komme tilbake med renters rente i fremtiden. Vi møter oss selv i døra».

Fylkesskogmester 2

Skogbruket i dag

I dag har man stor avvirkning, men det er potensiale for en økning. Utover det er aktiviteten lav. For skogkultur og planting ligger aktiviteten på under det halve i forhold til minimumsnivået. Noe av dette er som en følge av at interessen og kunnskapen hos den gjennomsnittlige skogeier er veldig lav. Flere faktorer spiller inn på dette, en av dem er at antallet aktive landbrukseiendommer er kraftig redusert. Dette har ført til at kunnskapen om ressursgrunnlaget på eiendommen er dårlig.

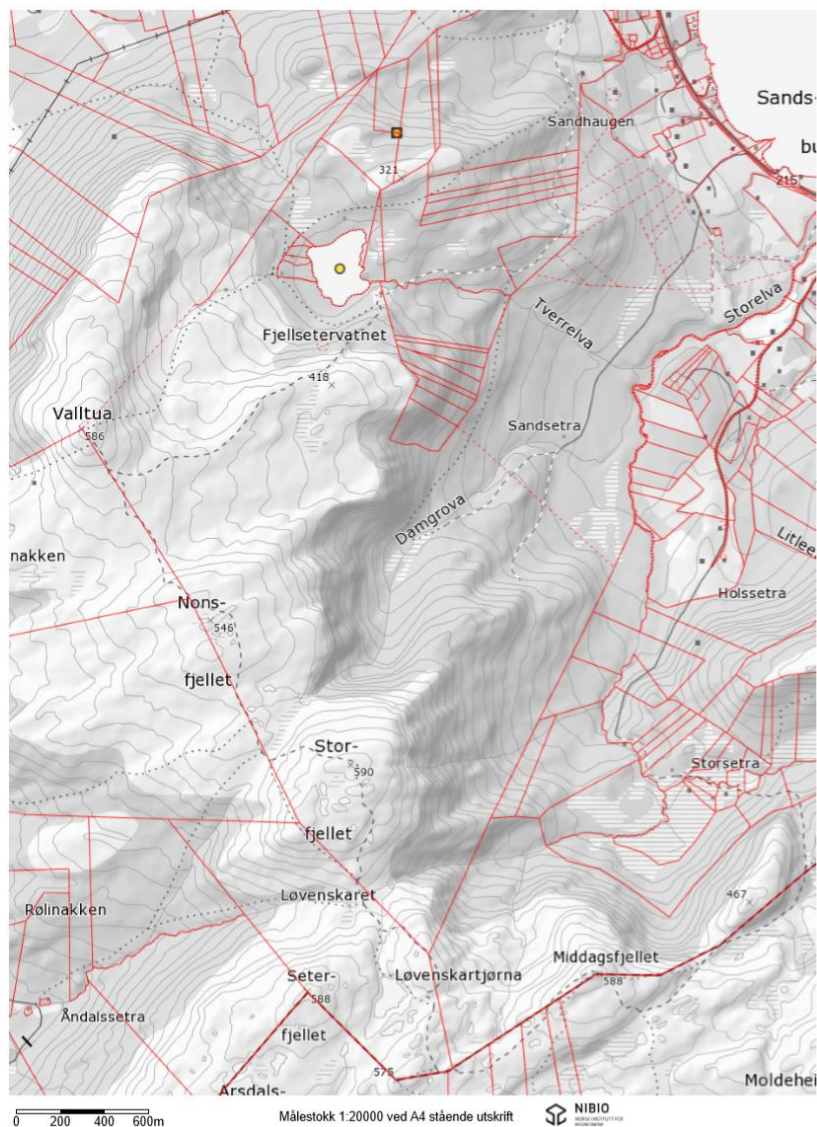
Eiendomsstruktur

Eiendomsstrukturen på et overordnet nivå i fylket består av mange små eiendommer, gjerne oppdelt i flere teiger. Det gjør at eiendommen har relativt lite ressurser og det påvirker interessen. *«Det at det er så mange små eiendommer i fylket preger helt klart skogbruket»*. Snittet i fylket ligger mellom 250-300 dekar, alt areal medregnet (jord og skog). Men det er et klart skille mellom nord og sør, hvor man har større eiendommer i nord og indre strøk. I nord og indre strøk finner vi også kommuner som skiller seg positivt ut, som Surnadal og Sunndal. Der er eiendommene større, fordi det er større kommuner med et mindre befolkningsgrunnlag.

Større eiendommer gir et bedre ressursgrunnlag. Ressursgrunnlaget er helt avgjørende fordi dagens driftsmetoder i skogbruket krever et betydelig høyere kvantum. Dette fører til at man ofte må avvirke over flere eiendommer noe som vanskeliggjør hogsten fordi man må forholde seg til flere grunneiere. Dette er spesielt gjeldende ved avvirkninger hvor det er behov for investeringer, da man ofte må få til en enighet mellom skogeierne noe som kan være veldig vanskelig. Med dagens driftsform får man dermed en negativ effekt av eiendomsstrukturene. Med en økning i eiendomsstørrelsen hadde også ressursgrunnlaget økt, noe som hadde bedret det økonomiske grunnlaget. *«Erfaringene er at de største eiendommene har en jevnere og større aktivitet enn de mindre»*. Hadde gjennomsnittseiendommen blitt femdoblet i størrelse, ville man ha sett en økning i avvirkning som en følge av et større økonomisk grunnlag, en betydelig heving av investeringer i vei, planting og skogkultur. Større eiendommer har en positiv effekt på interessen og kunnskapen for å drive med skog.

Andre forhold ved dagens gjennomsnitteiendom som påvirker avvirkning og aktivitet er teigdelingen. Teigdeling vanskeliggjør aktivitet, grunnet at man må forholde seg til flere eiere for å få fram tømmeret, eller det oppstår konflikt rundt grenser. Antall teiger per eiendom ligger noe rundt 4-5, ofte fordelt på flere plasser i ulike lier, men dette varierer med hvor man befinner seg i fylket. «*For skogbruket har dagens teigdeling utelukkende en negativ effekt*».

Dagens kunnskapsnivå hos skogeier om hva og hvor han eier er lavt, noe påvirker aktiviteten negativt. Effekten av et jordskifte har vært det motsatte; utelukkende positiv. Den positive effekten kommer av at man får en kartlegging av ressurser, avklaring av grenser, samt at man ofte utløser investeringer. Jordskifte er et for lite brukt verktøy. Noe av årsaken kan være at den sosiale terskelen ofte er høy hos den enkelte skogeier, grunnet at man ikke ser den økonomiske nytten overstige kostnaden ved «*et forsuret naboforhold*». Figur 5 viser et eksempel på dette. I dette eksempelet ønsket eierne å bli enig om grensene før de eventuelt skulle ha et jordskifte for å bytte teiger. Tid spiller også inn på transaksjonskostnaden. Samtidig er kunnskapen hos den enkelte skogeier om jordskifte lav, noe som påvirker bruken av denne muligheten.

Figur 5. I det tilsynelatende store område i midten av kartet er det ikke foretatt et jordskifte. Grunneiere har ikke blitt enige om grensene, noe de selv følte at de måtte før et eventuelt jordskifte, sånn at ingen ble «lurt» ved et teigbytte. (NIBIO 2017)

Eierstruktur

De som eier skogeiendommer i fylket i dag er i all hovedsak private eiere, med noe innslag av Statskog, Ovf., kommune- og fylkesskoger. Eier er i dag er en helt klar hemske for avvirking og aktivitet grunnet forholdet mellom eier og eiendom. Forholdet har endret seg betraktelig de siste 10-årene; i dag dominerer den sosiale-, jakt- og affeksjonsverdien relasjonen mellom eier og eiendom, og foretaks - eller kapitalrelasjonen som var dominerende

før, er nå unntaket. Dette henger sammen med utviklingen i samfunnet og realutviklingen på tømmerverdien. Av de eierne som fortsatt har et foretak og kapitalrelasjon til sine eiendommer er det Statskog og Ovf. Disse eiendommen drives profesjonelt og målrettet.

Det er noe dødsbo og personlig sameie når det kommer til eierskap, men dette utgjør ingen stor andel av den produktive skogen. For utviklingen av antall dødsbo er det ikke noen god statistikk, det har vært økende. Dødsbo er en veldig uheldig eiendomsform, spesielt når det gjelder aktivitet og avvirkning på lokalt nivå. På fylkesnivå er det ikke et stort problem. På lokalt nivå får man ofte teiger som står igjen etter hogst som vist i Figur 6. Dette fører til merkostnader for alle parter. Reguleringer av hvor lenge man kan sitte i et dødsbo før det gjøres opp hadde løst mye av problematikken rundt dette. Etter tre år skulle det ha vært løst ut med tvang. Noe av grunnen for at det tar så lang tid å gjøre opp et dødsbo kan være at eierne har ulike relasjoner til eiendommen. Det at eierne bor veldig spredt kan også påvirke dette. Antall *borteboere* har vært økende og urbanisering har på et generelt grunnlag vært uheldig for avvirking og aktivitet. Det er uheldig for skogeier får en lavere bevissthet om hva vedkommende eier, dette fører til lavere aktivitet. Men jeg har sett at dette kan slå både positivt og negativt ut på avvirkning og aktivitetsnivået. Grunnen til at det kan slå positivt ut er at man ikke har naboen rundt seg.

Generelt kan man si at dagens eierstruktur med hvor skogeiere bor og hvilket forhold de har til eiendommen hemmer helt klart aktivitet og avvirkning i skogbruket.

Figur 6. Lite optimal ressursforvaltning som følge av et dødsbo. Granen som står igjen øverst til høyre på flaten tilhører dødsboet. Den vil med stor sannsynlighet blåse ned. Hvis den avvirkes så blir det en stor ekstrakostnad for fremtidig skogeier, både når det gjelder transport og veivedlikehold. Grunnen til dette er at man betaler for transport av maskiner to ganger og man må gjøre veivedlikehold to ganger. (NIBIO 2017)

Rettighetsstrukturen

I fylket har man i dag privat eie til rundt 600-900 moh., litt avhengig av hvor i fylket man er. Kommer man over det man kan kaller skoggrensen har man som regel et sameieområde. På et overordnet nivå er det beiteretter og gjerdeplikter som preger rettighetene i utmark. Betydningen av dette for skogbruket er liten eller ingen. Den manglende betydningen er

kommet som en følge av at antallet beitedyr og aktive jordbruksbedrifter er betydelig redusert i takt med nedlegging av aktive jordbruksenheter. «*Utmarken blir ikke brukt i dag*».

Når det kommer til realsameie ble de gamle sameieteigene i hovedsak oppløst under skogreisningen. Noen realsameie-teiger finnes fortsatt, men ingen som driver med aktivt skogbruk eller som har en innvirkning på avvirking og aktivitet i skogbruket. Å bytte om på privat eie og realsameie som ligger over skoggrensen kunne ha vært et alternativ for å øke avvirking og aktivitet, men det kunne ha slått begge veier. Skogbruket kunne ha blitt lagt helt dødt som en følge av at det hadde blitt overkjørt av andre interesser som jakt, men det kunne også ha utløst stor aktivitet og en jevnere avvirking som resultat av at ressursgrunnlaget hadde blitt større, derav fikk en større økonomisk betydning. Den økte økonomiske betydningen hadde gjort at man kunne leie inn kompetanse, forutsatt at man fikk større skogområder og et kompetent og interessert styre. Dette hadde trolig også redusert administrasjonen for forvaltningen.

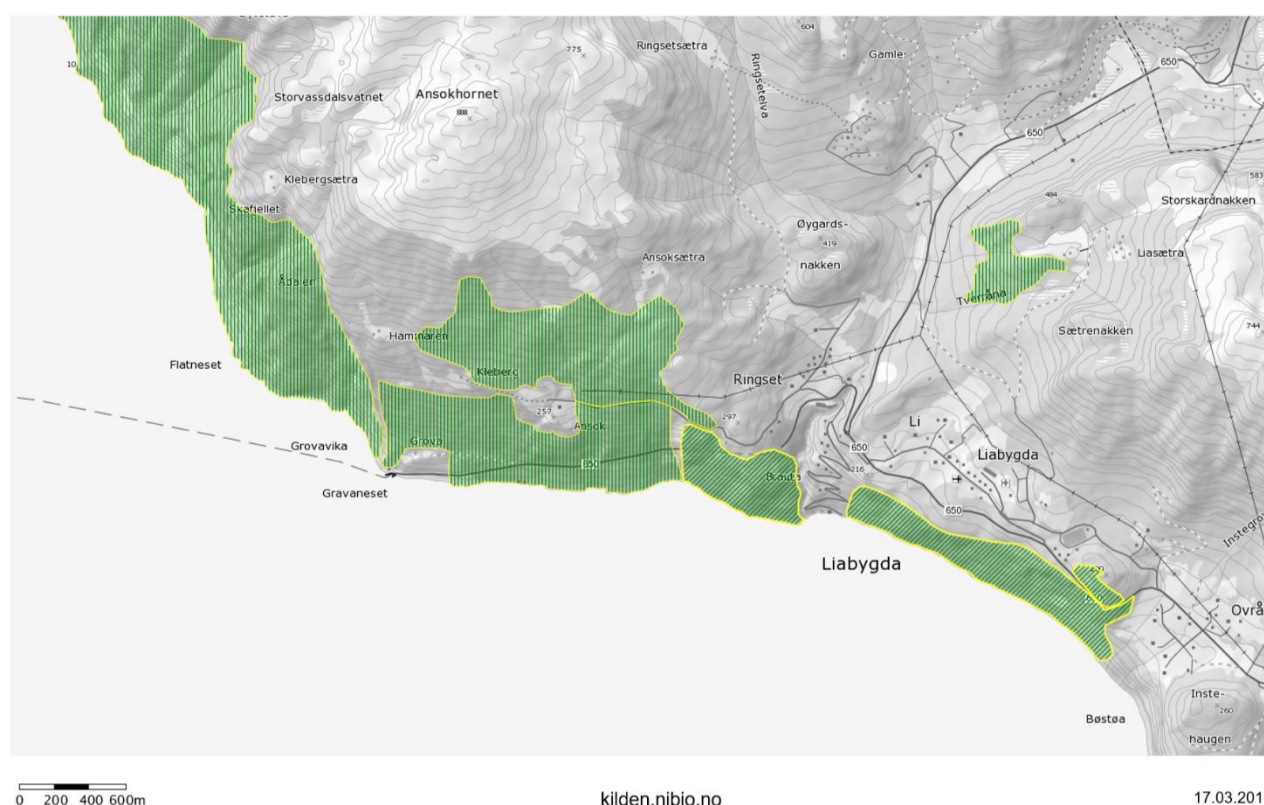
Reguleringsstrukturen

Effekten av reguleringsstrukturen på avvirking og aktivitet i skogbruket slår forskjellig inn. Ser vi på tilskudd generelt, er nivået relativt uforandret over en lengere tidsperiode, unntaksvis på infrastruktur hvor man har fått en betydelig økning. Dette påvirker avvirking og aktivitet veldig positivt. Tilskuddspotten sett i forhold til aktivitet og avvirking er veldig høy sammenlignet med andre deler av landet.

Når det kommer til planer og arealregulering er bevisstheten om skogbruket viktig, spesielt med tanke på synliggjøring. Dette er høyst varierende på kommunalt nivå, og varierer også mye med hvor man er i fylket, «*på Nordmøre er skogbruket noe tyngre i bevisstheten*».

På fylkesnivå opererer man etter bevisste strategiplaner for skogbruket og «*har i senere tid begynt å komme med innspill ovenfor kommuneplaner på planforslag*». Ved arbeid med arealplanlegging blir skogbruk lite hensyntatt, og dette medfører at man kan få store områder som blir liggende brakk. Med brakk så menes det at man ikke får adgang til store skogsarealet på grunn av at boligfelt eller lignende sperrer mulig veiutbygging eller utkjøring.

Andre reguleringer som kan påvirke avvirking og aktivitet i skogbruket er naturmangfoldloven og utvalgte naturtyper. Denne båndleggingen er sporadisk og informasjonsplikten overfor skogeier er dårlig fulgt opp. Et godt eksempel på dette er båndlegging av furu skog i Liabygda. Her har det vært taksert, men skogeier var ikke informert om kartleggingen. Her var det også vanskelig å forstå forskjellen mellom svært viktige naturtyper og utvalgte naturtyper. Informasjonsplikten ligger hos de som setter i gang registreringen. En svakhet med dette systemet er at dokumentasjonen og etterkontrollen er dårlig. Det er heller ingen klageadgang på det de områdene som båndlegges. Dette kan hemme avvirking i skogbruket med tanke på volum, da tømmerkjøperne ofte er veldig forsiktige om det er ilagt båndlegginger grunnet sertifiseringen av tømmeret. Et godt eksempel på dette er vist i Figur 7.

Figur 7. Her ser vi et kartutsnitt over et stort område som plutselig dukket opp som "Svært viktige naturtyper". Her ble det taksert og utlagt klasse A, nasjonalt viktig, noe som gir restriksjoner for hogst i henhold til skogsertifisering. Dette skjedde uten at skogeierne var informert hverken i forkant eller etterkant av oppdraget. (NIBIO 2017)

Ser man på skogbruksloven har den ingen direkte negativ effekt, unntaksvis i enkelttilfeller. Vernskogen er ofte lagt etter en spesifikk høydekvote og oftere i områder i nord-vest, som følge av været. Man har tidvis opplevd litt interesseblanding, men ikke i en slik grad at det har påvirket skogbruket i et større omfang. For å unngå dette burde man ha felles forskrift som omfatter all vernskog i fylket, per i dag har hver kommune hvert sitt vedtak. Dette burde det ha vært en endring på, det hadde løst problemet.

I hvor stor grad påvirker eiendomsforhold avvirkning og aktivitet, sammenlignet med andre faktorer?

Eiendomsforhold utgjør i dag majoriteten av de ulike faktorer som påvirker avvirkning og aktivitet i skogbruket. Dagens eiendomsforhold er utelukkende hemmende og *«hadde eiendommen vært mellom 10 000 og 20 000 dekar, hadde dette gitt en helt annen aktivitet. For investeringer hadde man nok sett en dobling»*.

Skogbrukssjef 1

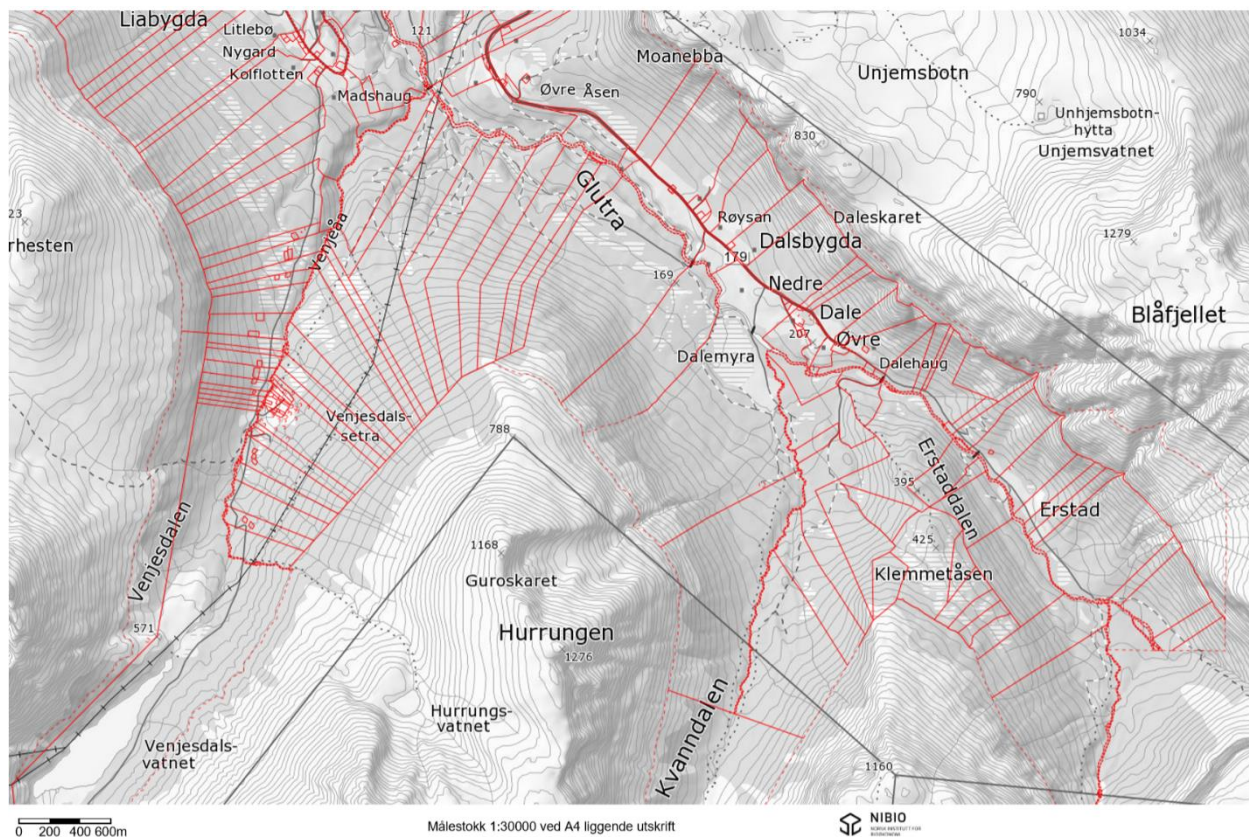
Skogbruket i dag

Det er generelt lav aktivitet, på *«plantingen er det litt etterslep, men i ungskogpleie er det et kraftig etterslep grunnet lav egenaktivitet»*. Aktivitet på ungskogpleie er en gode indikatorer på interessen for skogbruk generelt. Når det kommer til avvirkning har den gått opp i volum, men ned i forhold til hvor mange skogeiere som avvirker årlig. Avvirkning har skiftet fra furu og lauv over til gran. Skiftet har kommet som en konsekvens av at skogen fra skogreisningstiden har blitt hogstmoden. *«Tidligere var det tilnærmet 100prosent egenaktivitet samt at man hadde en egen kommunal skogreisingsgjeng som både plantet og ryddet»*. Viktigheten av skogbruk blir stadig mindre. Stillingen min som skogbrukssjef er en ren formalitet, skogbruk utgjør mindre enn 50 prosent av arbeidstiden. Interesse og kunnskap har hos den gjennomsnittlige skogeier gått nedover, men man har noen få dyktige skogeiere igjen. Skogbruket har også vært nedsnakket over en lengere periode, noe som har ført til at *«det er mange vrangforestillinger hos den gjennomsnittlige skogeier»*. Dette har også litt med endringen i samfunnet. En gjennomsnittlig skogeier innehar andre yrker eller driver som fulltidsbonde (melk), og har

dermed liten eller ingen tid til skog. Under disse forutsetningen er «skogen ikke av nevneverdig interesse som næring»

Eiendomsstruktur

Generelt så «har man ingen totaloversikt over antall eiendommer, men det ligger mellom 600-650 stk.» Kommunene består av rundt 140 000 dekar produktiv skog. Korrigerer man eiendomsstørrelsen for driftstekniske begrensninger vil den gjennomsnittlige eiendommen ha rundt 150 dekar produktiv skog. Gjennomsnittseiendommen har en stor grad av teigdeling, gjort «med linjaler fra fjøre til fjell». Enkelte steder har man større og mer rasjonelle eiendommer som eksempelvis i Dalsbygda vist i Figur 8.

Figur 8. En mer rasjonell eiendomsstruktur i utmark. Eiendommene på Dalsbygda er større enn de fleste andre, samt at de har en mer rasjonell teigdeling sammenlignet med for eksempel Venjesdalen til venstre i bildet, som representerer en ganske vanlig struktur i kommunen. (NIBIO 2017)

Erfaringen sier at antall teiger er på 3 til 4 per skogeiendom. En økt teigdeling er ikke aktivitetsfremmende i dag. Ved en utbygging av infrastruktur vil dette føre til at flere må samarbeide, noe som ikke er positivt. Manglende samarbeidsevne skrinlegger mange prosjekter. Det at man har flere teiger krever også at skogeier har evne til å identifisere hva og hvor han eier. Eiers kunnskap om eiendommen er stadig dårligere, selv med dagens moderne verktøy. Bakgrunnen for dette er at bruken av utmarken var mye større før i tiden. *«Når utmarka ikke blir brukt forsvinner også kunnskapen. Dette er en hemsko for avvirkning og aktivitet i skogbruket».*

I de områdene hvor man har foretatt et jordskifte og hvor jordskiftene har tatt tak i infrastruktur, har man en helt klar fått økt avvirkning og aktivitet over en lengere periode. Dette har med at eier har fått økt kunnskap om eiendommen og at det ofte er satt avvirkningsfrister, noe som fremmer aktivitet og videre investeringer. Det handler ofte om at skogeier kvier seg i de tilfellene der jordskifte ikke blir brukt som et verktøy, men hvor et jordskifte burde ha blitt gjennomført. Dette er grunnet at man ikke ønsker konflikt relatert til gamle saker. Man er redd for å påføre andre en kostnad, og man har også negative assosiasjoner til institusjonen. Dette gjør at transaksjonskostnaden overstiger fortjenesten, noe som gjør at *«det er en bra dørstokk å trå over for å gå til et jordskifte»*. Et godt verktøy man savner er at Herredskogmester kunne kreve jordskifte på vei. *«Man har mistet mange gode prosjekt på dette»*. Det hadde gjort ting lettere i dag, samt at man hadde hatt muligheten for å få en bedre løsning på infrastrukturen. Det man ofte ser er at de med mye hogstmoden skog også har tatt på seg en for stor andel av investeringen ved veiutbygging, grunnet at de har en høyere interesse i at det skjer en avvirkning. At man ikke har dette verktøyet har negative effekter på lang sikt.

Eiendomssturkuren har en helt annen effekt på avvirkning og aktivitet i skogbruket i dag enn for 40 år siden. Driftsapparatet har endret seg, på 80-tallet var det primært landbrukstraktor og gjennom en intensiv investering i datidens riktig infrastruktur var det et høyt aktivitetsnivå i forhold til tilgjengelig hogstmoden skog. *«Med endringen i de driftstekniske metodene er*

effekten av eiendomsstrukturen fremhevet. I dag må det bygges en del skogsbilveier som krever en eiendomsoverbyggende tankegang for å løse ut avvirkning og aktivitet». Nedleggingen av aktive jordbruksenheter forsterker den negative effekten på to måter. For det første er den aktive jordbruksbedriften fem ganger større i dag med den konsekvens at de som er igjen i jordbruket bruker mye mer tid på dette. Da blir det mindre tid til skogbruk. For det andre så er det fritid som prioritert blant de nedlagte landbruksenhetene, ikke skogbruk.

Selv om den aktive jordbruksbedriften har mindre tid til skog er de fortsatt viktige, og «det at man har noen som er interessert i å drive aktivt etter seg, gjør noe med viljen til å investere i eiendommen. Som en Innfjording sa; «Koffor ska e plante etter hogsten, det e ikkje sikkert i like tryne på den neste eieren engang». Hadde den gjennomsnittlige skogbrukseiendom femdoblet seg hadde det gjort den mer interessant, det har lettet arbeidet med investeringer i infrastruktur. Det hadde vært en klar fordel for avvirkning og aktivitet, men med den forutsetning at eierne har interesse for skogbruk. Med en femdobling av gjennomsnittseiendommen hadde man også kunnet fått en økning på rundt 20-30 prosent på avvirkning og noe større effekt på investeringer.

For å oppsummere så er dagens eiendomsstruktur hemmende på avvirkning og aktivitet. Det må forekomme en rasjonalisering for å bedre avvirkning og aktivitet i skogbruket på lang sikt. Det er erfart at de med det størst ressursgrunnlag per eiendom er oftest mest interessert i avvirkning.

Eierstruktur

De som eier skog i denne kommunen og omegn er nesten utelukkende private ene-eiere. Noe er også eid av Ovf., kommunalt og fylkeskommunalt. En del er dødsbo, men det er mindre enn gjennomsnittet. Antallet dødsbo per i dag er få og har ingen innvirkning på skogbruket, men det er erfart at dødsbo fører til avvirkning da utløsning av dødsbo krever kapital.

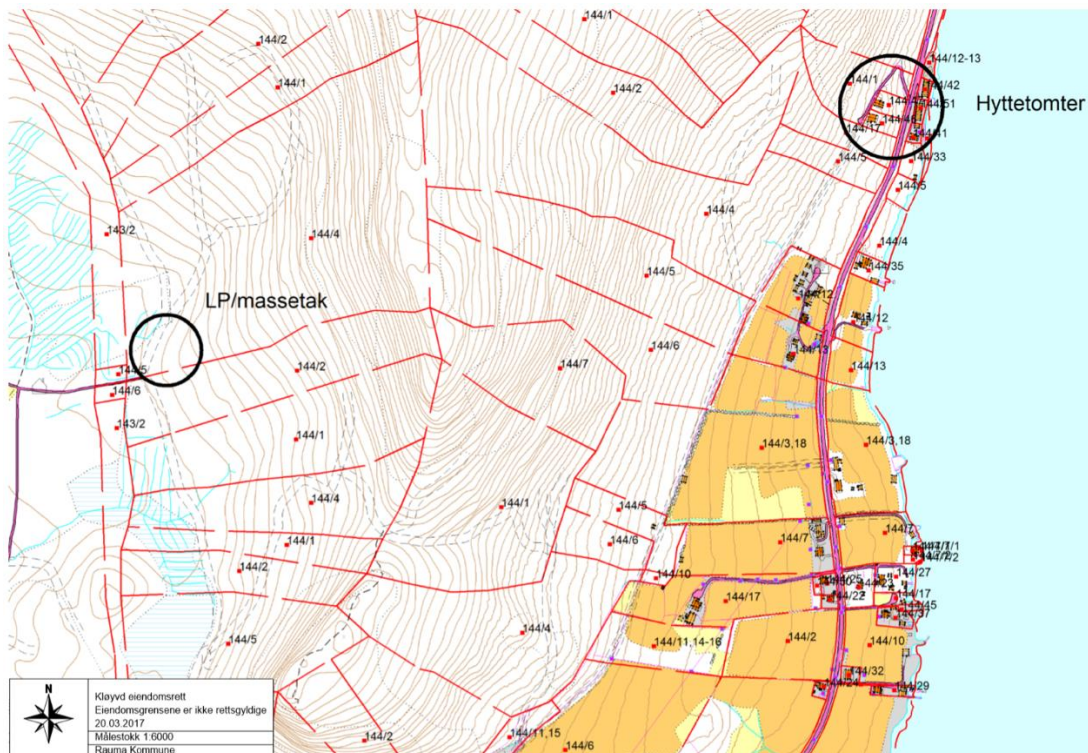
De fleste har et annet forhold til skogeiendommen enn en kapital- og foretaksrelasjon. Den dominerende relasjonen i dag er jakt og rekreasjon. Dette har endret seg betraktelig de siste 30 årene. På 90-tallet var det foretak og kapital som dominerte. *«Majoriteten av de som kjøper*

de minste eiendommene i dag har som formål å anskaffe et fast bosted, så følger det med jord og skog som blir brukt til rekreasjon og jakt». Man må huske på at «formålet med å ha skog er at det er en kilde til råstoff for norsk industri (jf. skogbruksloven), prøv å kom med det til skogeieren i denne kommune». Når det kommer til forskjellen mellom ulike type eiere er ikke det merkbare forskjeller i relasjon.

Man har sett en endring i hvor skogeiere bor, men av produktivt areal utgjør borteboere en lav andel. Hvordan dette påvirker avvirkning og aktivitet er like variert som for de bofaste. Gjennomsnittlig aktivitetsnivå er noe høyere på eiendommer hvor eier bor utenfor kommunen, eierne er nok mer bevisste på hva de eier. Det at man ikke har naboen innpå seg som utgjør en «*dårlig stemningsfaktor*», kan nok også påvirke positivt. En mulig feilkilde til denne oppfatningen er at det er kun de aktive borteboere som opptatt av å søke informasjon og kunnskap eksternt. Dette kan gi et feil inntrykk. Dagens relasjon mellom eier og eiendom er klart hemmende for skogbruket. Det burde være et kunnskapskrav ovenfor eier. Nye eiere burde være pliktig til å ta et kurs om sine rettigheter og plikter om man ikke hadde noe jord- eller skogbruksutdanning.

Rettighetsstruktur

På et overordnet kommunalt nivå er det mye realsameie med beiterett. Ingen av realsameiene driver med skog, men så har de fleste helle ikke kunnskap om eiendommens rettigheter eller hvordan man skaffer seg den informasjonen. Man har noe kløyvd eiendomsrett enkelte steder i kommunen, hvor man har noen som eier skogen, mens andre eier marka. Dette blir et dilemma gjerne i etterkant av et gitt byggeløyve, da kommune ofte ikke er kjent med dette, og begge eiere oppfatter eiendommen som sin, som vist i Figur 9.

Figur 9. Eksempel på kløyvd eiendomsrett. Skogeier A eier grunnen, skogeier B eier skogen

Reguleringsstruktur

Reguleringsstrukturen har en større innvirkning i dag og vil i fremtiden ha enda større innvirkning. Lovverket har blitt "verre" i den forstand at det settes krav til at man må ta hensyn til mange andre faktorer. En annen faktor er også utviklingen i lovverket. Utvikling har svekket den offentlige forvaltningens mulighet for å pålegge skogeiere en bedre forvaltning. Dette gjelder spesielt skogbruksloven «som har blitt tannløs». Pliktene til skogeier er helt marginale sett opp mot de ytelsene eier får ved eksempelvis tilskudd. For «støtte og tilskuddsordningen er fortsatt veldig god», men har liten effekt på avvirkning og aktivitet. Det som styrer skogbruket er interesse og kunnskap. Dette er helt klart hemmende for skogbruket, sett i lys av en optimal ressursforvaltning. «Verktøykassen i dag er for liten».

Den nye naturmangfoldloven byråkratiserer forvaltningsapparatet. Man bruker mer tid på å fylle ut papir enn å faktisk hjelpe skogeier med skogforvaltning. Utvalgte naturtyper har litt betydning for skogbruket per dags dato, men skal det avvirke andre arealer enn det som er

knyttet til kulturskogen vil det ha en konsekvens. «Hvis det har vært et ønske om å avvirke furu og lauv har dette helt klart vært en stor begrensing». Konsekvensene vil være begrensede muligheter for å bygge ut veier, grunnet at veien og tilskuddet ikke villet ha blitt godkjent pga. naturmangfoldloven. Uten vei, ingen avvirkning.

Ved kartlegging av utvalgte naturtyper blir ikke grunneierne informert. Det er dyktige biologer som gjør registreringene, men det er vanskelig å etterkontrollere hva de har gjort. Et siste moment til naturmangfoldloven er Forskrift om planting av utenlandske treslag som er et syvsides søknadsskjema som sørger for at skogeiere kaster kortene tidlig. Forskriften med søknadsprosessen har effektivt drept ønske om å bruke utenlandske treslag. .

Bevisstheten ovenfor landbruk (jord og skog) er tilstede, men jordbruket vektlegges i større grad i samfunns- og arealplanleggingen. Dette kan i en viss grad forklares med at sysselsetting og de kommunale skatteinntektene fra skog er ikke-eksisterende.

Tidligere og spesielt på 80-tallet ble store arealer brakklagt grunnet boligfelt. Kompetanse på plannivået ved skogbruk er viktig for at dette skal hensyntas.

Veireguleringer og dispensasjoner ble det gitt tidligere, men grunnet at skogbruket ikke har overholdt de føringer som var gitt ved dispensasjoner er man i dag forsiktig med dette. Dette har også sammenheng med et dårlig kommunalt veinett. Dette er en liten hindring for skogbruket for det begrenser transport av tømmer langs offentlig vei.

I hvor stor grad påvirker eiendomsforhold avvirkning og aktivitet, sammenlignet med andre faktorer?

Majoriteten av det som påvirker avvirkning og aktivitet er økonomi, så følger eiendomsforhold. Det utgjør rundt 40 prosent av flaskehalsen for å øke avvirkning og aktivitet i skogbruket. De største eiendommene vi har er de som er mest aktivt drevet. Av det kan man trekke slutning at eiendomsforhold er av en stor betydning.

Skogbrukssjef 2

Skogbruket i dag

For skogbruket er det i dag lav aktivitet på hogst av lauv og furu, men høy aktivitet på hogst av gran der er det faktisk ikke stort å hente når det kommer til avvirkning. Kulturskogen utgjør mellom 20-30 prosent av produktiv skog. For annen aktivitet som ryddingen og planting ligger det på 50 prosent av minimumsnivå. Den gjennomsnittlige eier har kompetanse tilnærmet lik null for de som har skogreist eiendommen. For eiendommer dominert av furu foreligger det noe kunnskap. Utover dette er det generelle nivået lavt på økonomisk forståelse og interessen for skogbruk er ikke-eksisterende.

Eiendomsstruktur

Det er stor variasjon i eiendomsstrukturen, noen store og mange små eiendommer. Gjennomsnittet ligger rundt 300 dekar, alt areal medregnet (jord og skog). Det er en betydelig forskjell på eiendomsstørrelsen i sentrumsnære områder hvor man har hatt industri. Forskjellene skyldes nok at det var en stor oppdeling av eiendommen. Oppdeling kom trolig av at gårdsbruket ikke var hovednæring, men at de fleste hadde arbeid i jordbruket ved siden av industrien. Derfor kunne eiendommen i større grad deles opp i strøk som var mindre avhengig av jordbruket. Eiendommene rundt sentrum er betraktelig mindre, og jo mer ruralt man kommer jo større blir eiendommen. Dette påvirker også teigdelingen. Teigdelingen er større for de større eiendommene, da mindre eiendommer er relativt små og har ofte bare en teig. Disse ligger ofte sentrumsnært. Snittet ligger rundt 4-5 teiger per eiendom, men innenfor kommunene er det stor variasjon. Dette avhenger av om områdene har vært skiftet eller ikke. I de områdene hvor det har vært utskiftet og hvor det har vært utskiftet en vei har man fått høyere aktivitet. Et jordskifte gi en mer rasjonell teigdeling og en positiv effekt ved å heve bevisstheten om skogbruket. I de grendene hvor det ikke er foretatt et jordskifte har man en høy grad av konflikt. Men «*jordskifte blir sett på som dårlig stemning*». Transaksjonskostnaden er større enn nytten, spesielt med dagens realverdi av skog. Kunnskap om jordskifte som et verktøy er også veldig begrenset. Hadde man fått større eiendommer hadde det nok økt kunnskapen. Kunnskapen hadde økt på grunn av at eiendommen hadde hatt en større økonomisk betydning. På et generelt grunnlag hadde det vært utelukkende positivt, men

praktisk erfaring tilsier at det ikke er noen forskjell i avvirkning relatert til eiendoms størrelse, forskjellen ligger i investeringer.

Eierstruktur

Av de som eier skogseiendommer er det private enkeltpersoner som utgjør over 90 prosent. De aller fleste har ingen foretaksrelasjon til eiendommen. Man har noen kommuneskoger og noe personlig sameie, samt flere dødsbo. Dødsboene har ingen direkte påvirkning for avvirkning og aktivitet i skogbruket. Antallet dødsbo er relativt lavt. Dette kan endres over noen få år da gjennomsnittsalderen på dagens eiere er høy, noe som indikerer at det snart skal foretas et eierskifte. Det kan derfor få en større betydning i fremtiden.

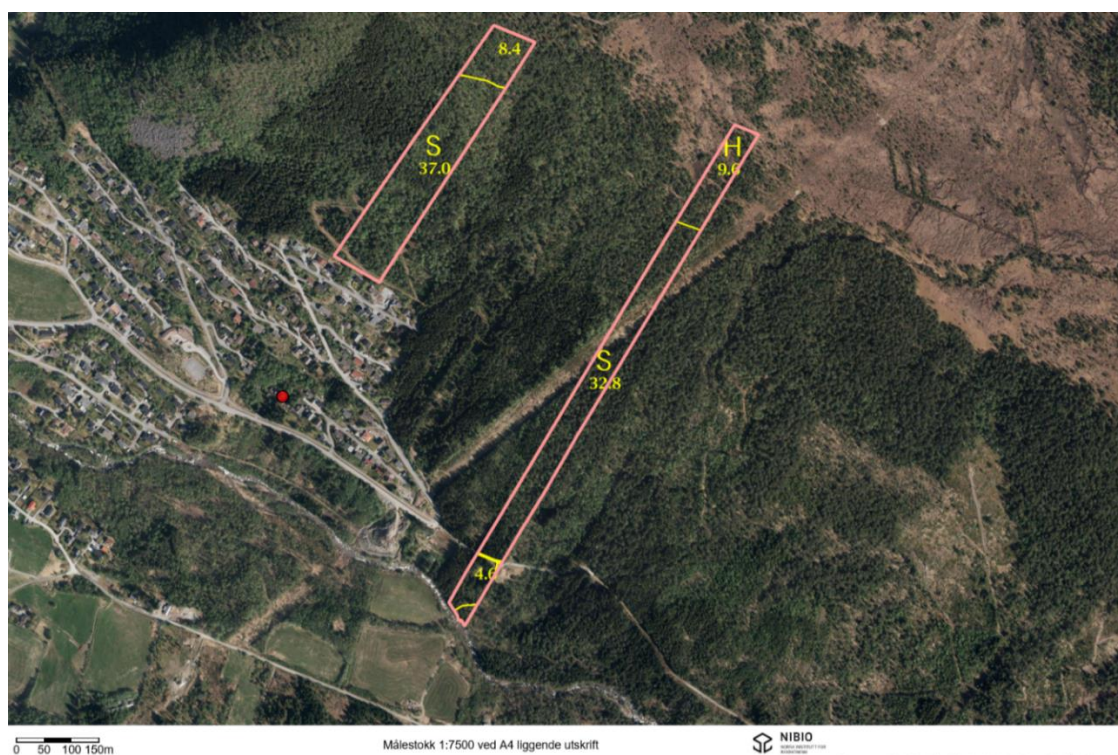
Man merker ingen effekt av urbaniseringen i forhold til avvirkning og aktivitet. Antallet eiere som bor utenfor kommunen har vært og er fortsatt økende, antallet skogeiere som bor utenfor den ene kommunen er nær 30 prosent og rundt 20 prosent i den andre. Hvor eier bor og hvem eier er, samt hvilket forhold eier har til eiendommen, har ingen direkte effekt av på avvirkningen. Skogeier vil avvirke nesten uansett. Grunnen til det er at skogbruket har forlatt egeninnsatsen til fordel for entreprenørskapet som da gjør at eierstrukturen ikke har noe påvirkning på avvirkningen, men det påvirker investering i stor grad i negativ retning.

Reguleringsstruktur

«Det mest fremtredende som hemmer skogbruket og ressursforvaltning, er skogbruksloven». Den er svak og sovende, og gir ingen myndighet eller kompetanse til å treffe vedtak for å sikre aktivitet og skjøtsel. «Den må muliggjøre pålegging eller nekting mye lettere». Bøtlegging sitter langt inne grunnet at man er kommunalt ansatt og ofte får man eieren veldig tett innpå seg. En løsning på dette er at fylket har ansvaret for etterkontrollen på foryngelsesplikten.

Det som fremmer aktivitet er tilskudd og støtteordninger, som er bra. Andre faktorer som påvirker skogbruket er den manglende bevisstheten ved kommuneplanlegging, som er ikke-

eksisterende. Dette er fordi skogbruket ikke har noen posisjon lokalt i form av arbeidsplasser. Her må skogbruket bli mer aktivt i fremtiden, men dette forutsetter kunnskap og interesse både hos planleggere, men også skogeiere. Det blir ofte etablert boligfelt som brakklegger skogsområder. Brakkleggingen skjer som en følge av at tilkomstmulighetene fjernes eksempelvis som vist i Figur 10. Det hemmer skogbruket på lang sikt, kortsiktig har det liten innvirkning.

Figur 10. Til venstre for høyspentgate har man et stort felt som er helt avskåret og som ikke kan utnyttes grunnet boligfeltet som ligger så tett til skogsområdet. (NIBIO 2017)

Naturmangfoldloven og utvalgte naturtyper er en annen regulering som kan ha påvirkning i fremtiden. Det båndlegger i dag mye furu- og lauvskog, som da begrenser muligheten for å realisere tilvekstpotensialet, og legger begrensninger på avvirkning. Den faglige vurderingen som ligger bak er nok riktig, men det at man ikke har fått vite om metodikk og om hvilke kriterier som legges til grunn, gjør at enkelte lurer på om det kan være biologens særinteresse som er lagt til grunn. Rettsikkerheten til skogeier er begrenset, da det ikke er noe direkte mulighet til å påklage avgjørelse.

I hvor stor grad påvirker eiendomsforhold avvirkning og aktivitet, sammenlignet med andre faktorer?

Eiendomsforhold utgjør en mindre del. Infrastruktur og økonomi er det viktigste. Effekten av eiendomsforhold påvirker ikke avvirkningen grunnet at *«skogbruket i disse traktene har gått fra 100 prosent egenaktivitet til 100 prosent entreprenørskap»*. For avvirkningen er det avgjørende med samarbeid mellom skogeiere. Men det påvirker i stor grad investeringsnivået.

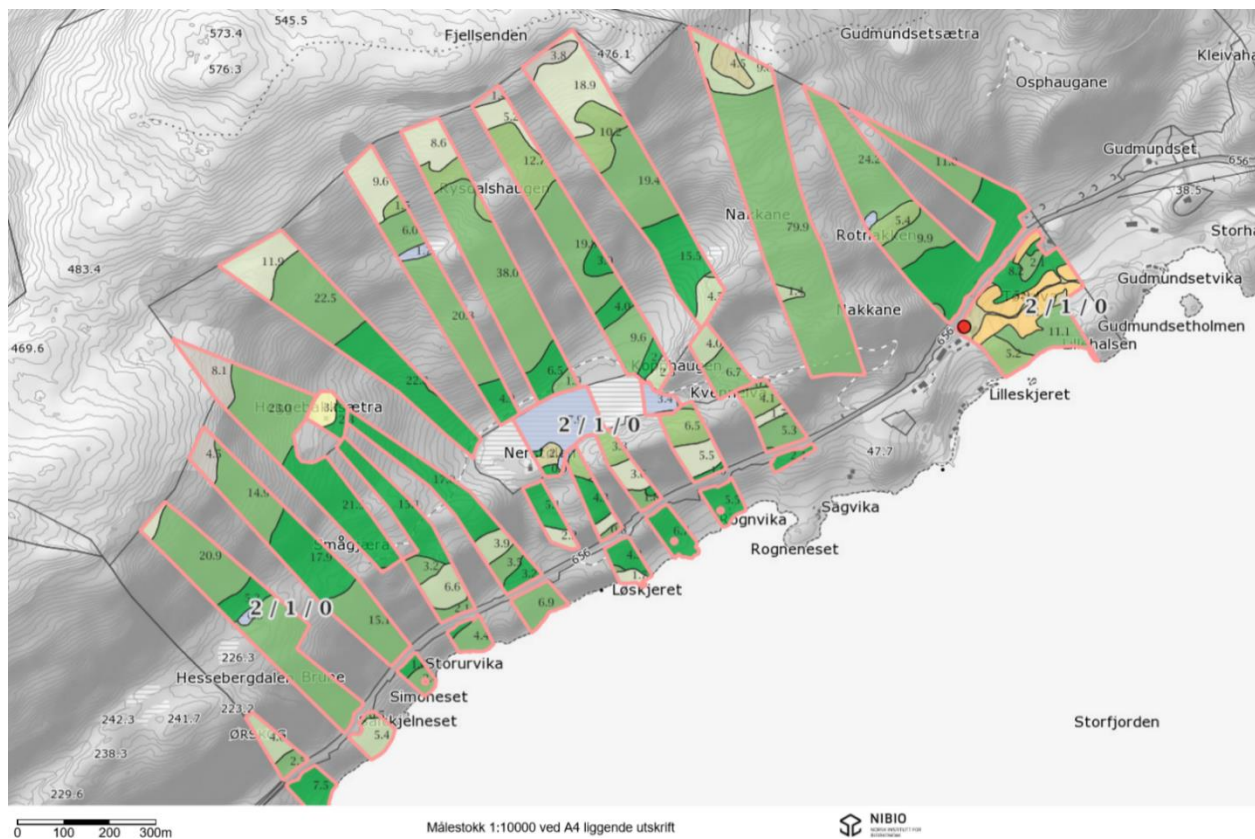
Skogbrukssjef 3

Skogbruket i dag

Aktiviteten er i dag høy med tanke på avvirkning, men da kun av gran. Utover dette er utbyggingen av infrastrukturen bra. Når det kommer til skogkultur er det på et meget lavt nivå, det gjelder både planting og rydding. Dette har nok med at interessen til skogeier i dag er ikke-eksiterende, noe som har endret seg de siste 30 årene.

Eiendomsstruktur

Eiendomsstrukturen i kommunen er *«en tragedie og veldig utfordrende»*. Langs kysten er den gjennomsnittlige eiendommen betydelig mindre enn de litt lenger inn i kommunen og ligger rundt 100 dekar skog totalt, inklusiv uproduktive skogsområder. Dette gjelder spesielt tre kystkommuner. Litt innover i kommune ligger eiendommene på rundt 300 dekar skog i snitt. *«Dette er i det beste sjiktet i denne regionen, og jeg er skogbrukssjef i seks kommuner»*. Det er helt vanlig at den gjennomsnittlige eiendom har 10 teiger. Det blir verre jo lengere ut mot kysten man kommer. *«Etter orkanen i 92 var jeg på over 70 lennsmannskjønn. På et lokalt møte med skogeierlaget, nektet lennsmannen å kalle dem for skogeiere, men kalte dem småfelteiere»*. Teigdelingen er *«en gigantisk brems for avvirkning og aktivitet i skogbruket»*. Figur 11 viser en klassisk eiendom hvor akkurat dette utspiller seg.

Figur 11. Teigproblematikk. En av to eiendommer som begge har mer enn 20 teiger hver (annen hver teig bortover), i midten finner vi også noe realsameie. Ingen av eierne snakker med hverandre, noe som har ført til at begge eiendommene ligger brakk. (NIBIO 2017).

Antall teiger og eiers manglende kunnskap om hvor teigene ligger hemmer skogbruket, spesielt på skogkultursiden. Som skogbrukssjef går mye av tiden med på å finne grenser til eiendommen. Noe av grunnen til at det er en så stor teigdeling er at det er foretatt lite eller ingen jordskifter i de ytre kystkommunene. Det er foretatt noen få jordskifter i nyere tid på utmarken. I de områdene der det er foretatt et jordskifte har man en klar positiv effekt på avvirking og aktivitet. Dette har gitt mer rasjonelle enheter og man bygger ut gode veiløsninger. Jordskifte har en utelukkende positiv effekt på skogeiers kunnskap og interesse for skog. «Effekten av at man hadde fått en eller to teiger hadde gjort noe med muligheten til å drive næring». Det at flere ikke krever jordskifte på tross av teigstrukturen, skyldes flere ting. Interessen er for lav, og inntekspotensialet gjør at man ikke ønsker konflikt med naboen. Om herredsskogmesteren som en nøytral instans kunne kreve et jordskifte på vei (som fra

gammelt av) kunne det ha løst noe av problemet rundt eiendomsforholdene. Dette har hatt en stor positiv effekt på avirkning og aktivitet.

Teiginndeling og eiendomsstrukturen er et politisk problem og *«politikeren har ikke tørt å ta noen grep for å gjøre noe med eiendomsstrukturen»*. Det at eiendomsstrukturen ikke har endret seg begynner man å merke når man i dag skal avvirke kulturskogen. Problemet oppstår ved hogst, da det går med mye tid på å finne grenser. Effekten av dette var mye mindre før, da man hadde mye høyere egeninnsats. Før hadde man også mindre og flere aktive driftsenheter i jordbruket og da hadde man mer tid til overs, som de fleste disponerte til skogen. *«Vi har forlatt den verden helt fullstendig»*. Det hadde vært en stor fordel for skogbruket dersom den gjennomsnittlige eiendommen hadde blitt fem ganger så stor. Hadde man fått større driftsenheter ville det ført til mindre administrasjon og bedre organisering. Dette hadde gitt muligheter til å hente ut mer virke.

Eierstruktur

De aller fleste eiendommene er privateid. Det er også noe kommune- og fylkeseid, men *«de kommunale skogeiendommene er blitt tulle-eiendommer»*. Andelen kommuneskoger varierer litt fra kommune til kommune. Kommuneskoger var veldig aktuelt på 70-80-tallet, de ble brukt til å sette folk i arbeid. Utover det har man noe Statskog, Ovf. og personlig sameie. Personlig sameier blir det mer av. De er utfordrende på grunn av at man trenger underskrift fra alle når det eksempelvis skal bygges en vei. Økningen i personlig sameie kommer av dødsbo som ikke blir gjort opp. Eiendommen blir ikke gjort opp på grunn av at *«alle vil eige, men ingen vil gjøre noe»*. Dette er helt klart aktivitetsdempende. Myndighetene burde sette en tidsbegrensing på boet før det tvangs-oppløses. I dag er det ingen forskjell i avirkning og aktivitet mellom de ulike eierne. Det er helt tilfeldig og er primært styrt av eksterne aktører som Allskog og Nortømmer. Før stod skogeier for alt av arbeidet selv. Det har vært en vesentlig endring i dette på noen få tiår. Endringen har kommet i takt med nedleggingen av gårdsbruk, utviklingen av spesialisamfunnet og endringen i realverdien av tømmeret. Det har gått fra en foretaksrelasjon til en jakt/rekreasjonsrelasjon, *«i dag betyr jakta mer for de fleste, enn skogen»*. Konsekvensene av dette er negativ for avirkning og aktivitet i skogbruket.

I arbeidet med ny skogbruksplan har man oppdaget at man har fått en betydelig utvandring av skogeiere til sentrale bystrøk som Oslo, Ålesund, Trondheim og Bergen. Eierne er bevisst på hva de eier, og driver med mye informasjonsinnhenting ovenfor kommunal forvaltning. Det er ofte tilfellet at man har mye høyere aktivitet hos eiere som bor utenfor kommunen, men dette slår både positivt og negativt ut.

Rettighetsstruktur

Det som har preget rettighetene i utmark er beiteretten, og i dag er den av liten betydning på grunn av at utmarken er lite brukt. Jaktretten er av stor betydning i dag, men den kommer ikke i konflikt ved avvirkning og aktivitet. Enkelte områder er preget av manglende veiretter som gjør at man ikke har komplette løsninger, derav låste teiger. Dette reduserer aktiviteten. *«Når du eier noe følger det bestandig med forpliktelser»*, men det er det ikke alle som er klar over. Enkelte tror at det bare følger med rettigheter.

Det er en del realsameier, men dette har ikke innvirkning på avvirkning og aktivitet i skogbruket. Hadde man byttet det private med en sameieform kunne det ha ført til en bedre ressursforvaltning. En bedre ressursforvaltning kunne ha ført til at man hadde tatt ut mye mer skog enn det som gjøres i dag. Da kunne man ha avvirket etter faglige kriterier, noe som hadde slått positivt ut på avvirkning og aktivitet. Det hadde også gitt en kontinuitet i avvirkningen som hadde gitt et bedre grunnlag for industrien. I dag driver vi kun på de 20 prosent av arealet med kulturskog, resterende arealer ligger i dag brakk som en følge av at det ikke står salgbart virke på det.

Reguleringsstruktur

«Dagens lovregulering, deriblant skogbruksloven, ivaretar næringen på en veldig dårlig måte. Man mangler en lov for næringen». Reguleringer og byråkrati har økt og dette har ført til en økende båndlegging av arealene. En av disse båndleggingen er utvalgte naturtyper. Det man savner med denne reguleringen er en internkontroll og etterprøvbareheten av de faglige kriteriene som ligger bak vurderingen. Informasjonen overfor skogeier er dårlig, og skogeier først blir

bevisst på båndlagte arealer under skogbruksplanlegging. Man bør stille et stort spørsmålstegn ved rettsikkerheten til skogeier. *«Uvalgte naturtyper og svært viktige naturtyper er helt klar hemmende for avvirkning og aktivitet, spesielt i områder med furu».*

Ved utarbeiding av kommuneplaner sliter skogbrukssjef med å få uttalelsesrett. Dette gjelder også på område- og detaljreguleringsplaner. Konsekvensen er negativ påvirkning på tilretteleggingen og hensyntakingen av skogbruket. Man må kjenne arealplanleggerne personlig for at man skal få en bevisstgjøring om skogbruket i arealplanene. Hvis dette ikke skjer er bevisstheten om skogbruk helt fraværende, noe som er spesielt gjeldene langs kysten. Fylket har ikke engasjert seg i arealplanlegging med tanke på skogbruk.

Når det kommer til direkte støtteordninger som tilskudd er de veldig gode ordninger, men dette er ikke direkte fremmende for avvirknings- og aktivitetsnivået siden gjennomsnitteieren ikke har noen nærings- eller foretaksrelasjon til skogen. En økning i tilskuddet vil ikke ha noen mereffekt på aktiviteten. Det gis ikke dispensasjoner i henhold til vei og transport lenger. Det har sammenheng med standarden på det kommunale veinettet, lokal kompetanse og kommuneøkonomi. De to sistnevnte har størst påvirkning og varierer veldig mellom kommunene. Infrastrukturen har en stor påvirkning på potensialet for avvirkning.

I hvor stor grad påvirker eiendomsforhold avvirkning og aktivitet, sammenlignet med andre faktorer?

Når eiendomsforholdene er som de er, spesielt ytterst ute som her ved kysten, betyr skogbruk ingen verdens ting. Mindre eiendommer har i dag ikke noe ressursgrunnlag, og de har dermed ikke noen økonomisk betydning. Betydning av eiendomsforholdene kan dempes av realøkonomisk vekst på tømmer, men dette er vanskelig i et internasjonalt marked. *«Går realverdien på skog ned, må eiendomsstørrelser gå proporsjonalt opp».*

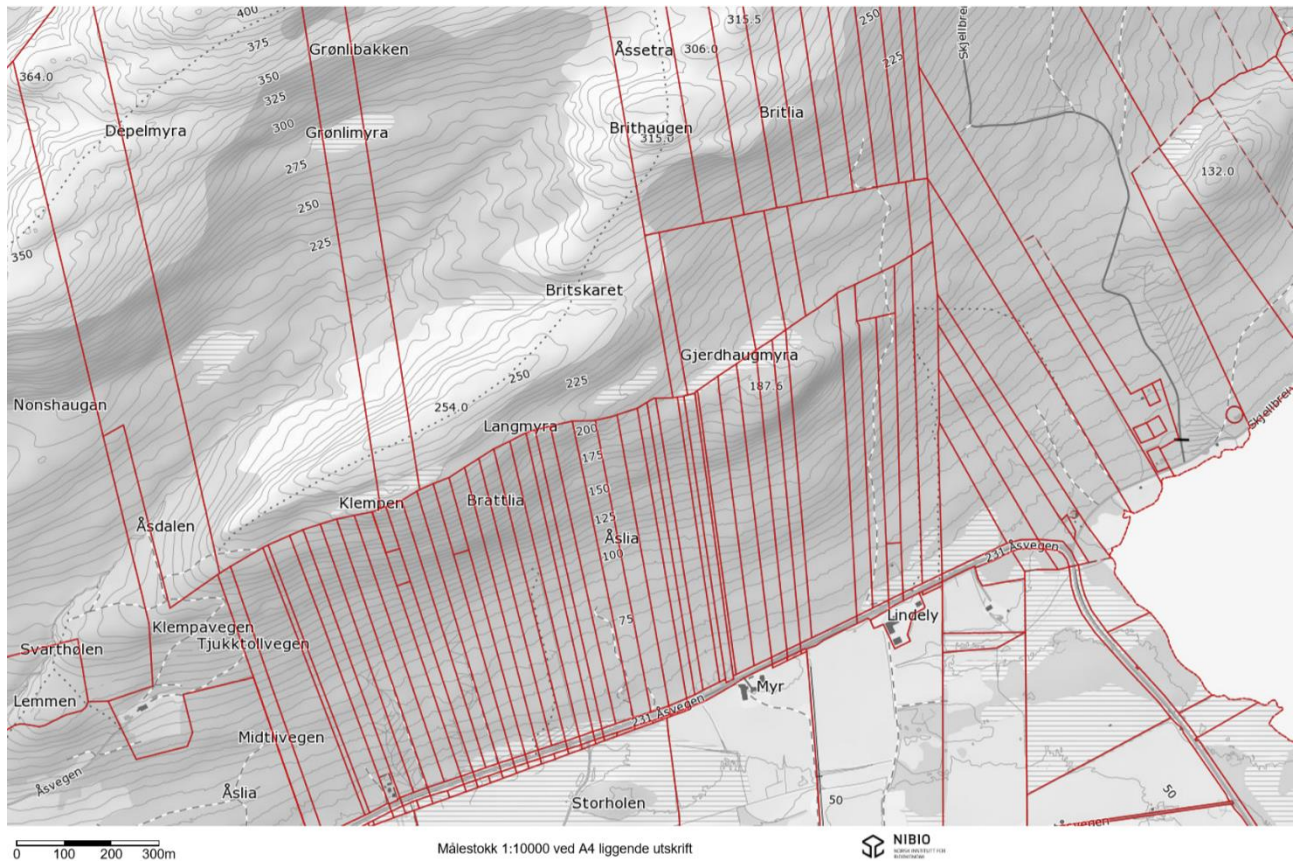
Skogbrukssjef 4

Skogbruket i dag

Aktiviteten i skogen bestod en gang av hogst, skogkultur og planting. I dag er det uttak av tømmer som er hovedprioritet. Utover dette er andre elementer som forvaltning av vilt, tur og rekreasjon, klima og karbonfanger vel så viktig. Generelt er avvirkningen høy og det er et problem at mye av skogen avvirknes for tidlig. Dette skjer på grunn av manglende kunnskap og interesse fra skogeier, noe som henger sammen med den realøkonomiske utviklingen av verdien på skog. Effekten er en negativ spiral. Mange er skogeiere, men nesten ingen skogbrukere. Utover avvirkning er det skremmende liten aktivitet på tynning, rydding og planting.

Eiendomsstruktur

Det er et mylder av eiendommer; i den ene kommunen har man rundt 800 eiendommer, i den andre rundt 700. Det er veldig mange og veldig smått. I snitt ligger de på et 200 dekar totalt med alt areal (jord og skog). Antall teiger per eiendom er mellom 4 til 7. Noen få eiendommer har all skog samlet, disse kan man telle på én hånd. Med mange teiger å forholde seg til, blir det også mange naboer å forholde seg til. Dette gjør det vanskeligere å samarbeide om veibygging og andre aktiviteter. Et godt eksempel på dette er vist i Figur 12 på noen få hundre meter har man seks ulike veianlegg. Hadde alle godt samme om en felles investering hadde det vært betydelig billigere. Man har mange teiger og kunnskapen om grenser og hvor de ligger er manglende. Dette har endre seg over tid. I dag kan 9/10 skogeiere ikke påvise sine egne grenser i utmarken. «*Teknologien er litt av redningen*». Teigdelingen er et stort problem. «*...under en tynningsdrift i 2007 fikk maskinføreren av hostmaskinen utlevert et kart. Han studerte kartet og spurte; hva betyr alle disse strekene?*». Den negative effekten av eiendomsstrukturen er proporsjonalt økende med fallet i realverdien på tømmer. Samtidig har de fleste eierne all sin inntekt utenfor bruket, og suppleringsverdien av skogbruksinntekten blir marginal. Dette påvirker kunnskapen, «*man kan regne på en hånd de skogeiere som bryr seg over tid med å skjøtte skogen sin*».

Figur 12. Problematikk rundt teigdeling ved investeringer. Som man ser av veibygingen (stiplede linjer i teigene) er det ikke mindre enn 6 veianlegg i lien, hvor de fleste går rett opp. Problemet her er at alle skal ha sin egen vei, ofte som følge av manglende samarbeid. (NIBIO 2017)

Totalt kan man si at de små skogeiendommene er en enorm belastning og hemske for skogbruket. Jo mer verdi et objekt har, jo bedre blir den skjøttet. Insitamentet er at det er mer interessant å eie en større verdi enn en mindre verdi. Derfor vil en femdobling av gjennomsnittseiendommen være positiv. Fra forvaltningshold går mye av tiden til å "hjelpe" mindre eiendommer. Det at man har så mange eiendommer går ut over kvaliteten på oppfølgingen av hver eiendom og eier. Dagens skogressurser hadde ikke eksistert hadde man ikke hatt teigdelingen. Teigdeling er en konsekvens av jordskiftet som ble tatt på 50-tallet. Hensikten med jordskiftet var oppdelingen av sameieteigene, som var en forutsetning for at skogreisingen kom i gang. Jordskiftet hadde da en positiv effekt, som førte til en realisering av skogplantingen. I dag slår dette negativt ut på avvirking og aktiviteten i skogbruket. I dagens samfunn må det nye jordskifter til for å samle teigene. Det hadde gitt en positiv effekt.

Alternativt kunne man ha satt ned en skogkommisjon som kunne slå sammen alle teiger der det praktisk er mulig, og sanert/løst inn skogeiendommer med tvang. Hadde alle eiendommer fått bare en til to teiger hadde dette gitt en positiv effekt. Effekten hadde vært spesielt merkbar i forhold til administrasjon og næringsmuligheter for skogeier, og for forvaltningen hos kommunen.

Eierstruktur

Her har vi 100 prosent private enkelteiere. Av dem er det ingen som tenker at det er en arbeidsplass, og kun en håndfull skogeiere har det som arbeidsplass på deltid. Det er flere som bruker eiendommen til jakt og rekreasjon. Jakten er av større betydning i dag enn tidligere; på 70-tallet skjøt man 30 dyr, i dag skyter man 1200 stk. Bosted for skogeier er ikke et problem i dag, i det store bildet 9/10 eiere bor innenfor kommunen. Har ingen erfaring med dødsbo.

Rettighetsstruktur

Rettighetene i utmark er preget av gamle beiterettigheter, men disse er ikke i konflikt med skogbruket i dag. Veirettigheter kan det være en mangel på, men dette er ikke utpreget. Realsameie med felles driftsområde har man hatt her i kommunen. Rotset-skogsdrift var et fellesområde mellom flere aktive eiere (som trolig var et realsameie). Dette ble oppløst for mange tiår siden, men det førte likevel til en økning i aktiviteten for dette området.

Reguleringsstruktur

Reguleringen og byråkratiet har utviklet seg og er en hemsko for avvirkning og aktivitet i skogbruket. Av de lovene som er til hinder er *skogbruksloven* en av de største. *Skogbruksloven* trenger en strengere ordlyd, spesielt på plikter relatert til skjøtsel og kultivering. Skogloven skulle hatt en forskrift som krever en kontrakt på planting ved avvirkning. Kontrakt på planting er kritisk fordi *mye* av det arealet som blir avvirket blir aldri tilplantet igjen.

Naturmangfoldloven er en veldig hemsko for rasjonelt skogbruk. Det tar mye av tiden til forvaltningen, «*har jo sotte å skreive så mykje GPP for å komme dei derre 8-12 i møte.....at jaja. Det*

e jo eit spel for galleriet, du fer ikkje omelett utan å knuse egg når vi eksempelvis snakker om bygging av skogsbilvei».

Bevisstheten ved kommunalplanlegging er lav. Der er det for lite påtrykk, dels fra politikeren, men også fra forvaltningen på kommunal side. For arealplanleggingen er det lite tilrettelegging for å hensynta skogbruksformål. Flere faktorer er årsaken til dette, blant annet topografien som begrenser areal som kan benyttes til utbygging av boliger, noe som ofte går på bekostning av skogbruksarealer. Enkelte steder har det også vært for dårlig planlegging. Løyver og dispensasjoner har vært preget av mye krangling, spesielt på vei. Arbeidet med å skrive opp veinettet har variert mye mellom kommunene. *«En av kommunene har en stor og tung teknisk etat, og har motarbeidet skogbruket med sen behandling».* Veinettet er en klar begrensning for avvirkning og aktivitet i skogbruket. Noe av veinettet blir også brukt aktivt for å stoppe avvirkning av for ung skog, altså at vi ikke skriver opp veiene for å hindre lønnsomhet ved hogst, noe som hindrer eller stopper avvirkningen. Av det positive på regulerings siden er tilskudd helt avgjørende for aktiviteten, og potten til Møre og Romsdal er bra sammenlignet med andre deler av landet. Utover dette er skattefordelen og skogfondsordningen helt avgjørende og klart fremmende for avvirkningen og aktiviteten i skogbruket.

I hvor stor grad påvirker eiendomsforhold avvirkning og aktivitet, sammenlignet med andre faktorer?

Vanskelig å si noe konkret om hvor mye, siden det er flere faktorer som spiller inn som infrastruktur, topografi, økonomi og annet. Men at det er et stort problem er helt klart.

Skogbrukssjef 5

Skogbruket i dag

Avvirkningen er bra, men dette må måles over flere år. Det er lite interesse for skogbruk, med unntaket i «nuet» når naboen avvirker. Økonomi og skogfond er helt avgjørende i skogbruket, men dette er det generelt lite kunnskap om.

Eiendomsstruktur

Det er rundt 270 eiendommer fordelt på rundt 100 000 dekar produktiv skog.

Gjennomsnittseiendommen er rundt 370 dekar og hver eiendom har rundt 2-3 teiger. Enkelte steder i kommunen har man litt større eiendommer med et lavere antall teiger. Over 30 år ser man en klar effekt av eiendomsstørrelse på avvirkning og aktivitet. Interessen og kunnskapen går proporsjonalt opp med eiendomsstørrelse, og det er mye jevnere og høyere aktivitet over tid på større eiendommer. Dette er på grunn av den økonomiske betydningen. Antallet eiendommer og teiger må ned. Det å ha én teig gjør all aktivitet i skog lettere, man slipper å samarbeide med naboen og det øker investeringer. Det påvirker følelsen, det er litt større prestisje i det å ha kun én teig. Hadde alle hatt én eiendom ville dette hatt en positiv effekt på avvirkning og aktivitet i skogbruket.

I dag er det lavere aktivitet i snitt sammenlignet med tidlig på 80-tallet. Eiere har en lønnsinntekt utenfor landbruk (jord og skog), noe som påvirker kunnskapen om landbruket. Før var det mye kursing og større interesse for å gjøre en egeninnsats i skogbruket. Dette er ikke tilstede i dag. I fremtiden vil utviklingen på jordbruksiden ha større konsekvenser for skogbrukssiden. Nedlegging av jordbruksbedrifter påvirker spesielt tiltak og investeringer for den neste generasjonen med eiere. Kunnskapen til den eldre generasjonen blir ikke overført til neste generasjon, noe som kommer av at man ikke lenger er med ut på skogsarbeid siden skogbruket har gått over til entreprenørskap. For de gjenværende aktive jordbruksbedriftene har skogbruksaktiviteten vært fallende. «*Man har mer enn nok å gjøre med jordbruket*». Man vet ikke lenger hva man eier og hvor det er. Kunnskap om grenser påvirker avvirkning og aktivitet på grunn av at man ikke har et forhold til eiendommen. «*Hvordan skal man få aktivitet når man selv ikke vet hva og hvor man eier?*».

Eierstruktur

De som eier skog er private enkelteiere og forholdet mellom eier og eiendom er et rekreasjonsforhold. Dette har vært en endring i dette over tid. Før investerte skogeier i

eiendommen, nå er det heller unntaket. Effekten av dette vil bli mer brakklegging av områder, som en følge av at eiere bare avvirker for å få ut noen kroner, for å så la områder ligge urørt i ettertid. «*Skog som nasjonalressurs vil forsvinne på Vestlandet*», med mindre man får på plass lokal industri. Forholdet mellom eier og eiendom endrer seg ofte ved tilkomst av industri, eks. som ved laftebruken i Surnadalen.

Dødsbo er ikke et problem som påvirker skogbruket. Det som er av dødsbo er mindre eiendommer uten betydning. Antall eiere med bosted utenfor kommune øker, og «*det skal ikke gå så lang tid før man passerer 50 prosent*». Aktiviteten er jevnt over mye lavere på eiendommer med utenbygdsiere, det gjelder både for avvirkning og skogkultur. Vurderingen bak dette er at eiere sliter med å avgjøre hva de skal gjøre med eiendommen. Det påvirker avvirkning og aktivitet i skogbruket negativt.

Reguleringsstruktur

Loverket og regulering rundt skog (skogbruksloven) burde være strammere, spesielt vedrørende plikter til forvaltning og skjøtsel. Det må komme i fremtiden. Ordlyden i loven må være tydeligere. Ser man på ordlyden i naturmangfoldloven er den i overkant sterk og man sliter litt med det. Den påvirker skogbruk, men ikke i nevneverdig grad. Relatert til naturmangfoldloven har man Forskriften om utsetting av utenlandske treslag. Den hemmer ikke avvirkningsnivået, men begrenser optimal ressursforvaltning. Grunnen til at naturmangfoldloven med forskrifter er så sterk er at miljøsidene har vært flink til å sette dagsorden, mens «*skogbruket er best utom skigarden*».

Tilskuddene følger ikke med tiden, med unntak på infrastruktur. Potten er ikke god nok sett opp mot de utfordringen man har her. Andre deler av landet har drevet med skogbruk før, det har vi ikke her, derfor trenger vi en større andel. Utover det så er «*skatt og skogfundsordningen veldig kunstig, men det krever kunnskap og det er kun én i kommunen som kan, og han har helt enorme fordeler rundt det*».

Planarbeid i relasjon til skogbruk er ikke-eksisterende i denne kommunen. Skogbruket blir nevnt i en bisetning sammenlignet med jordbruket. Ved omreguleringer av boligfelt og industri er skogbruket ikke tilstede, men dette kan forklares med et lavt press på skogarealene.

I hvor stor grad påvirker eiendomsforhold avvikning og aktivitet, sammenlignet med andre faktorer?

Totalt legger eiendomsforholdene en demper på aktiviteten i skogbruket.

Skogbrukssjef 6

Skogbruket i dag

Skogbruket i dag er preget av avvikning av gran som utgjør 99 prosent av avvikningen. Utover dette er det lav aktivitet i skogen. Dagens skogeier har lite til ingen kunnskap om skogbruk.

Eiendomsstruktur

Gjennomsnittseiendommen er i snitt 600 dekar med to teiger som er bra arrondert. Det at man har såpass få teiger gjør at eier har god kunnskap om hva og hvor han eier, noe som har en positiv effekt på avvikning og aktivitet. Effekten av eiendomsstørrelsen er merkbar, da man har høyere aktivitet og avvikning på større eiendommer.

Den generelle nedgangen i aktivitet utover avvikning kommer av nedleggingen av aktive jordbruksbedrifter. Investeringer i skogkultur ligger på rundt 50 prosent av ønsket nivå. Investeringen på vei og infrastruktur virker derimot å være upåvirket av dette. Hadde gjennomsnitteiendommen økt i størrelse kunne nok dette kompensert noe for nedleggelsene. På større eiendommer hadde man hatt en større interesse av å forvalte eiendommen på grunn av en større økonomisk betydning.

Eierstruktur

De som eier skog er i hovedsak private eiere, med noe sameie og dødsbo. Eierne har gått fra å bruke skogen som en arbeidsplass og god kapitalkilde til en plass for jakt og rekreasjon. Sann var det ikke før, men endringen har kommet parallelt med endringen i samfunnet generelt. Selv om man har en endring i holdningen er det fortsatt ingen «vanskjøtsel», men mer som at skogeiere driver med kniven på strupen.

Reguleringsstruktur

Det som har en positiv effekt på skogbruket er tilskudd og skogfundsordninger med skatt, dette løfter aktiviteten veldig. Når det kommer til lovregulering har man ingen erfaring på lokalt nivå om at man må fatte et vedtak på tvangsplanting ved bruk av skogbruksloven og det er positivt.

Naturmangfoldloven og utvalgte naturtyper er derimot «*den største satan*», de er preget av for mye skjønnsvurderinger. De har lite påvirkning på avvirkning og aktivitet i skogbruket i dag, men kan ha større konsekvenser i fremtiden. Det som er problematisk er at registreringen av utvalgte naturtyper og svært viktige naturtyper ikke er etterprøvbart, det er ikke noe kompetansekrav for den som skal gjøre kartleggingen, og man har en «*kartfesting som ikke ligner grisen*». Hele dette systemet setter rettsikkerheten til skogeier i fare.

I hvor stor grad påvirker eiendomsforhold avvirkning og aktivitet, sammenlignet med andre faktorer?

Sett opp mot andre faktorer har eiendomsforhold liten betydning. Det hele handler om økonomi. Det skal sies at større eiendommer har et større ressursgrunnlag, derav også større økonomisk potensiale. Dermed kan man si at eiendomsforholdet spiller en indirekte rolle.

Tidligere administrerende direktør

Skogbruket i Norge generelt

Det gjennomsnittlige aktivitetsnivået er veldig lavt og synkende, med unntak av eksempelvis Hedmarksområdet hvor man lever av skogbruket. Utover det er tendensen jevnt fallende. *«Dagens skogeiere er helt "rasjonelle". Når de har så lite inntekt, kunnskap og interesse, er det ikke rart at de ser en annen vei og bryr seg om andre ting»*. Hos landbrukseiendommer har man en "forgubbing". Man leier ut jorden, de yngre flytter ikke hjem til gården, og man blir sittende med gården for lenge. Interessen og kunnskapen er veldig generasjonspreget. Kunnskapen er relativt god for de som er over 60 år, for de yngre er den ikke-eksisterende. Når det kommer til miljø har dagens eiere liten forståelse for naturverdier og biologisk viktige områder (BVO).

Eiendomsstruktur

Gjennomsnittseiendommen er veldig liten. 67 prosent av alle eiendommer i Norge er under 200 dekar uavhengig av hvor man er. Eneste unntaket er i Hedmark, hvor skog er veldig viktig fordi man har få andre næringer. De samme tendensene ser man i Sverige. Den gjennomsnittlige skogeier er bevisst på at han eier noe, men vet ikke akkurat hva eller hvor det ligger. Dette er ikke det største problemet, men det har en negativ effekt på avvikning og aktivitet i skogbruket. Det største problemet ligger i hele strukturen, og det gjelder ikke bare eiendomsstrukturen, men hele rammeverket rundt skog. *«Rammeverket rundt skogbruket er samvirket, entreprenører, kommunale- og fylkeskommunale veiledningstjenester og regelverket fastsatt av stortinget. Det har blitt et slags NAV for godt voksne menn»*. Samfunnets endring vedrørende teknologi og jordbrukets strukturrasjonalisering har ført til en generell verdiutvikling. Denne har vært enorm og når man ser effekten for jordbruket burde det ha vært igangsatt tiltak på skogbruksiden. Mangelen på tiltak har ført til de under 50 år ikke kan noe om skog. For skogbruket har samfunnsendringen ført til en større brakklegging og tap av kunnskap. *«Den største svikten er at man ikke innser at eiendomsstrukturen er i total utakt sett opp mot samfunnets utvikling. Hadde den norske kontinentalsokkelen vært eid av 120 000 ulike eiere som alle kunne avgjøre om det kunne seile over en båt eller lete etter olje og man hadde funnet olje, så ville dette blitt løst i morgen»*. Dagens eiendomsstruktur er helt klart hemmende for

avvirkning og aktivitet i skogbruket, men *«eiendomsstrukturen i seg selv er ikke et argument til å ikke få til noe»*.

Eierstruktur

Det er en veldig høy grad av personlige eiere i Norge. Man har få store institusjonelle og profesjonelle aktører sammenlignet med Finland og Sverige, hvor industrien selv og store selskaper eier skog. I Norge blir sameie mellom ektefeller mer og mer vanlig, som betyr at man registrerer skogen på to personer. En annen form for sameie er dødsbo som blir mer vanlig. Det rundt 12 000 stykker i Norge, og det antallet er økende. Det tar ofte lang tid før det blir oppgjort. Enkelte bo har vært på 3/540-deler. En tidsgrense på dødsbo trengs ikke, men en grense på antall eiere og et krav om en juridisk forvalter om det var flere en X antall eiere burde innføres. *«Dette for å få noen til å ta avgjørelser, for det er det som ofte er problemet»*.

«Den gjennomsnittlige skogeier har et forhold til skogen som kan oppsummeres i to ord; dårlig samvittighet» den har kommet med mekaniseringen og mangelen på kunnskap. Det er ikke snakk om noe rekreasjon, jakt eller foretaksrelasjon lenger. Men det å ha en foretaksrelasjon til eiendommen er helt avgjørende for utvikling av verdier. Hadde eksempelvis Norske skog kunnet kjøpt alle eiendommer som var under 500 dekar hadde det for det første ført til en betydelig aktivitetsøkning fordi man hadde avvirket det man hadde kunnet. For det andre så hadde man fått et gitt basisvolum som ble avvirket. Ser vi til Sverige så utgjør dette basisvolumet en faktor som driver utviklingen i industrien. Uten et fast volum til en fast kostnad er det vanskelig å utvikle industri. En annen faktor som påvirker forholdet er hvor man bor. Det at man bor utenfor kommunen hvor eiendommen ligger fører til en lavere aktivitet generelt. Dette er fordi det er vanskeligere å snakke med skogeier, og krever større administrasjon. Flere og flere eiere bor utenfor kommunen.

Reguleringsstruktur

Skogeiere oppfatter at man på et generelt grunnlag er under angrep fra storsamfunnet. Dette er ikke min oppfatning. Andre næringer har innfunnet seg i den økende reguleringen, det må også skogbruket lære seg. Skogeiere er veldig bevisste på sine rettigheter, men har ingen

bevisst oppfatning av sine plikter. «*Rettighetsdiskusjonen har gått i helt feil retning, man blir opptatt av å forsvare noen teoretiske rettigheter mens tømmeret står og råtner på rot*»

Det at miljøsidene er en premissleverandør for hvor, hva og hvordan reguleringer utformes er forårsaket av at skogbruket ikke har bevist seg som en viktig næring for landet. Det har oppstått et vakuum som miljøsidene utnytter.

Naturmangfoldloven går veldig langt og naturvernssiden har fått for stor kontroll/makt. Dette gjelder ikke bare skog, men på et generelt grunnlag. «*Skogloven med regulering er preget av hest og slede-tankegang*». Det vil si at skogen var så viktig at en gang i tiden at en sterk regulering ikke var nødvendig, for skogen ble uansett skjøttet. «*Det holder ikke i dag, norske skogeiere har nesten ingen plikter*». Andre lovreguleringer som har en innvirkning, er konsesjonsloven. «*Konsesjonsloven er latterlig*». Sånn som eierstrukturen er hadde det ikke vært et problem å fjerne den for rene skogeierdommer, selv om det hadde tatt lang tid å få større eiendommer som et resultat av oppkjøp. Det hadde vært positivt for avvikning og aktivitet i skogbruket på lang sikt. Når det kommer til langsiktig planlegging og tilrettelegging på kommunalt nivå er det varierende. Det er avhengig av lokal kompetanse og preget av lokale relasjoner. For skogkommuner fungerer det, ellers ikke. Tilskuddordninger er kjempegode og det er gjort mye på infrastrukturen som har en stor positiv effekt i skogbruket. Utover dette er dagens skatteregime og skogfond bra, og fremmer aktivitet.

I hvor stor grad påvirker eiendomsforhold avvikning og aktivitet, sammenlignet med andre faktorer?

Dagens forretningsmodell i skogbruket er rettet inn mot de som har noe eller litt kunnskap, kalt faghandelsmodellen⁵. Modellen forsterker problemene med eiendomsforholdene fordi man ikke klarer å kommunisere med den gjennomsnittlige skogeiere som kan lite eller ingenting om skogbruk. Konsekvensene er at eier «*rømmer ut i inaktivitet*». For å aktivere forholdet mellom eiere og eiendom må man endre dagens modell. Modellen bør vris mot et

⁵ Faghandelsmodellen forutsetter at man har to aktører (selger og kjøper) som forhandler om betingelser ved salg/kjøp av tømmer.

rammeverk av driveplikt og skarpe insentiver som fremmer aktivitet, eksempelvis med beskatning. «I en ideell verden hvor man kunne ha gjort noe med eiendomsstrukturen kunne det ha gjort mye, men man har ikke en ideell verden. Da er dagens forretningsmodell helt ødeleggende. Hadde man hatt en annen forretningsmodell, som også krever en endring av dagens reguleringsregime, kunne dette ha økt aktiviteten med 70 prosent». Da hadde man ikke endret så mye på rettighetssiden, og man hadde dempet betydningen av en ineffektiv eiendomsstrukturprosent.

5. Diskusjon

I dette kapittelet vil jeg diskutere empirien som ble presentert i forrige kapittel. Informantenes empiri vil bli diskutert samlet for hvert tema.

5.1. Hvilke egenskaper ved eiendomsstruktur påvirker avvikning og aktivitet

Alle informantene var enig om at eiendomsstruktur er en viktig faktor for å øke avvikning og aktivitet. Resultatene indikerer at dette kan være et problem som hemmer avvikning og aktivitet, men at man har lokale forskjeller med klare geografiske skillelinjer. Det er også forskjeller i effekten av strukturen. Her skiller det mellom avvikning og investeringer. Effekten av strukturen er klart mindre i nord enn sør for Romsdalsfjorden (Figur 13). Nord for fjorden er eiendommene i snitt større, med færre teiger som ligger mer konsentrert. Sør for fjorden blir eiendommen mindre, antallet teiger tidvis ekstremt høyt og de er ofte lokalisert over et større område.

Figur 13. Kartutsnitt over Møre og Romsdal. For alle praktiske formål er Romsdalsfjorden havstrekningen som ligger mellom Vestnes og Molde, merket med en rød strek.

5.1.1. Effekt av eiendomsstørrelse

Alle informantene har erfart at aktiviteten går proporsjonalt opp med eiendomsstørrelsen, noe som sammenfaller med tidligere forskning (Amdam et al. 2000). Spørsmålet er om man hadde fått en signifikant effekt på avvirkning og aktivitet om gjennomsnittseiendommen var større. Informantene vurderte en femdobling av størrelsen på gjennomsnittseiendommen som positivt. Ved en femdobling hadde man trolig fått avvirket mer da større eiendommer har et større ressursgrunnlag. Et større ressursgrunnlag gir et høyere avvirket kvantum per hogst (Løyland et al. 1995). Sett opp mot landsgjennomsnittet avvirker større eiendommer (>1000 dekar) mellom 60 og 70 prosent av årlig balansekvantum, sammenlignet med mindre eiendommer (< 1000 dekar) som avvirker rundt 40 prosent (Vennesland et al. 2006).

Informantene vurderte effekten av større eiendommer som mer utslagsgivende for investeringer, enn for avvirkningen. Den negative effekten av eiendomsstørrelse var godt dempet av markedsaktørenes oppsøkende virksomhet når det gjaldt avvirkning. Aktørene i dagens marked i Møre og Romsdal er Vestskog, Allskog og Nortømmer. Kjøp av tømmer er primært drevet gjennom oppsøkende virksomhet. Oppsøkende virksomhet er at tømmerkjøper tar kontakt med skogeier etter først å ha sett på skogen fra eksempelvis et flyfoto. Mine tidligere erfaringer sammenfaller med informantenes, oppsøkende virksomhet demper effekten av eiendomsstørrelse. Derimot var informantene klar på at når en avvirkning krever en investering, i eksempelvis infrastruktur, blir effekten av størrelsen på eiendommen mye tydeligere. Investering i en skogsbilvei er i dag ofte eiendomsoverbyggende. Dette fører til en høy grad av avhengighet. Et samarbeid bestående av mer enn tre grunneiere er vanskelig, noe som var gjentatt flere ganger. Det at effekten var vurdert som mindre på nordsiden enn på sørsiden sammenfaller med at eiendommen i nord er større (færre trenger å samarbeide) og at eiere vurderer samarbeid ved en investering som et tiltak for å spre risiko (Barstad 1997). Generelt innehar skogeiere på Sunnmøre en høyere grad av skepsis til et formelt samarbeid (Amdam et al. 2000). For at samarbeid skal fungere trenger man en eller flere skogeier med kompetanse, dette fører til at man lettere oppnår tillitt blant andre eiere, noe som ellers kan være vanskelig (Amdam et al. 2000; Barstad 1997).

Konsekvensene kan være at større områder enten blir lagt brakk som en følge av at man ikke får på plass bilveien, eller man får mindre optimale løsninger som reduserer avirkningen og det økonomiske grunnlaget for videre drift for alle de involverte.

For andre investeringer, som eksempelvis planting, var mislighold av foryngelse etter hogst vurdert som et problem på de mindre eiendommen på sørsiden av fjorden. Informantenes vurdering var at skogeiere på mindre eiendommer innehar liten forståelse for sine lovpålagte plikter, og vurderer nytten av å invester som liten. Dette var oppfattet som et større problem hos de lokale enn hos de regionale-informantene. For skogbruket i Møre og Romsdal vil dette påvirke ressursgrunnlaget negativt ved neste omløp. Informantenes erfaring gir et klart varsel om at det trengs mer kunnskap om denne problematikken.

Tidligere studier fra Møre og Romsdal har vist at eiendomsstørrelse også har betydning for hvilken relasjon eier har til eiendommen. Studiet til Barstad (1997) viser til at relasjonen mellom eiendom og eier endres ved eiendomsstørrelse, og at eiere først oppfatter eiendommen som interessant for tømmer salg og kommersiell aktivitet når den har rundt 600 dekar produktiv skog. Dette stemmer bra med informantenes oppfatning om at jo større eiendommen er, jo større er interessen hos skogeier. Et tilsvarende studie burde gjøres i dag på grunn av at realverdien av tømmer har falt jevnt de siste 30 årene (Steinset & Rognstad 2016). Jeg tror at dagens eiendom må være betydelig større for at eier skal inneha en foretaksrelasjon.

5.1.2. Har teigdeling og jordskifte en innvirkning

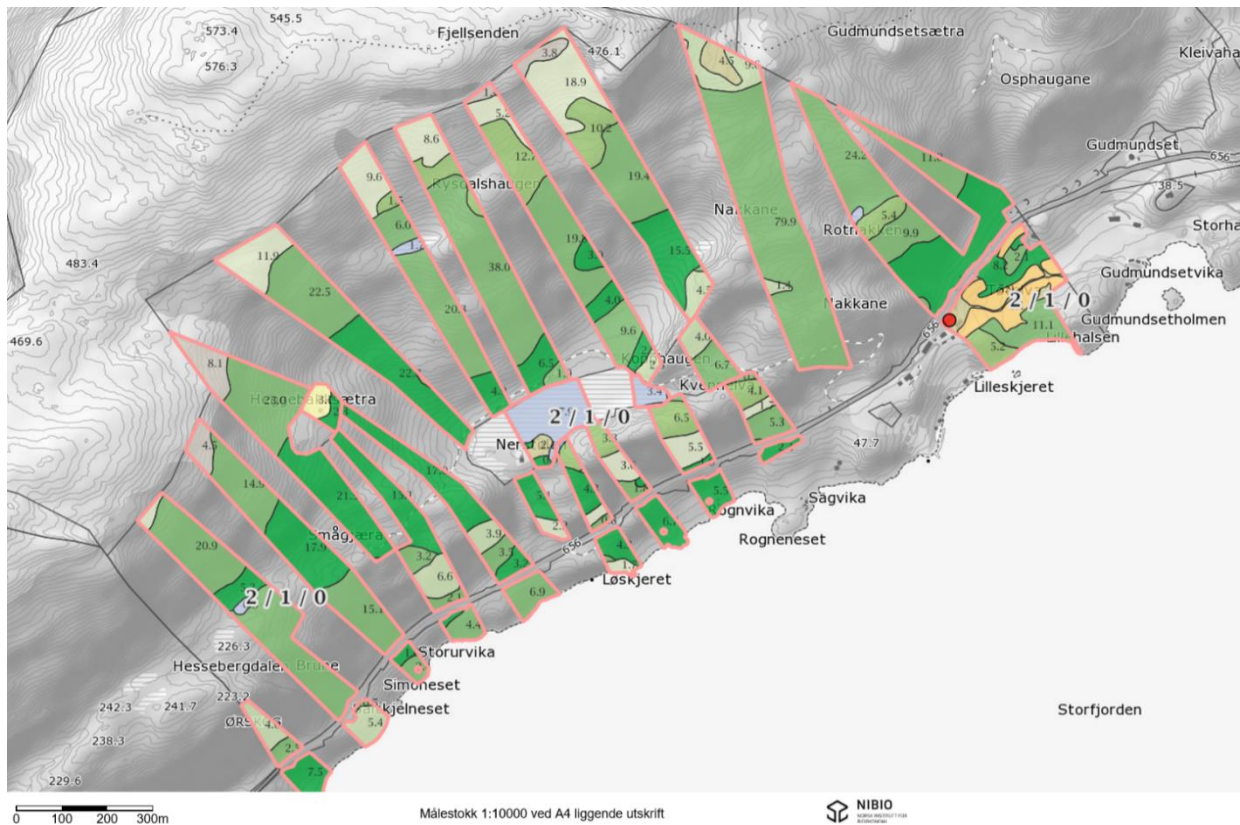
Økt teigdeling fører til å øke transaksjonskostnaden for både tømmerkjøper og skogeier, samtidig som det påvirker den generelle kostnaden ved skogsdrift (Harris & DeForest 1993). Studiet til Harris og DeForest (1993) beskriver avvirkningskostnader i sør-østlige USA som en funksjon av størrelse av teigene og avstand mellom hver teig. Den økte teigdelingen fører til et lavere ressursgrunnlag, altså mindre tømmer å kjøpe på samme teig og man bruker mer tid på å flytte (tapt tid) mellom teigene. For tømmerkjøper fører dette til at vedkommende må bruke mer tid på administrasjon og kjøp av tømmer hos flere ulike eiere, dette tar tid. Derfor

øker transaksjonskostnaden for tømmerkjøper og skogeier ved økt teigdeling. Min personlig erfaring tilsier at dette stemmer, og at man på mindre teiger og eiendommer har så lite tømmer at det ikke er regningssvarende for skogeier å selge på fordi transportkostnadene for maskinene overstiger inntektene. Det er ikke direkte sammenlignbart med Norge grunnet ulikheter i eiendomsforhold, reguleringsstrukturen og tømmermarkedet, men jeg har ikke funnet tilsvarende studier fra Norden eller Europa. Derfor velger jeg å ta det med.

For større deler av fylket har informantene vurdert teigdelingen som svært problematisk. Teigdeling var ikke vurdert som et problem på nordsiden av fjorden, noe som kan være en konsekvens av at antall teiger per eiendom var betraktelig lavere. Dette gir en indikasjon på at man har en positiv effekt av et mindre antall teiger. Stripe/linjal arronderingen fra fjøre til fjell fører også med seg betydelige utfordringer relatert til det driftstekniske. Det fører til at ved en hogst må man ha ulike driftstekniske løsninger for ulike deler av teigen. Her er økonomi ved hogsten en begrensende faktor for hvor mye av teigen som utnyttes. Utover dette var den generelle erfaringen til informantene at man har fått en betraktelig heving av avvirking og aktivitet for de områdene som har fått en bedre teigløsning gjennom et jordskifte, og hvor jordskiftet også har tatt tak i infrastruktur. Studiet til Hoddevik (2012) viste også en positiv effekt av jordskifte, og poengterte samtidig at relasjonen mellom eierne var blitt bedre. Dette kan jo lette et mulig fremtidig samarbeid og investeringer.

Det finnes ikke nyere statistikk på teigdeling noe som vanskeliggjør det å etterprøve informantenes vurderinger med kvantitativ data noe som begrenser vurderingsgrunnlaget. Én av informantene vurderer at hver eiendom i snitt har 100 dekar skog fordelt på 10 teiger spredt over et større geografisk område, noe som gjør den økonomiske betydningen av eiendommen være ikke-eksisterende. For eiendommer som i Figur 14 har teigdelingen alt å si siden, her er det to eiendommer som har annenhver teig bortover. Her må eierne samarbeide for å få ting gjort. Som en følge av teigdelingen får man en høy grad av arealbruksavhengighet. Når ingen av eierne snakker sammen (ifølge informanten), eller tar grep for å gjøre en endring, er det tydelig at transaksjonskostnaden overstiger eiernes vurdering av nytten. De to eiendommene i dette eksempelet har store tømmerverdier, noe

som peker i retning av at den subjektive nyttevurdering påvirkes av enten manglende kunnskap og/eller interesse. Konsekvensene er at et område på 1000 dekar ligger helt brakk.

Figur 14. Teigproblematikk. En av to eiendommer som begge har mer enn 20 teiger hver (annen hver teig bortover), i midten finner vi også noe realsameie. Ingen av eierne snakker med hverandre, noe som har ført til at begge eiendommene ligger brakk. (NIBIO 2017).

Et verktøy som tydelig var savnet av de «eldre informantene» i sånne situasjoner, var den tidligere muligheten for fylkesskogmesteren til å kreve et jordskifte på vei. Informantene vurdert denne muligheten som veldig positivt. Dette var begrunnet med at man da ville hatt en nøytral aktør som kunne vernet om helhetsløsninger som hadde gitt høyere avvirkning og aktivitet. Hvorfor eiere i sånne situasjoner som vist i Figur 14 ikke krever et jordskifte kan være på grunn av negative holdninger til institusjonen. Informantenes generelle oppfatning var at skogeiere har et negativt syn på jordskifte. Her var det også et skille mellom nord og sør, i nord var inntrykket at man har et positivt syn på jordskiftet, og ser på det som et verktøy for å løse konflikter og for å få på plass gode løsninger. Studier relatert til holdninger om jordskifte i Møre og Romsdal som kan bekrefte eller avkrefte dette er ikke funnet.

5.1.3. Utviklingen i antall eiendommer

Hvis vi gjør et tilbakeblikk på eiendomsstatistikken fra innledningen, har antallet mindre eiendommer (<500 dekar) økt betraktelig de siste 10 årene. To av grunnene til dette kan være at registreringen av antall eiendommer tidligere har vært mangelfull, eller at man har fått en deling av eksisterende eiendommer. Deling av eiendommer kommer som oftest av to årsaker; (1) eiendommen blir delt mellom arvingene når eier dør, (2) eiendommen blir solgt for å betale for skiftet eller fordi den har en høyere alternativverdi eksempelvis som hustomt (Mehmood & Zhang 2001). I studiet så Mehmood og Zhang (2001) på ulike faktorer som påvirker deling av eiendom, eksempelvis skatt (arveavgift), dødsfall, inntekt, reguleringsusikkerhet og urbanisering, hvorav de fire sistnevnte hadde en signifikant negativ effekt på deling av eiendom (økt deling). Faktoren med størst negativ påvirkning var bruttoinntekt. Forfatteren argumenterte med at økende kjøpekraft fører til et ønske om en mer komfortabel livsstil, noe som gjør at man ønsker seg større plass, dette fører til økt deling av eiendommer. Dette underbygger statistikken som vi ser i Tabell 1, at man har en kraftig økning i antall eiendommer fra 25-249 dekar. Studiet var gjort i USA og datasettet omfatter data fra alle stater, unntatt Alaska. Både skogbruk, eiendomsforhold og reguleringsstrukturen skiller seg fra det norske, noe som gjør at det ikke er direkte sammenlignbart. Jeg velger likevel å ta det med grunnet at jeg ikke funnet tilsvarende studier på forholdene i Norden eller Europa. Det som er av interesse i studiet er variabelen som påvirker delingen og ikke delingen i seg selv. Her har man et udekket område som det må gjøres flere studier på.

Tabell 2. Antall eiendommer gruppert etter størrelsen på produktivt skogareal i dekar mellom 1979 og 2015 i Møre og Romsdal. Her tas forbehold om at en del av de nye eiendommene kommer som en følge av deling av eksisterende eiendommer, og at det kan ha vært en betydelig underrapportering (SSB 2016).

	<i>Skogeiendommer 1979</i>	<i>Skogeiendommer 2005</i>	<i>Skogeiendommer 2010</i>	<i>Skogeiendommer 2015</i>
25-99 dekar	3054	2790	2956	3553
100-249 dekar	2409	2424	2456	2633
250-499 dekar	1336	1454	1459	1650
500-999 dekar	990	870	872	1101
1 000-1 999 dekar	365	268	325	431
2 000-4 999 dekar	88	49	57	73
5 000-19 999 dekar	9	5	4	6
<i>Totalt Antall eiendommer</i>	<i>8251</i>	<i>7860</i>	<i>8129</i>	<i>9447</i>

5.2. Hvilke egenskaper ved eierstrukturen er det som påvirker avvikning og aktivitet

Alle informantene var enig om at nesten alle av de som eier skog i fylket er private individuelle. Men ingen av informantene har en komplett oversikt over hvem som eier hva eller hvordan utviklingen på antall eiere, eller eieform har vært. Den var stor variasjonen av informantenes oppfatning på utviklingen og omfang av dødsbo. Dette kombinert med manglende statistikk gjør en helhetsvurdering vanskelig. En videre diskusjon om hvordan har utviklingen i antall dødsbo har vært og hvordan påvirker dette skogbruk vil derfor ikke bli vektlagt.

5.2.1.1. Eierrelasjon og effekt av nedlegging av aktive landbruksenheter

Informanten vurderte at eiers relasjon til eiendommen er endret i takt med samfunnsutviklingen. Konsekvensene ved samfunnsendringen er at flere og flere eiere har fått lønnet arbeid ved siden av eiendommen eller gått helt over som lønsmottaker. Med en økende andel lønsmottakere og nedlegging av landbruksenheter har man gått fra en foretaksrelasjon over til at eiendommen har større affeksjons- og rekreasjonsverdi for eiere. Jeg bryter dette opp for å gå litt nærmere inn på de konsekvensene av de ulike elementene; relasjonsendring, aktive jordbruksenheter og det å være lønsmottaker.

Det å motta en lønnsinntekt som arbeidstaker påvirker avvikning og investeringer i skogbruket negativt (Størdal et al. 2006; Tahvonen & Salo 1999). Barstad (1997) har også underbygget dette i fylket og kan vise til at eiere som har arbeid utenfor eiendommen hadde en lavere investeringsvilje og manglende kommersielle relasjoner til eiendommen. Dette gir en god forklaring på det lave investeringsnivået i skogbruket.

For de gjenværende aktive landbruksenhetene var informantenes oppfatning at det ble mindre tid til skogbruk som en følge av at jordbruksarbeidet har økt. Dette sammenfaller med studiet til Sørflaten (1989) som kan vise til at for Midt-Norge vil en økning i jordbruksinntekter på 1 prosent føre til et fall i tilbudet av tømmer med 0,4 prosent. Modellen er mer signifikant for Midt-Norge enn for andre deler av landet og forutsetter et fritt marked, noe som tømmermarkedet er i dag.

Relasjonsendringen har gjort at man har fått en omlegging fra egeninnsats til at man i dag er helt avhengig av entreprenørskap. Jeg har ikke funnet noen studier relatert til akkurat dette, men min vurdering er at dette ført til et tap av kunnskap og interesse hos den enkelte skogeiere og at kunnskapsoverføringen mellom generasjoner forsvinner. Dette kan være en av forklaringen for det lave investeringsnivået, samt at bare halvparten så mange avvirker årlig sammenlignet med det var for 25 år siden. Andre konsekvenser av at man gått over til entreprenørskap er en økning i kapasiteten på avvirkingen, altså på en time klarer en hogstmaskin å hogge det en man klarer på en hel uke. Dette er etter min vurdering er positivt. Man kunnet ikke avvirke tilsvarende volum i dag om arbeidet skullet vært utført av skogeier med familien, noe som det var i 1996 (Amdam et al. 2000). I dag utfører entreprenører over 95 prosent av hogsten og arbeid i skog (Allskog; Nortømmer 2017).

5.2.1.2. *Effekt av eierform og andre egenskaper ved eier*

Som nevnt tidligere er nesten alle eiendommer eid av private individuelle. Man har noen få eiendommer som er eiet av det vil kan kalle industri aktører, altså selskaper eller stiftelser som eksempelvis OvF. Informantene vurderte at OvF har en ren foretaksrelasjon til eiendommen, siden aktiviteten var høy på skogbrukssiden. Dette stemmer, OvF's forvalter i Møre og Romsdal som har meddelt at eiendommen drives med et klart inntjeningskrav og at aktiviteten er høy både på investering- og avvirkningsiden. Kan man med et grunnlag fra studier bevise at det er en signifikant forskjell mellom profesjonelle aktører og Ikke-industrielle private skogeiere (NIPF⁶). Tidligere studier kan vise til at det ikke er det ikke er en forskjell på mellom NIPF's og industrieierskap over en lengere periode, men at NIPF's verdsetter hogstmoden skog på en annen måte. Dette fører til at eier er tilbakeholden med å avvirke over kortere perioder (Newman & Wear 1993). Det er ikke gjort noen studier på dette i Norge. Men ser man på statistikken kan det jo virke sånn, OvF's samlede skogsareal utgjør 0,9 prosent av produktiv skog i fylket, men står for 3 prosent av avvirket kvantum (Gjøra 2017). Dette bør det gjøres studier på for å se om de få industrielle skogeieren man har i Norge avvirker mer eller mindre sammenlignet med NIPF. Dette vil ikke bli videre vektlang da OvF utgjør en så liten andel av volumet og arealet i fylke.

Et moment som var vurdert veldig ulikt av informantene var effekten av eiers bosted. Betydningen av bosted var vurdert som positiv eller nøytral av 2/3 av informanten, 1/3 mente at dette hadde uheldige virkninger som en følge av at eier ikke har den lokale tilknytningen. For de som mente at det hadde en positiv effekt, kom det av at eier aktivt måtte drive med oppsøkende virksomhet for å innhente informasjon og tjenester. Dette førte til et økt engasjement. En mulig feilkilde til denne vurderingen er at man snakker kun med de som ringer, om det var et representativt utvalg for borteboere er uvisst. En annen faktor var at eier hadde lettere for å investere og bruke sine rettigheter «*når naboen ikke står på trappa*». Dette kan jo tolkes som at man har en høy grad av beslutningsavhengigheten, altså at man har noen sosiale skranker man må operere med, selv om det ikke er noen juridiske elementer inn i

⁶ Non-Industrial Private Forest Owners

bildet. Majoritetens positive/nøytrale syn sammenfaller og underbygger studiet til Størdal og Lien (2005), som kan vise til at skogeiere som bor utenfor eiendommen avvirker en signifikant større andel av tilveksten over tid enn eiere som bor på eiendommen. Studiet til Størdal og Lien (2005) er meget relevant for denne oppgave og tar for seg et større antall skogeiere. Det man kan utsette på studiets relevans er at det er kun gjort på skogeiere i Mjøs-regionen. Selv om norske skogeiere er en relativ heterogengruppe, er min vurdering at det vil være naturlige kulturforskjeller til holdninger relatert til skogbruk.

Informantenes vurdering var at andelen borteboere har vært og vil fortsatt være økende i fremtiden. Men med manglende statistisk grunnlag hvor eiere bor gjør min tolkning av resultatet vanskelig.

5.3. Hvordan innvirker rettighetstrukturen

Ingen av informantene kunne si at rettighetstrukturen i utmark var til hinder for avvirkning og aktivitet i skogbruket. Endringene i samfunnet har ført til at utmarken er lite brukt og konflikter relatert til rettigheter nesten ikke-eksisterende. Det som er av gjenværende realsameie har ingen effekt på avvirkning og aktivitet. Den unisone enigheten blant informantene og/eller informantenes manglende forståelse for temaet gjør at dette vil ikke bli diskutert noe videre.

5.4. Hvordan påvirker reguleringsstrukturen avvirkning og aktivitet

5.4.1.1. *Effekt av skogbruksloven og tilskudd*

Alle informantene oppfatter skogbruket som mer regulert og byråkratisert i dag enn når de begynte å jobbe i næringen. Av de lovreguleringene som var vurdert som negativ, er Skogbruksloven med forskrifter å oppfatte som et stort problem. Problemet er at ordlyden og innholdet i loven, spesielt gjelder § 6. Paragraf § 6 omhandler plikten til å foryngre.

Informantens vurderte at mangelen er spesielt rettet mot ordlyden i setningen; «*tilfredsstillende forynging etter hogst*». Informantene oppfattet dette som lite presist og tolker det sånn at ordlyden gir kommunen en mulighet til å velge å ikke følge opp foryngelsen. Dette var også innspill av *landbruks- og matdepartementet (LMD)* under forarbeidet til loven: «*Ein foreslår ein regel som gir kommunen rett til å velje om det skal gjevast pålegg eller ikkje*» (Lovdata.no 2005).

Foryngelse etter hogst er også omhandlet i *forskrift om bærekraftig skogbruk* jf. §6-8 (Skogbruksloven 2006). Det er heller ikke her gitt noen ytterlig presisering om pålegg av planting. Etter min og informantens kjennskap er det per dags dato ingen kommuner som har valgt å pålegge planting. Grunnen til dette kan være mange, men som flere av informantene nevnte; «*det er ukomfortabelt å legge hode på blokken for noen dekar når det ikke står svart på hvit*». Noe som må sees på som svært alvorlig. En del av disse arealene villet naturlig ha godt ut fra statistikken grunnet manglende egnethet, men en overveiende andel villet trolig vært karakterisert som drivverdig skog. Manglende fagkunnskap og vilje (ikke nødvendigvis hos informantene, men generelt) har ført til at det man ikke klarer å få til med tilskudd, vil ikke bli gjort. Tilskuddene var vurdert som veldig gode og virket positivt inn på aktiviteten, spesielt på infrastruktur. Dette samstemmer med tidligere studier på det norske tilskuddssystemet i skogbruket (Bergsenseng 2008).

5.4.1.2. *Naturmangfoldloven og effekt usikkerhet rundt miljøregulering*

Utover skogbruksloven er naturmangfoldloven med forskrift om til utvalgte naturtyper (UN) og miljøforvaltningens generelle registrering av svært viktige naturtyper (SVN), vurdert som en mulig faktor for påvirkning (Naturmangfoldloven 2009; naturmangfoldloven 2011).

For utvalgt naturtyper og svært viktige naturtyper var de fleste enig om at det per i dag ikke har en innvirkning på avvirkningsnivået. Men med endringer av hvilke naturtyper som skal falle inn under forskriften for utvalgte naturtyper, samt hvilke naturtyper som vil bli karakterisert som svært viktig er under vurdering av miljødepartementet (Lie 2016).

Vurderingen er enda ikke fastsatt, men en båndlegging av eksempelvis kystfuruskog vil kunne ha stor betydning for et mulig fremtidig avvirkningspotensiale. Grunnen til dette er at kystfuruskog utgjør 25 prosent av tilveksten og 50 prosent av stående volum i fylket. Fra et

skogbruksperspektiv hvor målet er å øke avvirkning og aktivitet utgjør dette et usikkerhetsmoment for skogeier, forvaltningen og tømmerkjøper

Usikkerhet relatert til regulering som eksempelvis naturtyper påvirker deling av eiendommer, omdisponering av skogsmark, avvirkning og investeringsnivå hos skogeier (Mehmood & Zhang 2001; Zhang 2001). Zhang (2001) artikkel omhandler ikke-industrielle private skogeier (NIPF) i USA og hvordan NIPF's responderer på usikkerhet relatert til miljøreguleringer, miljøreguleringene i USA er ikke sammenlignbar med den man har i Norge, men dette er relevant å sammenligne effekten av usikkerhet som element.

Konsekvensen av reguleringsusikkerhet relatert til miljøhensyn kommer til uttrykk i grunnverdien. Utgangspunkt for utregningen av grunnverdien er Faustman's teori om verdsetting av skogsmark. Teorien er standard for verdsetting av skog i store deler av verden (Brazee 2001; Chang 2001).

Konsekvensen av usikkerhet påvirker avkastningskravet, altså avkastningskravet blir høyere. Et høyere avkastningskrav senker rotasjonstiden, derav kommer hogsten tidligere. Dette fører samtidig til at grunnverdien vil senkes, dette slår inn på to møter. For det første påvirker det investeringsnivået og for det andre øker sannsynlighetene for at landområdet (kan) konverteres til andre formål som er mer tjenlig eksempelvis beite eller hyttefelt for å nevne noe. Det fører til en reduksjon i produktivt skogsareal (Zhang 2001).

Tidligere studiet til Størdal og Lien (2005) viser at frykt for miljøreguleringer og miljørestriksjoner utgjør et usikkerhetsmoment for norske skogeier. Men hvor stort usikkerhetsmomentet rundt svært viktige naturtyper og utvalgte naturtyper er for eiere i Møre og Romsdal kan ikke kvantifiseres i dette studiet, men at det kan utgjøre en faktor som påvirker ønsket om avvirkning hos skogeiere viser empirien tendenser til. Personlig har jeg erfart at flere skogeiere har avvirket områder som var vurdert som svært viktige naturtyper, med A-, B- og C verdier, grunnet usikkerhet rundt avvirkningsmuligheter i fremtiden som vist i Figur 15.

Figur 15. Dette er et gammelt ortofoto av et område som i dag er avvirket. Område som er definert som en svært viktig naturtype, altså kystfuruskog innehar med en, B-verdi. Skogeier avvirket dette område grunnet usikkerhet rundt fremtidig miljøregulering. (NIBIO 2017)

5.4.1.3. Effekt av samfunns- og arealplanlegging

Dette studie viser at det er en total mangel på bevisstgjøring rundt skogbruk i samfunns- og arealplanlegging. I henhold til Plan og bygningsloven § 11-2, 1 ledd skal: «Kommuneplanens samfunnsdel skal ta stilling til langsiktige utfordringer, mål og strategier» dette innebærer også jord og skogbruk. Det er kun en kommune som nevner skogbruk med mer enn en setning, Amdam et al. (2000) kunne også vise til at skogbruket sjeldent vært vurdert i kommunal planlegging. Dette sier noe om skogbrukets stilling på et lokalt nivå. Noe som ikke kan være noe annet en direkte negativt. Fylket har nå sendt ut en anmodning om at kommunene skal få på plass hovedplanvei⁷, dette ble sendt ut i 2016. Dette kan øke bevisstheten lokalt.

⁷ Et kommunalt planprogram som skal kartlegge det totale behovet for skogsbilveier i kommunen. Dette fører også med seg økte bevilgninger på veitilskudd.

Utover dette har man på fylket også har begynt å komme med innspill til kommuneplaner med tanke på skogbruk. Min vurdering er at dette kunne styrke skogbrukets stilling på lengere sikt.

Det at man har såpass mye arealer liggende brakk (ifølge informantene) som en følge av dårlig planlegging kan ha en betydning for det totale balansekvantumet.

Her er det ikke gjort noen forskning og man har ingen statistikk over hvor mye av det faktiske produktive skogarealet som er berørt. Dette er viktig element å få kartlagt med tanke på ressursforvaltning og næringsutvikling regionalt. Hvor mye av den faktiske tilveksten som ikke er tilgjengelig på grunn av manglende adkomst fra eksempelvis boligfelt kan utgjøre en betydelig del.

6. Avsluttende refleksjoner

Jeg vil nå først returnere til problemstillingene før jeg sier litt om eiendomsforhold og reguleringsstrukturen i forhold til andrefaktorer. Deretter tar jeg opp noen tanker om modellen og begrepet transaksjonskostnader. Før jeg går igjennom styrker ved oppgaven og momenter til videre forskning

6.1. En retur til problemstillingene

Det var klare indikasjoner på at deler av reguleringsstrukturen innvirket på avvirkning og aktivitet. Samfunns- og arealplanleggingens innvirkning på avvirkning og aktivitet er vanskelig å kvantifisere. Men jeg konkluderer med at samfunns- og arealplanlegging ikke har en direkte effekt på dagens avvirkning og investeringsnivå, men det er klare indikasjoner på at det reduserer tilgjengelig areal som man kan utnytte.

Naturmangfoldloven med forskrifter påvirker skogbruket. Det begrenser ikke avvirkningen i dag, men det skaper usikkerhet hos skogeier, og hos forvaltningen på lokalt og regionalt nivå. Hvordan denne usikkerheten påvirker selve tømmer tilbudet (ønsket om hogst), er uvisst. Usikkerhet kan også innvirke på investeringer, men det trengs mer forskning for å redegjøre for dette.

Effekten av annet lovverk var mer tydelige, som effekten av skogbruksloven. Konsekvensene av upresis ordlyd i loven i tillegg til manglende vilje på kommunalt nivå til å pålegge planting ved mangelfull foryngelse, kan gi en betydelig reduksjon i det fremtidige ressursgrunnlaget. Noe av det mest urovekkende er at man på lokalt og regionalt nivå har helt forskjellige meninger om tingenes tilstand. På bakgrunn av dette konkluderer jeg med at de elementene ved reguleringsstrukturen som jeg har identifisert i dette studiet, påvirker avvirkning og aktivitet negativt gjennom å indirekte redusere tilgjengeligheten på areal og direkte gjennom manglende vilje til å pålegg foryngelse.

Fra informantenes side virket det ikke som om det var elementer fra rettighetstrukturen som i dag utgjør et problem for å øke avvirkning og aktivitet. Derfor ble dette heller ikke diskutert noe videre. Men det betyr ikke at de ulike variabelen innenfor rettighetstrukturen ikke utgjør et problem for å øke avvirkning og aktivitet. Jeg velger å ikke trekke noen slutninger her, men oppfordrer til videre forskning på denne problemstillingen

Informantenes erfaring og tidligere studier viser at eierstruktur innvirker negativt på avvirkning og aktivitet. Noe av denne effekten kan være motvirket av dagens aktører i tømmermarkedet og av at eierne i økende grad er borteboere. Det finnes indikasjoner på at det å være borteboer gir økt avvirkning, en effekt som kommer av at man ikke har «naboen på trappa». Men jeg konkluderer med at eierstrukturen trolig har en direkte negativ effekt på avvirkning og aktivitet.

De egenskapene som har størst betydning for eiendomsstrukturene er teigdeling og eiendomsstørrelse. Eiendomsstørrelse påvirker både eiers relasjon til eiendommen og det generelle aktivitetsnivået over tid. Størrelsen har større effekt på investeringer enn på avvirkning. Teigdelingen påvirker både verdi, men også arealbruksavhengigheten og vil i fremtiden ha større effekt. Jeg konkluderer med at eiendomsstrukturen påvirker avvirkning og aktivitet negativt.

I hovedproblemstillingen stille jeg spørsmål ved om eiendomsforhold og reguleringsstrukturen påvirker avvirking og aktivitet i skogbruket i Møre og Romsdal? Svaret på det er ja og den påvirker negativt. De ulike strukturene påvirker hverandre i større eller mindre grad noe som vanskeliggjør en konkretisering av hvor mye aktivitet man kan løse ut ved å gjøre grep ved de ulike strukturene. Det trengs mer forskning for å avklare dette.

6.2. Eiendomsforhold og reguleringsstrukturen i forhold til andre faktorer

På spørsmålet om i hvor stor grad eiendomsforhold påvirker avvirking og aktivitet i skogbruket sammenlignet med andre forhold svarte informantene noe forskjellig. Noen mente det var av mindre betydning, andre at det avgjorde alt. Men det var to faktorer som gikk igjen hos alle; økonomi og infrastruktur.

Med økonomi så mente informantene tømmerpris. Det er et faktum at resultat per kubikk er lavere enn i andre deler av landet, men per arealenhet er det økonomiske resultatet faktisk like bra som på Østlandet. Ja, tømmerprisen påvirker tilbudet av tømmer til enhver tid, men tømmerprisen er lite relevant å diskutere etter min mening. Det er en realitet man må leve med, for tømmer er en internasjonal handelsvare som også påvirkes av lokale og internasjonale faktorer i markedet (Thorsen 1998; Trømborg et al. 2000). Bevilgninger til infrastruktur i skogbruket og det offentlige veinettet har de siste årene fått et betydelig løft. Tilskuddene til skogsbilvei er rekordhøye og rammevilkårene for å bygge har ikke vært bedre enn på veldig lenge. Utbedring av det offentlige veinettet har også ført til at skogbruket har spart millioner de siste årene. I fylket er det fortsatt et behov for å utbedre veinettet, men her er det opp til skogeieren selv å ta et ansvar for å få det på dagsordenen. Min vurdering er at dette er variabler som man (1) ikke kan gjøre noe med, og (2) kan løse politisk ved engasjement lokalt og regionalt hvor skogeiere må ta større del av ansvaret.

6.3. Tanker om modellen og begrepet transaksjonskostnader

Transaksjonskostnader er et godt innarbeidet begrep i eiendomsfaget (Sky 2003). Men som et begrep i relasjon til avvirkning og aktivitet i skogbruket, mener jeg det treffer dårlig. Jeg ville i stedet ha brukt begrepet «usikkerhet» om temaet avvirkning og aktivitet i skogbruket.

Usikkerhet er differansen mellom det man vet og den informasjonen man trenger for å ta en avgjørelse. Dette elementet består av risiko (kostnad) og muligheter (nytte) (Leikvam & Nils 2014). Et hvert tiltak i skogbruket vil bestå av disse to elementene.

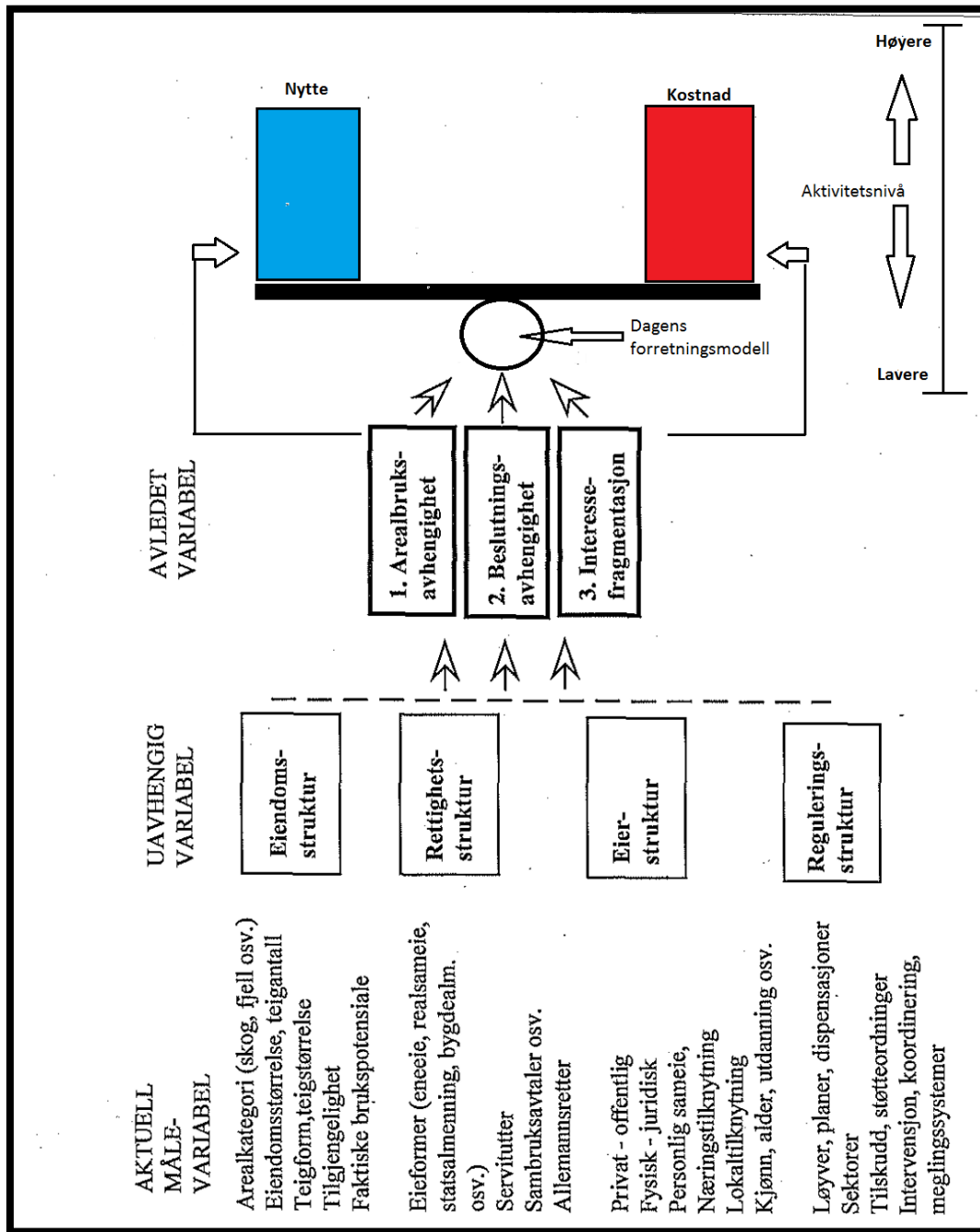
Med grunnlag i dette har jeg tatt meg noen akademiske friheter og endret modellen i relasjon til skogbruk med basis i nytte/kostandtankegangen (Figur 4). Modellen er anvendbar for skogbruket som helhet, men kan også brukes av enkelteiere. For å forklare endringen i dette som er gjort vil jeg ta for meg en skogeier som vurderer å investeringsnivå i skogkultur.

Skal eier ta en avgjørelse om å rydde et plantefelt vil alle de avledede variablene virke inn på hans risiko- og mulighetsvurderinger. Jeg legger til grunn at eier velger å ikke rydde plantefeltet av ulike grunner (rød søyle er tyngre enn blå). Det kan være manglende kunnskap om tapt tilvekst (som påvirker forståelsen av nytten), eller frykt for klammeri med naboen siden hjortejakten snart skal starte. Men totalvurderingen for nytteverdien er også påvirket av eiendomsforhold og reguleringsstrukturen. Han vurderer det å ikke gjøre noe som høyere verdi enn (for han) kostnaden ved å rydde feltet.

Valget som skogeier tar, altså ikke optimal ressursforvaltning, koster ikke noe i seg selv direkte, men staten betaler i lengden som en følge av tapte skatteinntekter ved hogst. Hvis skogeier velger å rydde plantefeltet kan det være på grunn av at det lokale skogeierlaget har klart å selge dette inn til eier. Uten denne oppsøkende virksomheten fra skogeierlagene hadde aktiviteten vært betydelig lavere.

Dagens forretningsmodell, altså hvordan skog Norge drives av de ulike aktørene er med på å bestemme avvirknings- og aktivitetsnivået. De avledede variablene er også her med på å påvirke aktørenes valg av forretningsmodell. Det at man i dag primært driver med oppsøkende virksomhet gjør at vi er på nivå x for avvirkning og aktivitet. Endringer i forretningsmodellen, som er blitt gjort flere ganger opp igjennom tiden, påvirker nivået positivt eller negativt (Størdal & Lien 2005). Er endringen positiv vil sirkelen bli større og

aktiviteten høyere. De totale rammefaktorene påvirker også hvor sirkelen står og dermed også tipp-punktet eksempelvis. om man fikk endringer i konsesjonsloven eller muligheter for å leie skog med 25-års leieavtale ville det kunne gi et skifte som kunne gi en positiv eller negativ effekt.

Figur 16. De ulike variabelen påvirker både aktører, men også usikkerheten til skogeier. Ved enkle grep som nevnt ovenfor, vil en kombinasjon med endring av regelverk og bruk av skarpe insentiver øke aktiviteten. Modellen er hentet fra Korsvolla et al. (2004).

6.4. Styrker ved oppgaven

Oppgaven har som alle noen sterke sider. Med bakgrunn i at jeg går eiendomsutvikling og ikke eiendom så falt valget på å ha et relativt enkelt teorikapittel. Dette gjorde jeg for å «ikke skrive meg vekk». Selv med et relativt enkelt teorikapittel føler jeg at jeg har dekket det grunnleggende for oppgave. Dette har gjort at jeg kunnet utformet og stilt de riktige spørsmålene under intervjuet. Dette gir en høyre grad av validitet. Validitet dreier seg om hvorvidt en metode er egnet til å undersøke det den skal undersøke (Kvale & Brinkmann 2015). Bruk av dybdeintervju som metode for kartlegging av de ulike strukturene varierte i egnethet. Den var godt egnet til å fange opp: eiendomsstørrelse, teigdelingsproblematikken og generelle arronderingsproblemer; elementer ved eierstrukturen, som utviklingen av eiers relasjon over tid; usikkerheter rundt reguleringsstrukturen og da spesielt hvorfor «tvangs planting» ikke blir brukt; hvor lite bevist kommunen er til å synliggjøre skogbruk ved areal- og samfunnsplanlegging. Derimot er dybdeintervju lite egnet til å kvantifisere akkurat hvor mye de enkelte variabelen innvirker, her må man også ha en del intervju med skogeiere og aktører i markedet, samt innhente kvantitativ statistikk i tillegg eksempelvis på teigproblematikken. Oppsummert kan man si at validiteten til oppgaven som helhet er god.

Det sterkeste elementet ved oppgaven er empirien som er skaffet og samt at det er avdekket manglende forskning innenfor temaet. Dette styrker reliabilitet. Reliabiliteten har med forskningsresultatenes konsistens og troverdighet (Kvale & Brinkmann 2015). Litteraturen har tatt for seg en del studier fra USA relatert til effekten av usikkerhet rundt miljøreguleringer. Det ikke gått nærmere inn på selve eiendomsforholdene i disse studie områdene, dette må sees på som en svakhet. Begrunnelsen for at dette er tatt med er at jeg har ikke funnet tilsvarende studier i Norge eller Norden. Utover dette er det referert til noen masteroppgaver som er skrevet av studenter. Studenter er ikke «prøvde» forsker, som man må ta høyde for. Noen lokale studier er avdekket. Disse studiene er en viktig litteraturløse. Det tas forbehold om at forskning som kan være relevant er oversett. En større del av informantenes erfaringer stemmer overens og har blitt reproduisert ved tidligere studier. Dette gir deler av oppgaven en høy grad av reliabilitet. Men siden det er avdekket en god del forhold som det ikke tidligere er

gjort noen studier på i Norden er en totalvurdering av reliabiliteten til oppgaven som helt vanskelig.

6.5. Videre forskning

Noe av det mest interessante med denne oppgaven er at forskning på variabler som påvirker næringsmulighetene til skogbruket er veldig dagsaktuelt. Oppgaven har avdekket meget relevante eiendomsforhold og reguleringstematikk som det ikke er gjort noe eller lite forskning på. Her kommer noen gode forslag for hvordan du som leser denne oppgaven kan avdekke nye forhold:

- En reel kartlegging av teigproblematikken og hvordan den påvirker det relative avvirkningsnivået (avvirkning i forhold til balansekvantum). Utgangspunkt i studiet til Lunde (1983). Telle antall teiger, men her kan man også gå inn med GPS, måle avstand og se på avvirkningshistorikk.
- Hvordan usikkerhet rundt miljøregulering kan påvirke avvirkning og investering og hvordan det er i MR. Kvantitativt og kvalitativt. Her kan man bruke gamle ortofoto, med krysslegging av naturtypekart og dybdeintervju av grunneiere få definert usikkerheten. Samt se på avvirkningsstatistikk
- Kvantifiserbare effekt avvirkning og aktivitet etter jordskifte (avvirkningstall og statistikk på eiendomsnivå finnes). Se på teigavstand, antall før og etter, vurdere det opp mot historisk avvirket kvantum.
 - Holdninger til jordskifte, hvorfor det er forskjeller mellom nord og sør i fylket.
- Alternative forvaltningsmodeller i skogbruket innenfor dagens juridiske rammeverk
 - Her er det bare gjort undersøkelser på interessen hos skogeier, men ingen forskning på hva og hvordan! Meget viktig!
- Forskjell i aktivitet og avvirkning på kommunalt nivå sett i forhold til bevisstgjøring rundt samfunns- og arealplaner.
 - Her har man mulighet til å gjøre noen interessante case-studie av kommuner, sammenligne avvirkning, aktivitet, interesse og kunnskap hos skogeier. Samt

kvantifisering av areal som er brakklagt som en følge av dårlig planlegging.

- Predikering av arealavhengighetsgrad i forhold til historisk avvirkning
 - Altså gå tilbake eks. 15 år. Finne 10-20 hogstflater hvert år, se på avstand til vei, antall eiere man må kjøre over, samt intervju skogeier om hvordan han oppfattet kostnaden ved avhengighet.

Noe av forskning som ikke er etterprøvd som:

- Etterprøving av Sørflaten (1989) modell for Midt-Norge, hvordan jordbruksinntekten påvirker avvirkning. Da går man inn på egenskapene ved eier, ved aktive jordbruksenheter. Ser på historiske regnskapstall utvikling av inntekt og sammenligner det med avvirket kvantum, i forhold til balansekvantumsberegninger.

6.6. Til slutt

Spørsmålet jeg ofte har stilt meg gjennom denne oppgave er hvordan man skal oppnå en økt avvirkning og aktivitet. Det er jo avdekket fra tidligere studer at eiendomsenheten må generere et økonomisk grunnlag som utgjør rundt 10 prosent av bruttoinntekten før eier tenker kommersiell utnytting (Barstad 1997). Men når gjennomsnittseiendommen i fylket er på under 200 dekar med produktiv skog og kultivert andel av eiendommen er i snitt rundt 20 prosent er det begrenset med økonomis verdi man kan hente ut. Sånn som jeg ser det har man to valg som eier, (1) øke ressursgrunnlaget ved investering i eksisterende eiendom eller (2) man må kjøpe en eiendom i tillegg som gir et større ressursgrunnlag. Begge alternativene forutsetter at man har en viss interesse; altså man møter seg selv i døren.

Så økt avvirkning og aktivitet er problemet som må angripes på flere fronter, i en nasjonal skala. Først må man ha tverrpolitisk enighet sånn at man oppnår stabile rammebetingelser over tid. Fokuset for alle burde være god ressursforvaltning, noe man ikke har i dag. Skarpe insentiver må innføres! Min vurdering er at det må angripes primært i reguleringsstrukturen. I dag er det helt gratis å drive med vannskjøtsel. Det må bli en kostnad å velge og ikke foreta

seg noe. Den kostnaden kan implementeres gjennom eksempelvis en overgang til tilvekstligning eller driveplikt på skog, sistnevnte vil jeg helst unngå. Det blir fort vanskelig å overholde. Tilvekstligning, beskatning av løpende verditilvekst ville gjøre det mindre lønnsomt å overholde gammel skog, og dermed redusere omløpstiden og øke avvirkningen, iallfall på kort sikt (Vennesland et al. 2006). Forvaltningsskatt er et annet alternativ, lavere skatt ved en god skjøtsel og høyere skatt ved mislighold. Hvordan dette skal utlignes og etterprøves blir noe annet. Som et absolutt minimum må reguleringsregimet og da spesielt institusjonen skogbruksloven være så krystallklar. Den kan ikke muliggjør avskoging. Større eiendommer med en rasjonell eiendomsstruktur hadde virket positivt på skogbruket, da roper mange på konsesjonsloven. Dagens forslag om oppheving av konsesjon på rene skogeiendommer ved salg er positivt i mine øyne. Det burde også tillates leie av rene skogeiendommer i kontraktsperioder på 25 år uten en konsesjonsvurdering, med tanke på tidsrammen for høsting og investeringer, samt muligheten til å implementere en ny forretningsmodell. Vil denne endringen av loven føre til et skred av eiendommer som kommer på salg? Nei ikke på kortsikt, veldig få skogeiere ønsker å selge, selv med priser i øverste sjiktet (Heltorp 2015). Men elementet ved leie, er en aktuell modell mot rasjonalisering av strukturen, for det er noe eiere av landbrukseiendommer kjenner fra jordbruket. Dette er det også interesse for ulike eiersegmenter (Sjølie et al. 2015; Størdal & Lien 2005).

En fjerning av hele konsesjonsloven er heller ikke realistisk å oppnå i den politiske virkeligheten, men det er da min mening. Men det er heller ikke nødvendig under forutsetning at man gjør de rette tilpasningen for skogbruket.

Utover dette mener jeg at man burde starte med tvunget jordskifte i utmark for alle deler av Møre og Romsdal hvor man ikke har en rasjonell teigdeling. Dette hadde gitt en mergevinst for alle aktører. Det hadde blitt populært. Lykke til.

Kilder

- Amdam, J., Barstad, J. & Olsen, G. (2000). Kvifor skal vi avverke skog. *Om årsaker til manglande skogavverkning på Vestlandet. Møreforskning Volda & Høgskulen i Volda, Volda.*
- Barstad, J. (1997). Haldninger til og meiningar om skogbruket i Møre og Romsdal Møreforskning.
- Berg, E. (2011). Eignedomsregime. *Kart og Plan*, 71: 172-179.
- Bergseng, E. (2008). *Analyses of Norwegian forest policy: Cost sharing, biodiversity and conflicts:* Department of Ecology and Natural Resource Management, Norwegian University of Life Sciences.
- Bondelaget. (2017). *Konsesjonsloven*. Tilgjengelig fra: <https://www.bondelaget.no/konsesjonsloven/>.
- Brazee, R. J. (2001). The Faustmann formula: fundamental to forest economics 150 years after publication. *Forest Science*, 47 (4): 441.
- Bårdsgård, H. (2017). Ti fotballbaner granskog forsvinner – hver dag. *Nationen*.
- Chang, S. J. (2001). *One formula, myriad conclusions, 150 years of practicing the Faustmann Formula in Central Europe and the USA:* Elsevier.
- Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode:* Universitetsforlaget.
- Fjæran, E. H. (2017). *Framtiden i utmarka.* <https://www.bondelaget.no/nyheter/framtiden-i-utmarka-article97131-7642.html>: Bondelaget. Tilgjengelig fra: <https://www.bondelaget.no/nyheter/framtiden-i-utmarka-article97131-7642.html>.
- Gjøra, I. E. (2017). *OvF. forvalter* (10.04.2017).
- Harris, T. & DeForest, C. (1993). *Policy implications of timberland loss, fragmentation, and urbanization in Georgia and the Southeast.* Policy and forestry: Design, evaluation and spillovers. Proceedings of the 1993 Southern Forest Economics Workshop. Duke University, Durham, NC. 70-83 s.
- Heltorp, K. (2015). *Oppmykning av konsesjonsreglene: mulige effekter på eiendomsstrukturen i gårdskogbruket:* Norwegian University of Life Sciences, Ås.
- Hoddevik, C. L. (2012). *Ein studie av effekter av jordskifte, ved etablering av vegar etter jordskiftelova § 2 bokstav e:* Norwegian University of Life Sciences, Ås.
- Jacobsen, D. I. (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelser?: innføring i samfunnsvitenskapelig metode*, b. 2.
- Korsvolla, K., Sevatdal, H. & Steinsholt, H. (2004). Eiendomsforhold i utmark og næringsutvikling. *Rapport B1/2004. Institutt for landskapsplanlegging, Norges landbrukshøgskole, As.*
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forsknings-intervju.* 3 utg.
- Kystskogbruket. (2015). *Melding om kystskogbruket 2015.*
- Landbruks-og-matdepartementet. (2002). *M-3/2002 - Priser på landbrukseiendommer ved konsesjon.*
- Langbach, T. (2009). *Jordskiftedomstolene og de alminnelige domstolene-likheter og ulikheter. I: Ravna, Ø.(red.) Perspektiver på jordskifte:* Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Lars, T. E., Dalen (2001). *Rapport fra kvalitative undersøkelser av holdninger til Jordskifteretten:* MMI.
- Leikvam, G. & Nils, O. (2014). *Eiendomsutvikling* Vigmostad & Bjørke As.
- Lie, M. (2016). *Utvalgte og rødlista naturtyper i skog.* Norges miljø- og biovitenskapelige universitet: INA. Upublisert manuskript.
- Lovdata.no. (2005). *7 Særmerknader til dei enkelte føresegnene.*
- Lunde, J. L. (1983). *Forslag til 2 temakart og 3 teksthefter for nasjonalatlas for Norge. :* Norges landbrukshøgskole, Institutt for jordskifte og arealplanlegging.
- Løyland, K., Ringstad, V. & Øy, H. (1995). Determinants of forest activities-a study of private nonindustrial forestry in Norway. *Journal of Forest Economics (Sweden).*
- Mehmood, S. R. & Zhang, D. (2001). Forest parcelization in the United States: a study of contributing factors. *Journal of Forestry*, 99 (4): 30-34.

- Moe, H. (2017). Skognæringen få fart på industrialiseringen. *Nationen*.
- Naturmangfoldloven. (2009). *Naturmangfoldloven*.
- naturmangfoldloven, F. o. u. n. e. (2011). *Forskrift om utvalgte naturtyper etter naturmangfoldloven*.
- Newman, D. H. & Wear, D. N. (1993). Production economics of private forestry: a comparison of industrial and nonindustrial forest owners. *American Journal of Agricultural Economics*, 75 (3): 674-684.
- NIBIO. (2017). *Skogportalen*: Norsk institutt for bioøkonomi. Tilgjengelig fra: http://www.skogoglandskap.no/kart/skogportal/map_view.
- NLL. (2017). *Another Call Recorder* Google Play.
- Norsk-Virkesmåling. (2017). *Tømmermålingens Historie*. Tilgjengelig fra: <http://www.tommermaling.no/historikk.asp>.
- Norskog. (2012). *Skogfag*. Tilgjengelig fra: <http://www.norskog.no/tema.cfm?id=35>.
- NSD. (2017). *Meldepliktstesten*: Norsk senter for forskningsdata. Tilgjengelig fra: http://www.nsd.uib.no/personvernombud/meld_prosjekt/index.html.
- Rognstad, O., Løvberget, A. I. & Steinset, T. A. (2016). Landbruket i Norge 2015 Jordbruk – Skogbruk – Jakt: Statistisk, Sentralbyrå.
- RUV. (2017). *Eiendomsrett*. Jusinfo.no: Jusinfo.no. Tilgjengelig fra: <http://jusinfo.no/index.php?site=default/721/2146/2147/2149>.
- Sevatdal, H. (1990). Planarbeid ved jordskifte. Norges Landbrukshøgskole.
- Sjølie, H. K., Lindstad, B. H. & Solberg, B. (2015). Tid for nye forvaltningsformer i skogbruket? *Norsk Skogbruk* (1): 46-47.
- Skogbruksloven. (2006). *Forskrift om berekraftig skogbruk*.
- Sky, H. S. o. P. K. (2003). Eigedomsteori. Innføring i samfunnsvitskapeleg teoritilfang for utøving av eigedomsfag. : INSTITUTT FOR LANDSKAPSPLANLEGGING.
- SSB. (1992). Landbrukstellinga 89. Skogbruk og utmarksressursar Statistisk, Sentralbyrå 44-45 s.
- SSB. (2016). *Struktur i skogbruket, skogeierdommer, etter eiendomsstørrelse (dekar) (F)*: Statistisk, Sentralbyrå. Tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/statistikkbanken/selectvarval/saveelections.asp>.
- SSB. (2017). *Skogkultur og investeringer*: Statistisk, Sentralbyrå Tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/statistikkbanken/selecttable/hovedtabellHjem.asp?KortNavnWeb=skogkultur&CMSSubjectArea=jord-skog-jakt-og-fiskeri&checked=true>.
- Steinset, T. A. & Rognstad, O. (2016). Tømmerverdien tre ganger så høy for 50 år siden.
- Størdal, S. & Lien, G. (2005). *Kunde-og leverandørtilpasset omsetning av tømmer–En diskusjon om virkemidler og bonusordninger i norsk tømmeromsetning med resultater fra en undersøkelse blant medlemmer i Mjøsen skogeierforening*. ØF-rapport nr 10/2005, Lillehammer: Norwegian.
- Størdal, S., Lien, G. & Baardsen, S. (2006). Skogeiernes beslutningsatferd Østlandske forskning.
- Sørflaten, E. (1989). *En økonomisk analyse av det norske tømmermarkedet* Norges Landbrukshøgskole, Instituttet for skogfag.
- Tahvonen, O. & Salo, S. (1999). Optimal Forest Rotation within SituPreferences. *Journal of Environmental Economics and Management*, 37 (1): 106-128.
- Thorsen, B. J. (1998). Spatial integration in the Nordic timber market: Long - run equilibria and short - run dynamics. *Scandinavian Journal of Forest Research*, 13 (1-4): 488-498.
- Trømborg, E., Buongiorno, J. & Solberg, B. (2000). The global timber market: implications of changes in economic growth, timber supply, and technological trends. *Forest Policy and Economics*, 1 (1): 53-69.
- UiO. (2016). *1970–i dag: oljealder og overflod*. Norges historie Tilgjengelig fra: <https://www.norgeshistorie.no/oljealder-og-overflod/>.

- Vennesland, B., Hobbelstad, K., Bolkesjø, T., Baardsen, S., Lileng, J. & Rolstad, J. (2006). Skogressursene i Norge 2006. Muligheter og aktuelle strategier for økt avvirkning. *Viten fra Skog og landskap, Skog og landskap*, 3 (2006): 94.
- Zhang, D. (2001). Faustmann in an uncertain policy environment. *Forest Policy and Economics*, 2 (2): 203-210.

Vedlegg

Vedlegg i Intervjuguide

Individuelt, semistrukturert intervju

Tema: Avvirkning og aktivitet i skogbruket i Møre og Romsdal

Problemstilling: Påvirker eiendomsforhold og reguleringsstrukturen avvirkning og aktivitet i skogbruket i Møre og Romsdal

- 1. Rammesetting** • Uformell samtale (2-5 minutter)
 - a. Oppvarming av informanten
- 2. Informasjon om prosjektet og problemstillingen**
 - a. Hva, hvordan og hvorfor
 - b. Samtykke erklæring signeres
- 3. Bakgrunn og erfaringer, overgangsspørsmål** (5-10 minutter)
 - a. Avdekke erfaring og kjennskap til problemstillingen
 - i. Enkle fakta spørsmål
 - ii. Erfaringsspørsmål;
 1. har vært borti problemstillingen (overgangs spm.)
- 4. Fokusering**
 - a. Nøkkelspørsmål med oppfølgings spm. (50-60 minutter)
 - i. Eiendomsstruktur
 - ii. Eierstruktur
 - iii. Rettighetsstruktur
- 5. Tilbakeblikk**
 - a. Oppsummering (10-15 minutter)
 - i. Eiendomsstruktur
 - ii. Eierstruktur
 - iii. Rettighetsstruktur
 - b. Avklaring

6. Sluttkommentar (5-10 minutter)

- i. Eiendomsstruktur
- ii. Eierstruktur
- iii. Rettighetsstruktur

Bakgrunn og erfaringer, overgangsspørsmål (5-10 minutter)

1. Hva er din stilling?
2. Hva er din utdanning?
3. Hvor lenge har du jobbet med skogbruk?
 - a. Hva
 - b. Hvor
 - c. Hvorfor

Hvis vi begynner helt vidt, tenker skogbruk i det generelle:

1. Hva er din definisjon av aktivitet i skog?
2. Hva er din vurdering av avvikning og aktivitet i skogen i dag sett opp mot potensialet som finnes?
3. Hvordan vil du vurdere den gjennomsnittlige skogeiers kunnskap og interesse til skog i dag?
 - a. Begrunn
4. Hva er din erfaring med eiendomsforholdene i Møre og Romsdal?
 - a. Generelt overordnet nivå
 - b. Godt og vondt

Fokusering (50-60 minutter)

Første tema er eiendomsstruktur, med eiendomsstruktur menes antall eiendommer, størrelsen på de og antall teiger hver eiendom besitter.

1 Eiendomsstruktur (20 min)

Hvis vi ser for oss at vi sitter i et helikopter hvordan og flyr rundt i området

1.1. Hvordan er eiendomsstrukturen?

1.1.1. Hvor kan vi finne gode og dårlige eksempler

1.1.2. Spør etter eksempel

Dagens eiendomsstruktur er tilnærmet lik det den var på 70 tallet, med antall teiger, eiendommer og størrelse;

1.2. Hvordan vil du si eiendomsstrukturen påvirker avvirkning og aktivitet i skogen i dag sammenlignet med 70-tallet?

1.2.1. Hvorfor

1.2.1.1. Økonomi

1.2.1.2. Kunnskap

1.2.1.3. Flere faktorer

Jordbruket har opplevd at antall aktive gårdsbruk har sunket med 75 prosent siden 1970.

1.3. Hva er konsekvensene for skogbruket?

Hvis den gjennomsnittlige skogbrukseiendommen hadde opplevd samme søkning i størrelse som på jordbrukssiden siden 1970, altså nær femdoblet.

1.3.1. Hvilken effekt hadde dette hatt for skogbruket?

1.3.1.1. Hvorfor?

1.4. Hvilken innvirkning har eiendomsstørrelse på aktivitet og avvirkning?

1.4.1. Hvorfor; økonomi, interesse, kunnskap

Det finnes ingen nyere statistikk på teigdelingen i fylket, men fra landbrukstelingen i 89 var det rapportert at det var i gjennomsnitt 4 teiger per eiendom.

1.5. Hva er din erfaring med teigdeling?

1.5.1. Hvordan påvirker teigdelingen avvirkning og aktivitet i skogen?

En teig er definert som et område omringet av andre eiendommer, derav er kunnskap om eiendomsgrenser viktig

1.6. Hvordan vil du vurdere den gjennomsnittlige skogeiers evne til å identifisere hva han eier og hvor grensene går?

1.6.1.1. Hvilken innvirkning har dette?

I enkelte områder er det foretatt et jordskifte, sånn at man får en mer rasjonell eiendomsstruktur.

1.7. Hva er din vurdering av aktivistene og avvirkningen i områder hvor det er foretatt jordskifte sammenlignet med andre områder hvor det ikke er foretatt?

1.7.1. Hvorfor?

1.7.1.1. Hvorfor er det ikke foretatt et jordskifte?

1.7.1.1.1. Skogeiers mentalitet/kunnskap/interesse

1.8. Hemmer eller fremmer dagens eiendomsstruktur aktivitet og avvirkning, sett i forhold å utnytte de ressursene som finnes?

1.8.1. Hvis ikke, hvordan og hvorfor bør den endres for å bedre utnytte ressursen?

1.8.1.1. Hvordan vil du si dagens lovverk muliggjør dette?

2. **Eierstruktur (20 min)**

1. Nå blir det et skifte i tema, vi skal snakke om eierstruktur og med eierstruktur menes hvem det er som eier skogen i ditt område, altså om det er enkeltpersoner som gårdbrukere, firmaer, offentlige private som OvF, Statskog

1.1. Hvem er det som eier skog i ditt område, sett etter privat - offentlig; eks. private, kommunen, OvF. eller fylke

1.1.1. Hvem er det som opprettholder en jevn aktivitet og avvirkning?

1.1.1.1. Hvorfor?

2. Skogeiere har ulike forhold til skogen, med forhold så menes; at noen ser på det som en arbeidsplass, eller kapital kilde; eller rekreasjon/jakt; eller affeksjonsverdi.

2.1. Hvilket forhold har den gjennomsnittlige skogeier i dag, sammenlignet med skogeiere for 50 år siden/når du startet?

2.1.1. Foretak/Kapital/sosial/affeksjon/konsumfunksjon

2.1.1.1. Hvorfor har dette endret seg?

2.1.1.1.1. Økonomi, kunnskap, vekkflytting, dødsbo?

Dødsbo er da en eiendom hvor gjerne flere personer eier samme eiendom også kalt personligesameie

3. Hva er din vurdering av utviklingen av dødsbo, både med tanke på antall, men også på hvordan de påvirker aktivitet og avvirkning i og rundt seg?

3.1.1.1. Hvorfor?

Urbaniseringen har ført til at stadig flere av Norges innbyggere bor i tettsteder og byer (ssb)

4. Hvordan har utviklingen vært i forhold til antall skogeiere som bor utenfor kommunegrensen?

4.1.1. Hvilken innvirkning har det at skogeiere bor utenfor kommunen, letter eller vanskeligjør dette aktivitet og avvirkning?

4.1.1.1. Hvorfor

4.1.1.2. Gjerne med case eksempel

4.2. Fremmer eller hemmer dagens eierstruktur aktivitet og avvirkning sett i forhold til å utnytte de ressursene som finnes?

4.2.1. Hvis ikke, hvordan bør den fremtidige eierstrukturen se ut for å utnytte ressursene bedre?

4.2.1.1. Hvordan vil du si dagens lovverk muliggjør dette?

3. Rettighetsstruktur (20 min)

Da skal vi over på rettighetstrukturen. Med det så menes da andre personers/gårdsbruksrettigheter over eiendommen som; beite, veirett, fallrettigheter osv.

1. Kan du si litt om rettighetstrukturen på et overordnet nivå i ditt område?
 - 1.1.1. Hva er det som preger den?
2. Hva er din vurdering på hvordan rettigheter og servitutter har påvirket avvirkning og aktivitet?
 - 2.1.1. Beite/jakt/fiske/fall osv.
3. Er det eventuelt en mangel på rettigheter og servitutter som vanskeliggjør avvirkning og aktivitet?
 - 3.1.1. EKS; manglende veiløsninger?
 - 3.1.2. Hvorfor løses ikke dette gjennom jordskifte?

Et spørsmål om realsameie, ofte kalt jordsameie eller bare sameie. Det er da at det er selve gårdsbruket som eier en del av en eiendom

4. Hvor utbredt er realsameier i ditt område?
 - 4.1.1. Fungerer de bedre/dårligere enn individuelt eierskap?
 - 4.1.2. Case eksempler

For å kaste blikket litt utover de virkemiddelene som brukes i dag på andre område, i eks jakt.

5. I eks. viltloven kan grunneier tvinges til å delta i grunneiersamarbeid. Hvordan villet en sånn mulighet ha slått ut i skogbruket på avvirkning og aktivitet?
 - 5.1.1. Skogkultur
 - 5.1.2. Vei
 - 5.1.3. Hogst

4. Reguleringsstruktur (10 min)

Da skal vi bevege oss over til reguleringsstrukturen. Med reguleringsstrukturen så menes; Løyver, planer og dispensasjoner, men også tilskudd og støtteordninger.

1. Hva er din vurdering av reguleringsstrukturen og hvordan den påvirker aktivitet og avvirkning i dagens skogbruk.
 - 1.1. Vi utdyper om nødvendig
2. Innenfor arealregulering hva er det som påvirker aktivitet og avvirkning mest per i dag?
 - 2.1. Hva er det som dere vurderer som mest kritisk?
3. Vernskog tjener til vern for annen skog eller gir vern mot naturskader. Det er Fylkesmannens landbruksavdeling har ansvar for kartlegging av vernskoggrensene. Hvilke faglige kriterier som skal ligge til grunn for kartleggingen av vernskog?
4. Hva er din vurdering av tilskuddet og støtteordninger for skogbruket i MR?

Tilbakeblikk

b. Oppsummering (10-15 minutter)

- i. Eiendomsstruktur
- ii. Eierstruktur
- iii. Rettighetsstruktur

c. Avklaring

- i. Eiendomsstruktur
- ii. Eierstruktur
- iii. Rettighetsstruktur

Sluttkommentar (5-10 minutter)

- iv. Eiendomsstruktur
 1. I hvor stor grad påvirker eiendomsstrukturen avvirkning og aktivitet, sammenlignet med andre faktorer?
 - a. Hvorfor
- v. Eierstruktur
 1. I hvor stor grad påvirker eierstrukturen avvirkning og aktivitet, sammenlignet med andre faktorer?

- a. Hvorfor
- vi. Rettighetsstruktur
- vii. Reguleringsstruktur

Vedlegg ii NSD test

Resultat av meldeplikttest: Ikke meldepliktig

Du har oppgitt at hverken direkte eller indirekte identifiserende personopplysninger skal registreres i forbindelse med prosjektet.

Når det ikke registreres personopplysninger, omfattes ikke prosjektet av meldeplikt, og du trenger ikke sende inn meldeskjema til oss.

Vi gjør oppmerksom på at dette er en veiledning basert på hvilke svar du selv har gitt i meldeplikttesten og ikke en formell vurdering.

Til info: *For at prosjektet ikke skal være meldepliktig, forutsetter vi at alle opplysninger som registreres elektronisk i forbindelse med prosjektet er anonyme.*

Med anonyme opplysninger forstås opplysninger som ikke på noe vis kan identifisere enkeltpersoner i et datamateriale, hverken:

- direkte via personentydige kjennetegn (som navn, personnummer, epostadresse el.)
- indirekte via kombinasjon av bakgrunnsvariabler (som bosted/institusjon, kjønn, alder osv.)
- via kode og koblingsnøkkel som viser til personopplysninger (f.eks. en navneliste)
- eller via gjenkjennelige ansikter e.l. på bilde eller videoopptak.

Vi forutsetter videre at navn/samtykkeerklæringer ikke knyttes til sensitive opplysninger.

Med vennlig hilsen,

NSD Personvern

Vedlegg iii Informasjonsskriv

Problemstilling

Denne oppgaven ser på eiendomsforhold i utmark som et problem for avvirkning og aktivert i dagens og fremtidens skogbruk i MR. Med skogbruk menes bruk av skogareal til produksjon av kommersielt rundvirke.

Eiendomsstruktur

1. Hvordan påvirke dagens eiendomsstruktur, avvirkning og aktivitet?

Eierstruktur

2. Hvordan er dagens relasjon mellom skogeiendom og eier og hva har dette å si for avvirkning og aktivitet?
 1. Har eiers bosted noe å si?

Rettighetsstruktur

3. Hvordan påvirker beslutnings-avhengig/uavhengigheten til skogeier avvirkning og aktivitet?

Utvalg av informanter

Valg av informanter er viktig. Dette danner grunnlaget for informasjonen og derav vurderingene bak eiendomsforholdene som påvirker avvirkning og aktivitet.

Informantene skal være nøytrale og lokalt forankret til regionen, samt ha kjent til forholdene over en lengere tidsperiode. Dette er grunnet at lokale kan ha observert trender som ellers ikke kommer fram på annen kvantitativ statistikk.

Anonymitet og bruk av data

Anonymitet kan være vanskelig å oppnå om det oppgis at informantene er skogbrukssjefer og/eller fylkesskogmestere i MR.

Svarregistrering

Registrering av data vil bli gjort på to måter: båndopptaker og i form av stikkord underveis. Båndopptakeren sikrer datasettet som det er; notater skal registreres fortløpende for å bedre kunne kontrollere og oppsummere standpunkt til informanten.

Hva skal det spørres om?

Eiendomsforhold som problem for avvirkning og aktivitet i skogbruket i Møre og Romsdal. Med undertitler som i problemstillingen.

Struktur av intervjuet

- 7.** Rammesetting • Uformell samtale (2-5 minutter)
 - a. Oppvarming av informanten
- 8.** Informasjon om prosjektet og problemstillingen
 - a. Hva, hvordan og hvorfor
 - b. Samtykke erklæring signeres
- 9.** Bakgrunn og erfaringer, overgangsspørsmål (5-10 minutter)
 - a. Avdekke erfaring og kjennskap til problemstillingen
 - i. Enkle fakta spørsmål
 - ii. Erfaringsspørsmål;
 1. har vært borti problemstillingen (overgangs spm.)
- 10.** Fokusering
 - a. Nøkkelspørsmål med oppfølgings spm. (50-60 minutter)
 - i. Eiendomsstruktur
 - ii. Eierstruktur
 - iii. Rettighetsstruktur

11. Tilbakeblikk

a. Oppsummering (10-15 minutter)

- i. Eiendomsstruktur
- ii. Eierstruktur
- iii. Rettighetsstruktur

b. Avklaring

Sluttkommentar (5-10 minutter)

- i. Eiendomsstruktur
- ii. Eierstruktur.
- iii. Rettighetsstruktur

Eierskap til intervjuet.

Intervjuer har fullt eierskap til intervjuet som det er og kan disponerer informasjonen i hovedoppgaven.

Forhåndslesing

Før endelig publikasjon vil informantene som har bidratt til oppgaven få en mulighet til å kommentere på endelig utgave. Hvis det oppstår uenigheter over informasjonen som er gjengitt i oppgaven, skal dette dokumenteres i et vedlegg.

Prosjektet er godkjent av og blir veiledet av Einar Hegstad, førsteamanuensis, ved fakultetet for landskapsplanlegging. Tlf: 67231239; einar.hegstad@nmbu.no.

Samtykkeskjema for deltakelse i "undersøkelsen" eiendomsforhold i utmark som et problem for avvirkning og aktivert i dagens og fremtidens skogbruk i Møre og Romsdal.

Jeg har lest informasjonsskrivet og er slik kjent med hva det innebærer å være deltaker i undersøkelsen.

Jeg samtykker til å delta i intervju som en del av prosjektet.

Navn: _____

Sted og dato: _____

Underskrift: _____

Norges miljø- og biovitenskapelig universitet
Noregs miljø- og biovitenskapelige universitet
Norwegian University of Life Sciences

Postboks 5003
NO-1432 Ås
Norway